

Vision: Kulturpolitik för Västra Götaland.

Utvärderingsrapport.

av Svante Beckman, Klara Tomson och Ann-Sofie Köping Olsson¹

1. Uppdraget

”Utvärderarna ska utifrån visionsdokumentet Kulturpolitik för Västra Götaland utvärdera om, hur och på vilket sätt regionens kulturpolitiska vision har förverkligats och i arbetet utgå från de 12 rubriker som utgör grundstommen i visionsdokumentet. Detta ska ske genom dokumentstudier av politiska styrdokument, årsredovisningar mm. Utvärderarna ska även genomföra fallstudier av ett antal verksamheter.

I den skriftliga rapporten ska utvärderarna inledningsvis ge en bakgrund till visionsdokumentets roll och betydelse för den regionala kulturpolitiken samt sätta dokumentet i relation till likartade dokument i ett nationellt perspektiv. Utvärderarna ska även i ett avslutande kapitel eller avsnitt ge rekommendationer och riktlinjer inför Kulturnämndens fortsatta arbete med en ny regional kulturvision. Rapporten ska omfatta c:a 40 A4-sidor.

Rapporten ska betraktas som ett internt arbetsmaterial för kulturnämnden.[...]”²

1.1. Utvärderingens innebörd

Huvudformuleringen i utvärderingsuppdraget lyder: ”Utvärderarna ska utifrån visionsdokumentet Kulturpolitik för Västra Götaland utvärdera om, hur och på vilket sätt regionens kulturpolitiska vision har förverkligats och i arbetet utgå från de 12 rubriker som utgör grundstommen i visionsdokumentet.” Innebörden av ”...om hur, hur och på vilket sätt regionens kulturpolitiska vision (hädanefter *Kulturvisionen*) har förverkligats” har en stor spännvidd och kan syfta på många saker:

- Har *Kulturvisionen* inspirerat till ett större engagemang för kultur bland medborgarna?
- Har *Kulturvisionens* mål uppnåtts och/eller har målvärdena i ökad grad realiserats i kulturlivet?
- Har *Kulturvisionens* tankesätt, värderingar, policyprinciper och mål slagit igenom – blivit bekanta och omfattade – hos beslutsfattare/handläggare/utförare/brukare/medborgare
- Har *Kulturvisionen* kommit till användning i policyprocessen?
- Har *Kulturvisionen* bidragit till att utveckla policyområdet?

Låt oss kort beskriva de olika tolkningarna av *Kulturvisionens* ”förverkligande”.

Har Kulturvisionen inspirerat?

Om *Kulturvisionen* enligt sitt eget förord blivit ”en inspiration och angelägenhet för alla i Västra Götaland” har vi inte kunnat avgöra. De enda opinionsdata av någon som helst relevans som vi känner till är SOM-undersökningen Västra Götaland 2009³. Visionsdokumentets inspirerande roll kan förvisso inte belysas genom denna undersökning. Däremot innehåller resultaten några svaga indikationer på den regionala kulturpolitikens genomslag. En är att kulturen inte finns med bland de för medborgarna 10 viktigast regionala frågorna under hela perioden 2002 – 2009 (tab. 27). En annan är att om man måste dra ner på offentlig verksamhet så ger medborgarna ”kulturaktiviteter” den näst lägsta graden av angelägenhet bland alla. Endast ”friskolor” har

ännu lägre (tab. 26). Av 19 områden, som det är "viktigt att satsa på för den framtida utvecklingen av Västra Götaland", kommer kultur, elitidrott och filmindustri på de tre sista platserna (tab. 32). Detta är onekligen negativa indikationer för kulturpolitikens opinionsmässiga legitimitet inom regionpolitiken. Men med tanke på att kulturen faktiskt är ett av regionens minsta verksamhetsområden (2,4% av budgeten 2010) så är resultatet varken förvånande eller så lätt att tolka. En positiv indikation är att Lars Nordström, Kulturnämndens ordförande sedan regionen skapades, är en av mycket få regionpolitiker som är någorlunda känd bland medborgarna och han bedöms också mest positivt bland dessa (tab. 12, 13). Det kan tyda på att regionens kulturpolitik har fått större uppmärksamhet i medier än andra regionpolitiska frågor och möjligen också att den positiva värderingen av Lars Nordström kan tydas som att medborgarna har förtroende för regionens kulturpolitik.⁴ I slutrapporten från den panel som skulle följa realiseringen av Regionens övergripande visionsdokument, *Det goda livet*, konstateras att allmänhetens kunskaper om vad Regionen sysslar med utöver sjukvård är mycket begränsad.⁵

Har målen uppnåtts?

Den andra tolkningen av "förverkligats", om graden av måluppfyllelse och målvärdenas förmering, är nog den som man i allmänhet främst förknippar med policyutvärdering.⁶ Har politiken lyckats med vad den föresatt sig? Här har vi haft tillgång till en översiktlig utvärdering med denna inriktning som genomförts av regionens kultursekretariat och som redovisats på Kulturnämnden i januari 2008.⁷ Rapporten ställer fem frågor med utgångspunkt från mål formulerade i de två visionsdokumenten *Det goda livet*, *Kulturvisionen* och i styrdokument som "prioriterade mål" (tidigare "övergripande uppdrag", senare "fokusmål") fastställda av Regionfullmäktige och "uppdrag" fastställda av Kulturnämnden:

- Har kulturpolitiken bidragit till den regionala sammanhållningspolitiken?
- Har kulturpolitiken bidragit till ökad tillgänglighet till kultur för medborgarna?
- Har kulturpolitiken bidragit till ökad social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet?
- Har kulturpolitiken bidragit till ökad internationalisering?
- Har kulturpolitiken bidragit till att kulturaktörerna fått bättre förutsättningar?

I Kultursekretariatets utvärdering besvaras fråga 1 med "ja", fråga 2 med "både ja och nej", fråga 3 med "vet inte", fråga 4 med "ja" och fråga 5 med "delvis".⁸ Man kan notera att det inte är *Kulturvisionens* 12 mål som utvärderas i sekretariatets rapport. De fem frågorna är främst formulerade med utgångspunkt i regionens allmänna visionsdokument *Det goda livet*. Svårigheterna att kvantitativt utvärdera resultatet av de allmänna strävandemål som uttrycks i visionsdokument framhålls och som utvärderare av just ett sådant kan vi inte annat än att instämma. Vi har inte heller försökt.

Har Kulturvisionens tankesätt, värderingar, policyprinciper och mål slagit igenom?

Denna fråga är av flera skäl svår att besvara. Till dels är det samma fråga som den om *Kulturvisionen* fungerat för att inspirera kulturintresse på olika nivåer och svaret beror på genomförandet av andra och större undersökningar än de vi kunnat göra. Ett mer principiellt problem rör dock frågan om vilken status visionsdokumentet har. Vi gissar att vi – om saken undersöktes närmare – skulle finna en stor uppslutning kring de mål som artikuleras i *Kulturvisionen* inom stora delar av kulturlivet och bland den kulturintresserade allmänheten.

Men detta kan inte omedelbart tolkas som ett stöd för att *Kulturvisionens* tankesätt, värderingar, policyprinciper och mål "förverkligats" eller slagit igenom. Vi har nämligen ingen systematisk information om tidigare tankesätt, värderingar etc. att jämföra med och kan därför inte registrera några eventuella förändringar. Vi ställs också inför frågan om *Kulturvisionen* alls bör förstås som ett försök att realisera nya och annorlunda kulturpolitiska tankesätt och värderingar eller om den snarare försöker formulera den breda konsensus som redan i huvuddrag förelåg vid dess tillkomst. Under arbetets gång har vi bland våra informanter noterat en tvetydighet på denna punkt, som vi återkommer till i den avslutande diskussionen om ett nytt måldokument.

Har Kulturvisionen kommit till användning i policyprocessen?

Det är denna fråga som stått i förgrunden för vårt arbete. Vi har undersökt detta på fyra sätt; (1) genom en undersökning av *Kulturvisionens* formella användbarhet som styrdokument med utgångspunkt från dess innehåll och i jämförelse med liknande dokument; (2) genom att granska hur *Kulturvisionen* använts i kulturnämndens och kultursekretariatets arbete; (3) genom intervjuer med företrädare för utförar- och samverkansorganisationer; (4) genom en enkät till kulturcheferna i regionens 49 kommuner.

Har Kulturvisionen bidragit till att utveckla policyprocessen?

På ett allmänt plan kan man svara "ja" på denna fråga. Det är tydligt att arbetet med att ta fram och formulera *Kulturvisionen* 2005, och dess föregångare *Kulturpolitisk strategi för Västa Götaland* från 2001, är inslag i formeringen av ett nytt kulturpolitiskt koncept – regional kulturpolitik. En genomgång av handlingarna i Kulturnämndens protokoll visar på framväxten av en stor mängd nya projekt, program, uppdrag, bidragsformer, en mängd nya former för samverkan med regionala och kommunala aktörer samt en markant tillväxt av professionellt beredda aktiviteter på regional nivå under de sista drygt tio åren. Att utvecklingen av regional kulturpolitik är i full gång är otvetydigt. Precis vilken relation *Kulturvisionen* har till denna dynamiska utveckling är däremot inte klart. Frågan om dokumentets mångtydiga funktion i policysystemet kommer i förgrunden. För att något föregripa vår avslutande analys, tror vi att *Kulturvisionens* värderingsexpressiva, konsensusinbjudande och inspirerande roll är dess väsentliga utåtriktade funktioner. Utåt mot kulturverksamheterna, andra policyområden, medborgare och medier är den ett instrument för enrollering snarare än styrning. Inåt mot policyformeringsprocessens kärna är *Kulturvisionens* kanske viktigaste roll att den skapar ett fokus, ett handgripligt textavtryck, för hur steg i den övergripande policyformerande processen ska artikuleras. Arbetet med att ta fram, formulera, omformulera, förankra och återförankra en sådan text kan ha större betydelse för den allmänna policyutvecklingen än den efterföljande användningen av texten i den dagliga kulturpolitiska praktiken.

1.2. Utvärderingens resultat

Vägledande för vårt arbete har varit uppdragets definition av det praktiska sammanhanget för vårt bidrag. "Utvärderarna ska även i ett avslutande kapitel eller avsnitt ge rekommendationer och riktlinjer inför Kulturnämndens fortsatta arbete med en ny regional kulturvision." Det är i detta sammanhang som vi förväntas göra någon nytta. Vår sammanfattande diskussion är därför inriktad mot frågor om vilken funktion, adressat, ställning bland måldokument och format som arbetet med att formulera en ny kulturvision bör överväga.

1.3. Uppläggning av rapporten

Detta inledande avsnitt följs av en redovisning av *Kulturvisionens* innehåll och uppbyggnad. Därefter följer ett avsnitt som jämför *Kulturvisionen* med dess föregångare, *Kulturpolitisk strategi för Västra Götaland* från 2001, med *Vision för Västra Götaland, Det goda livet*, med de statliga kulturpolitiska målkatalogerna från 1996 och 2009 och med det kulturpolitiska programmet för Region Skåne. I ett fjärde avsnitt undersöks, genom dokumentstudier, *Kulturvisionens* användning i Kulturnämndens och Kultursekretariatets arbete. I det femte avsnittet undersöks, genom intervjuer, *Kulturvisionens* användning av en rad utförarorganisationer och samverkanspartner. Det sjätte avsnittet undersöker *Kulturvisionen* i kommunerna genom en enkät riktad till kulturcheferna i regionens 49 kommuner. I det avslutande avsnittet redovisas slutsatser om *Kulturvisionens* karaktär och användning och vi formulerar rekommendationer och alternativ inför "arbetet med en ny regional kulturvision".

2. Vision: Kulturpolitik för Västra Götaland

Kulturvisionen antogs av Regionfullmäktige den 13 september 2005 efter att bifall yrkats av företrädare alla partier utom Sjukvårdspartiet och moderaterna.⁹ Det publicerade, elegant formgivna dokumentet består av fem delar: "Förord", "Mångfaldens Västra Götaland", "Kulturens dimensioner", "Samspel mellan olika aktörer" och "Vision för kulturen". Sammanlagt omfattar dokumentet 12 textsidor i dubbelspalt.

2.1. Förordet

Förordet, undertecknat av Regionfullmäktiges ordförande Hans Aronsson, inleds med orden: "Kultur spelar en stor roll för människors välbefinnande och hälsa." Innebörden av välbefinnande och hälsa signaleras i förordet med att: "Kulturupplevelser kan berika och frigöra, tillgodose behov och känsloupplevelser...", men också "...inte minst provocera och väcka debatt." Här är det främst kultursidornas kulturbegrepp som står i förgrunden. I nästan mening heter det att "Kulturen finns i oss alla, det är ett sätt att förhålla sig till omvärlden". Här är det ett bredare, mer "antropologiskt" kulturbegrepp som anges. De två begreppen förenas i nästa mening: "Vi använder, utför, konsumerar och till och med andas kultur".

Förordet framhåller att det varit "en extra stor utmaning att upprätta en strategi för kulturpolitiken i Västra Götaland" för att "Kultur är så mycket", att kulturen innefattar så många olika verksamheter, dimensioner och värden. Förordet sammanfattar *Kulturvisionen*:

Dokumentet bygger på en vision om att kulturens position i Västra Götaland ska vara stark och bidra till ett levande, nyfiket och öppet samhälle. Förnyelse och konstnärlig frihet ska tillåtas (sic!) samtidigt som det är viktigt att bruka och bevara vårt unika kultur- och naturarv.

Kulturens ska leva i alla delar av regionen och mångfald ska vara ett nyckelord. *Kulturvisionen* lägger särskild vikt på barns och ungdomars delaktighet i kulturlivet.

Förordet avslutas med: "Jag hoppas att 'Kulturpolitik för Västra Götaland' kommer att bli en inspiration och angelägenhet för alla i Västra Götaland".

Kommentar

Med tanke på att regionens fullständigt dominerande ansvarsuppgift är hälso- och sjukvård är det naturligt att man redan i *Kulturvisionens* första mening kopplar ihop kultur och hälsa. Som vi

ska se så avslutas hela dokumentet också med att betona "sambandet mellan kultur och hälsa". Sätillvida är *Kulturvisionen* bokstavligen inramad av hälsoperspektivet, samtidigt som denna profilering av regional kulturpolitik inte är framhävd.

Förordets tal om att det är en utmaning att skriva kulturpolitiska program beror nu inte bara på att "kultur är så mycket", att det finns många olikartade verksamheter som faller under begreppet kultur. Det beror också på att kulturpolitiska måldokument är en retoriskt svårbemästrad genre som kännetecknas av många stora dimmiga ord och motiveringar. Svårigheterna att formulera kulturpolitik på regional nivå beror också på att det, med en viss tillspetsning, inte förekommit självmedveten regional kulturpolitik i Sverige. De begränsade uppgifter som landstingen tidigare haft på det kulturpolitiska området har i realiteten varit överdefinierade av en ansvarsfördelning mellan staten och kommunerna som lämnat ett glapp, när det gäller institutionsansvar, främst avseende konstmusik och museer, som landstingen fått fylla upp. En genuint regional kulturpolitik på en regions eget initiativ har i ringa grad förekommit tidigare. Sätillvida handlar svårigheterna att formulera måldokument om osäkerhet om hur detta nya kulturpolitiska "mellanfält" ska definieras och utvecklas. I detta ligger inte bara problemet att jämka samman de sammanslagna landstingens och Göteborgs kommuns gamla kulturpolitiska åtaganden. Än viktigare är problemet att försöka tänka regional och kommunal kulturverksamhet i ett samordnat sammanhang. Traditionellt har beröringspunkterna varit få och de kulturpolitiska ansvarsfälten separerade. Förordet understryker särskilt att dokumentet tagit fram "tillsammans med kommunerna", och senare heter det med stor emfas att "Västra Götaland är kommunernas region".

Förordet täcker, såväl man nu kan begära, *Kulturvisionens* huvuddrag. Hade man nämnt signalord som exempelvis "internationell lyskraft" och "samspel med olika aktörer" hade täckningen varit ännu bättre. På en punkt svär dock förordet mot andan i det övriga dokumentet och det är, som vi markerat, att "förnyelse och konstnärlig frihet ska *tillåtas*". En av de starka normerna i svensk kulturpolitik är att politiker inte ska befatta sig med eller söka styra kulturens innehåll.¹⁰ Regionfullmäktige har därför knappast legitim makt att *tillåta* (eller förbjuda) konstnärlig frihet. Ett lämpligare ordval hade varit att förnyelse och konstnärlig frihet ska främjas eller uppmuntras.

Avslutningen av förordet innehåller två viktiga ledtrådar till förståelsen av *Kulturvisionens* status som måldokument. Det ena är att dokumentet vänder sig till "alla", alltså till medborgarna i regionen i allmänhet. Den typografiska och stilistiska utformningen av dokumentet understryker detta populära tilltal. *Kulturvisionen* är adresserad till allmänheten – inte till det politiska systemet eller kulturadministrationerna. Den andra ledtråden är att den deklarerade avsikten med dokumentet är *att bli en inspiration och en angelägenhet för alla i Västra Götaland*. Här ser vi en källa till osäkerhet om *Kulturvisionens* kulturpolitiska funktion. Den ska skapa ett brett inspirerande engagemang för kulturen bland medborgarna och genom att göra kulturen till en angelägenhet för alla så vill dokumentet också skapa folklig legitimitet för regionens insatser på kulturområdet. Denna avsedda funktion utesluter inte att dokumentet också kan användas som ett riktningsgivande styrdokument för regionens kulturverksamheter, men det är varken, enligt förordet, avsett eller tydligt utformat för en sådan användning.

2.2. Mångfaldens Västra Götaland

Mångfald är huvudanslaget i *Kulturvisionen*. Mångfald beskrivs och prisas både som ett kännetecken för regionen och en övergripande målsträvan. Först nämns den *geografiska mångfald* av landskapstyper som regioner rymmer. Därefter nämns delarnas *olikartade historiska erfarenheter* och kulturarv. "Idag består regionen av en spännande blandning av människor och livsstilar. Traditioner, minnen och berättelser vävs in i varandra och skapar i ett sinnrikt samspel Västra Götalands särprägel." Förändring, rörlighet, brokighet, olikhet understryks. "Identiteterna flyter. Kulturerna blandas." Mångfalden av små och stora aktörer och institutioner framhävs liksom blandningen av offentliga, marknadsorganiserade och civilsamhälleliga initiativ på kulturområdet. Mångfalden innebär också en blandning av bestående stora institutioner "med regionalt ansvar och internationell lyskraft" och "det mer snabbbrörliga och experimenterande fria kulturlivet". Den övergripande samtida motorn i mångfalden är det snabba dynamiska *samspelet mellan det lokala och det globala*. Kulturen är inte bara en produkt och producent av mångfalden. Den är också ett instrument för att bemästra den och "hjälpa individen att nå förståelse för sig själva och andra, spegla relationer mellan människor och befolkningsgrupper, gestalta viktiga existentiella och samhälleliga frågor, fungera som återhämtning, kraftkälla och mötesplats".

Synbarligen för att motväga den dittills okomplicerat positiva bilden av kulturens roll i mångfaldens samhälle inleds det avslutande avsnittet: "Men kultur kan också ge upphov till missförstånd, vara provocerande och skapa konflikt" och så ska det också vara: "kulturen är också en motkraft som samhället behöver". Men det finns gränser "alla budskap som förs fram med konstnärliga uttrycksmedel är (inte) acceptabla i ett demokratiskt samhälle". Det finns också ett respektproblem: "Eftersom kultur kan beröra människor i djupet måste den alltid behandlas med respekt och en grundläggande vilja till förståelse." Att människor ofta reagerar starkt på kulturen är ett tecken på dess kraft och betydelse men också "på att området är svårdefinierat och i ständig förändring".

Kommentar

Den avslutande meningen fäster uppmärksamheten på att avsnittet "Mångfaldens Västra Götaland" präglas av en balansgång, dels mellan flera olika oredovisade kulturbegrepp, dels mellan flera mångfaldsbegrepp varav bara några redovisas och minst ett är undertryckt, nämligen den etniska mångfaldsproblematik som är kopplad till invandrargrupper och integrationsfrågor. Ur rent retorisk synvinkel är det en lyckad text just därför att den på ett inlindat sätt hanterar motsättningen mellan å ena sidan den "lilla" estetiska kulturens krav på frihet och en roll som kritisk som motkraft och den "stora" antropologiskt/etniska kulturens krav på självbevarande och respekt. Två väsensskilda typer av kultur med konfliktartade anspråk på autonomi, respekt (och grundlagsskydd) underförstås i texten. Under ytan hör man den Vilkska rondellhunden skälla.

Genom att framhålla geografiska, historiska och organisatoriska mångfaldsdimensioner så lyckas texten också glida över spänningen mellan det gamla och nya mångfaldsbegreppet i svensk kulturpolitisk diskurs. Det gamla, starkt förknippat med 1974 års kulturpolitiska riksdagsbeslut, handlar om försvar och utveckling av *pluralismen* av uttryck, producenter och medieringskanaler på alla kommunikativa fält, ytterst om "yttrandefriheten och allas möjlighet att göra bruk av den" – alltså portalparagrafen i 1974 års kulturpolitiska målkatalog. Det andra mångfaldsbegreppet avser *multietnicitet*, eller det "mångkulturella samhället". Det är under

1990-talet som denna betydelse av mångfald börjar ta överhand i kulturpolitisk debatt. Genom textens mångfald av mångfalddimensioner tonas aktuella konflikter mellan olika typer av mångfald ner.

2.3. Kulturens dimensioner

Slutorden i det föregående avsnittet "...men också på att området är svårdefinierat och i ständig förändring", leder direkt till nästa: "Så vad syftar vi då egentligen på när vi talar om kultur?" Svaret består inledningsvis av urskiljningen av tre olika huvudbetydelser av kultur:

- (1) Konstbegreppet kultur ("...de olika konstformerna..."),
- (2) Bildningsbegreppet kultur ("...andlig, emotionell, intellektuell och demokratisk bildning...")
- (3) Ett antropologiskt kulturbegrepp ("...mänskliga livsmönster och verksamheter...")¹¹

Textens eget förtroende för dess tre definitioner undermineras genast av den följande meningen: "Svårigheterna att ringa in begreppet gör det nödvändigt att ha en generös och öppen inställning när man talar om kultur. Man måste röra sig fram och tillbaka mellan olika perspektiv." Här förefaller det som om oklarhet om vad man egentligen menar med kultur görs till en dygd. Den roll som denna relativt klara tredelade definitionen skulle kunna spela för att urskilja olika kulturpolitiska uppgifter och mål lämnas därhän. I stället övergår texten till avsnittets centrala funktion i *Kulturvisionen*. Först artikuleras en generalparagraf för den hållning som ska känneteckna verksamheter på kulturområdet "*pluralism och en ständig vilja till förändring och omprövning bör därför vara grundläggande principer för alla som arbetar med kultur i Västra Götaland*". Därefter artikuleras kulturpolitikens *utgångspunkt* i "varje medborgares behov av kultur" vilket kräver "att den kulturella infrastrukturens ska vara väl utbyggd och täcker hela regionen. Här ska det finnas plats för det smala och det breda, det etablerade och det nya, det välkända och det främmande". Därefter formuleras övergripande "perspektiv" på kulturens värde, alltså en redovisning av *grundmotiven* för kulturpolitiken.

(1) Ett "humanistiskt och konstnärligt perspektiv" som fokuserar på *kulturens egenvärde* för människors lust att gestalta, för att tillfredsställa deras emotionella, intellektuella, andliga behov, för att bearbeta sin "förundran inför existensen idag, igår och i morgon", för hälsa, livskvalitet och "möjligheter att skapa livsmening och känna delaktighet. Det handlar också om att skapa goda möjligheter för den konstnärliga kreativiteten att utvecklas och försäkra sig om att en mångfald av konstnärliga uttryck får leva i vår region". Konsternas blomstring kan tolka som ett egenvärde utöver deras roll att tillfredsställa egenvärda mänskliga behov.

(2) I ett "sociologiskt perspektiv" fokuseras kulturens betydelse för *demokratin*. Kulturen har "en helt avgörande betydelse (...) för reflektion, diskussion och fördjupning som utvecklar det demokratiska samhället och skapar jämställdhet mellan könen, social jämlikhet och etnisk, religiös och kulturell mångfald. I kulturen finns också en bildande, frigörande och kritisk kraft som vi vill ta vara på".

(3) Ett ekonomiskt perspektiv som fokuserar på *regional tillväxt* där kulturen skapar konkurrensfördelar, ökar attraktionskraften och skapar ett för utvecklingen gynnsamt kreativt klimat. "Kulturell utveckling, som är vårt huvudsakliga uppdrag, är på det sättet tätt knutet också till den ekonomiska utvecklingen."

Kommentar

De tre huvudaspekter av kulturens värde som redovisas i *Kulturvisionen* – egenvärden, demokrativärden, tillväxtvärden – är lätta att känna igen från samtida internationell kulturpolitisk retorik. Det förhållandet att kulturen förvaltningspolitiskt är en del av den regionala utvecklingspolitiken understryker det ekonomiska perspektivets centralitet. Detta kan skapa en i samtida debatt vanlig spänning mellan den gamla ”höga” kulturpolitiska motivkretsen – bildningens och konstens egenvärden och värnet av demokratin – och den nya ”låga” inriktning mot tillväxt, turism och varumärkesbyggande.¹²

En, särskilt för äldre kulturpolitisk ideologi karaktäristisk uppslutning kring kulturutveckling som ett övergripande samhällsligt egenvärde framskymtar i den avslutande meningen om att ”kulturell utveckling” är *huvuduppdraget*. I senare delar av *Kulturvisionen* betonas ett annat traditionsrikt kulturpolitiskt huvudmotiv nämligen strävan att vara ett högstående kultursamhälle, en ”kulturstat” med en representativ högkultur som medborgarna ska känna stolthet över. Målet att bli *Sveriges ledande kulturregion* med en *internationellt slagkraftig spetskultur* är central i *Kulturvisionen*, om än inte i detta avsnitt, där det kanske logiskt hör hemma.

Jämfört med många samtida internationella kulturpolitiska måldokument finns en intresseväckande frånvaro av ett vanligt generellt motiv för kulturpolitik nämligen *bevarandet av kulturarvet*, ofta artikulera i sammanhang med kulturens roll i ett *identitetspolitiskt* sammanhang – att främja en kollektiv identitet. Kulturarvet finns förvisso med som nummer nio i målkatalogen senare i dokumentet, men att inte finns uppflaggat i den övergripande motivredovisningen är intressant. En tolkning är att ”mångfaldsanslaget” i *Kulturvisionen* är så starkt att de, inte minst i regionala kulturpolitiska måldokument vanliga, identitetspolitiska motiven valts bort och att därmed också det närstående kulturarvsbevarandet som motiv.

Avslutningsvis vill vi peka på en principiellt viktigare lakun i motivavsnittet. Av det förhållandet att kulturen antas ha ”avgörande betydelse” för många goda ting som andlig välfärd och frihet, konsternas blomstring, bildning, livsmening, hälsa, demokrati, social jämlikhet, etnisk och religiös mångfald, ekonomisk tillväxt, regional attraktivitet, m.m., *följer inte* att regionen har något kulturpolitiskt ansvar. Det saknas ett mellanled som argumenterar för att ansvaret för att realisera dessa goda är ett *regionpolitiskt* ansvar över huvud taget; att ”bra kultur *inte* klarar sig själv”; att det *inte* är hushållen, marknaden, andra offentliga aktörer, civilsamhället, mecenaterna, den enskilde individen eller några andra producenter av samhällsordning som har kulturen på sina bord. Till visionsförfattarnas försvar kan man säga att det är vanligt i kulturpolitisk debatt att man går direkt från övertygelsen om kulturens värde till slutsatsen att det är ett offentligt ansvarsområde. Motiven för kultur uppfattas som identiska med motiven för kulturpolitik.

I framtagningen av nästa generation av dokumentet bör man ta ställning till om det vore på sin plats att argumentera för art och omfattning av regionens kulturpolitiska ansvar. Inte bara av principiella skäl, utan även för att utvecklingen av nya samverkansformer i regionens kulturpolitik under en 10-årsperiod och tillkomsten av ”koffertmodellen” på statlig nivå motiverar ett klagörande. Detta är också en fråga om dokumentets funktion. Ska en populär redovisning av mål och synsätt kombineras med information om vad den regionala kulturpolitiken faktiskt innebär?

2.4. Samspel mellan olika aktörer

Motiv för klargörandet av det regionala kulturpolitiska ansvarets innebörd finns i *Kulturvisionens* nästa avsnitt. "Kulturen och kulturpolitiken i Västra Götaland lever i samspel mellan offentliga, ideella och privata aktörer på den kommunala, regionala, nationella, europeiska och globala nivån." Det betonas att för att samspelet ska fungera bra så "måste de olika rollerna, uppgifterna och ansvarsområdena vara tydliga. Det kräver i sin tur att vi bygger starka strukturer och nätverk mellan oss". Huvudpoängen i det korta avsnittet är att formulera några principer till vägledning för detta samspel i vardande.

Den första principen signaleras inledningsvis med att "Västra Götaland är kommunernas region". Med tanke på att regionen i trivial mening är en sammanslagning av forna landsting har påståendet en speciell innebörd. En är att markera att kommunerna är stora och självständiga aktörer på kulturområdet. Ansvar för bibliotek, kulturskola, föreningsliv och bildningsverksamhet nämns liksom att det är på lokal nivå som "viktiga arenor mötesplatser och kulturens arenor" finns. Formuleringen "varje kommun skapar sin egen kulturpolitik efter sina egna varierande förutsättningar" synes innebära markeringen av en respektfull gränslinje mellan region och kommun. Å ena sidan innebär denna att regionen inte avser att styra över kommunerna och bli en överrock åt deras kulturpolitiska verksamhet (kanske på det sätt som staten genom bibliotekslagstiftning och bidragsgivning fungerar som en överrock på en stor del av många kommuners kulturverksamhet). Å andra sidan markeras gränslinjen för att signalera att kommunerna inte ska vänta sig att regionen ska överta finansieringsansvar på kulturområdet. Den senare markeringen kunde inte minst vara motiverad med tanke på att det stora strukturella språnget in i en ny kulturpolitisk ordning i Västra Götaland bestod av den inledande "skatteväxlingen" med Göteborg, som innebar att regionen övertog huvudmannaskapet för några mycket stora kulturinstitutioner i Göteborg med Operan och Symfoniorkestern i spetsen. Lite förenklat innebar skatteväxlingen att Göteborgs kommun kvittade sina relativt låga sjukvårdskostnader mot sina höga kulturinstitutionskostnader och resultat blev att regionen i ett slag kom att hamna på en mycket högre nivå för kulturutgifter än de tre forna landstingen hade haft.¹³ Markeringen att "Västra Götaland är kommunernas region" är alltså en viktig, om än kryptiskt formulerad, princip.

I nästa stycke definieras regionens allmänna uppgift på kulturområdet: "Regionen har en strategisk roll genom att ha ett övergripande perspektiv. Uppgiften är att stödja och komplettera det lokala kulturlivet genom att exempelvis föra samman olika aktörer, stötta nätverk, skapa kanaler, utveckla kompetens, bygga och stärka infrastruktur för att på så sätt skapa balans i regionens kulturliv". Därefter markeras två andra viktiga dimensioner av samverkan: Först med den *statliga nivån*, där den diplomatiskt formulerade ambitionen är att "fortsätta ha en öppen och konstruktiv dialog med de nationella kulturpolitiska aktörerna". Det klassiska språkbruket för att diskret markera spänningar i relationen mellan stater röjer väl att *Kulturvisionen* är skriven vid en tidpunkt när de kulturpolitiska konsekvenserna på riksplånet av regionbildningen när det gäller maktfördelningen stat - region ännu är oklara och latent konfliktladdade.¹⁴ Därefter understryks de *internationella kontakterna* som vitala för regionens kulturpolitiska samspel.

Kommentar

Avsnittet är kortfattat. De samspel som beskrivs omfattar *tre geografiska nivåer*: lokal/kommun, statlig och internationell. Den konkreta kulturpolitiska ansvarsfördelningen mellan dessa nivåer

saknar beskrivning. I jämförelse med anslaget i inledningsavsnittet, *Mångfaldens Västra Götaland*, saknar texten dels en markering av *samspelet med civilsamhälle och marknadsaktörer*, dels kulturpolitikens samspel med andra politikområden, det som den statliga kulturutredningen kom att kalla "aspektpolitik"¹⁵, och som för regionens del främst handlar om kulturpolitikens infogande i en generell regional utvecklingspolitik, liksom av markeringen av kulturens folkhälsopolitiska sammanhang.

2.5 Vision för kulturen

Huvudavsnittet i *Kulturvisionen* börjar med två sidor som "beskriver i allmänna ordalag vad vi vill med kulturen i Västra Götaland". De sammanfattar och omformulerar i mer programmatisk stil dokumentets föregående delar, främst genom uttrycket "vi ska...".

Öppenhet anges som grundnorm för kulturen i ingressen. Första stycket understryker *mångfald* och *föränderlighet* i samhälle och "våra identiteter". "Samtidigt ska vi lyfta fram historia och kulturella arv som ger en fördjupad bild av livet i regionen." Som en svårtydd portalparagraf framträder därefter: "I ett dynamiskt samspel, byggt på respekt, lyhörddhet och kunskap, mellan det nya och det gamla ska Västra Götalandsregionen skapa sig själv gång på gång."

Därefter följer fyra huvudmål för kulturen i regionen, varav de två första är hoplänkade:

- (1) "Västra Götaland ska också vara ledande nationellt och internationellt på de konstnärliga uttrycksformernas område."
- (2) "Det ska finnas starka och välkända kulturverksamheter av hög kvalitet som ger stolthet och särprägel och medverkar till förnyelse inom sina områden."
- (3) "Kulturens ska bidra till medborgarnas personliga utveckling och..."
- (4) "...vara en sammanlänkande kraft i mötet mellan regiondelar, folkgrupper och individer."

Kännetecknande är här prioriteringen av ett kulturliv som innehåller internationellt slagkraftiga elitinstitutioner på konsternas område och av en ledande ställning som kulturregion nationellt och internationellt. Anslaget är lite överraskande eftersom de inledande avsnitten i *Kulturvisionen* inte egentligen bäddar för denna prioritering. Formuleringar som att regionens kulturpolitiska huvuduppgift är att "stödja och komplettera det lokala kulturlivet" eller inledningsavsnittets panorering av mångfaldens perspektiv pekar inte åt detta håll. Däremot framstår prioriteringen som adekvat i skenet av vart de stora pengarna går – till Operan och Symfoniorkestern i Göteborg och mer allmänt att ca 90 % av regionens kulturbudget går till stödet av varaktiga kulturinstitutioner.

Efter detta följer tre stycken som anger övergripande riktlinjer för kulturpolitiken. Först ett, som med utgångspunkten i kulturlivets föränderlighet anger att "också kulturpolitiken ska vara öppen". Det finns ingen given formel för det regionala kulturlivet därför ska det i kulturpolitiken finnas "en öppenhet för nya sätt att arbeta, nya synsätt och nya värderingar". Möjligen för att detta inte ska uppfattas som alltför obestämt med avseende på kulturens värde heter det: "Denna öppenhet ska samtidigt skapa förståelse för de *bestående värden* som finns inom kulturen."

Därefter följer i emfatisk stil fyra övergripande kulturpolitiska mål:

(1) "Kulturpolitiken ska bidra till verksamheter som hög kvalitet med regional, nationell och internationell lyskraft." *Kvalitetsmålet.*

(2) "Kulturen ska leva i alla delar av regionen." *Det geografiska balansmålet.*

(3) "Kulturpolitiken ska vara öppen och ge plats för såväl det breda som det smala, det etablerade och det nya samt det välkända och det främmande." *Det kvalitativa balansmålet.*

(4) "Västra Götaland ska vara attraktiv för kulturutövare att bo och verka i." *Kulturutövarmålet.*

Efter dessa relativt distinkta mål följer en sammansatt målformulering: (5) "Kulturpolitiken ska bidra till ett öppet demokratiskt samhälle präglad av humanistiska värderingar, brett medborgerligt deltagande och intresse för gårdagens, dagens och morgondagens mångfald av uttryck och synsätt med avtryck i alla regionens delar. Därigenom ska kulturen bidra till människans, medborgarnas och samhällets utveckling." Slående är att de fyra inledande mer distinkta målen alla förefaller avse det *konstpolitiska* delfältet av kulturpolitiken. Kulturarv, folkbildning och medier flaggas inte upp.¹⁶ Man påminns ånyo om att det är institutionsansvaret på konstarnas område som helt dominerar regionens kulturpolitik.

Här kan man också notera att den tidigare tredelningen av kulturpolitiska huvudmotiv i avsnittet *Kulturens dimensioner* - kulturens egenvärde, demokrati, regional tillväxt - inte följs upp. Tillväxtmotivet finns nu inte med. När det gäller kulturens egenvärden förefaller det ha skett en förskjutning till förmån för konstens egenvärde, medan kulturens egenvärda betydelse för individens andliga bildning, välfärd, hälsa och utveckling är mindre tydligt framhävd. Däremot är demokratimotivet intakt.

Det kanske mest slående i denna summerande inledning till målkatalogen är, förutom profileringen mot konstområdet, att det *representativa glansmotivet* för kulturen framhävs så starkt: att ha internationellt ledande konstinstitutioner, att vara den nationellt ledande kulturregionen, att ha kulturverksamheter med lyskraft på alla nivåer. Häri kan man uppfatta en intressant samklang mellan de *statsprydande* motiv som var mycket framträdande i den svenska nationella kulturpolitikens äldsta motivkrets från 16- och 1700-talen¹⁷ och de motiv som i den samtida diskussionen brukar rubriceras som *platsmarknadsföring*.¹⁸ I den internationella tillväxtpolitiska diskurs som etablerades under 1990-talet betonades regionerna som de centrala konkurrerande enheterna både nationellt och internationellt.¹⁹ Detta perspektiv har ett tydligt genomslag i *Kulturvisionen*.

De tolv rubrikerna

Texten under de tolv rubrikerna är genomgående kortfattade, allmänt hållen och varierar i saklig omfångsrikedom och tydlighet avseende på eftersträlvade mål och konkretisering av innebörd. Redan av detta följer en spännvidd i frågan om rubrikernas roll och användbarhet som styrinstrument och som utvärderingsunderlag. Exakt vad rubrikerna rubricerar - visioner, övergripande mål, långsiktiga mål, handlingsprinciper, värdegrunder, aspekter - redovisas inte.

I den inledande gruppen (mångfald, samverkan och öppenhet, regional utveckling) är de två senare relativt tydliga i sin innebörd, medan mångfalden av dimensioner under den första rubriken mångfald gör den mycket mindre tydlig. Liksom tidigare i dokumentet finns ingen tydlig artikulering av den etniska mångfald som är kopplad till invandring. Trots att ordet "mångkulturell" används två gånger i de första meningarna är det inte uppenbart vad syftningen är. Troligen avses ändå kultur i betydelsen av gruppsskiljande, antropologiska och etniska kännetecken. "Mångfald" förefaller däremot bara ha den äldre kulturpolitiska diskursens

betydelse av pluralism på konsternas och medierna område²⁰: "Mångfald är ett nyckelord i allt vi gör. Det ska finnas vitala strukturer inom kulturens alla områden, plats för olika kulturella uttryck och genrer och utrymme både för professionellt skapande och för en livaktig amatörkulturell verksamhet. En blandning av bredd och spets ger ett levande kulturliv. Ett sätt att skapa mångfald är också att särskilt stödja den kultur som den kommersiella marknaden inte kan eller vill bära." Den sista meningen om marknaden är anspråkslöst formulerad som ett sätt bland många andra varigenom kulturpolitiken kan bidra till mångfald. I själva verket är ju argumentet avgörande för det mesta av regionens kulturpolitiska verksamhet såtillvida att den genomgående finansierar verksamheter som "marknaden" inte "kan eller vill bära". Det är en tydlig brist i *Kulturvisionen* att den inte har någon explicit argumentation för det offentliga ansvarstagandet på kulturområdet.

Som mångfaldsmålet är formulerat uttrycker det en ambition om ett rikt blomstrande kulturliv men varken när det gäller det "mångkulturella" eller "mångfald" kan man dra slutsatser om vilka verksamheter som bör gynnas. Målet duger inte för styrning och en utvärderare kan med ledning av formuleringen knappast avgöra om man närmat sig till eller främjat sig från målet. Om målet om *samverkan och öppenhet* hade haft större konkretion avseende olika samverkanspartners, former för samverkan och vilka andra politikområden som kulturpolitiken ska söka samverka med så hade det kanske kunnat användas för styrning och utfallsvärdering. Som formuleringen nu står är den alltför vag för detta och uttrycker kanske i första hand något annat, nämligen viljan att bryta det kulturpolitiska fältets relativa isolering från andra politikområden. När det gäller målet om *regional utveckling* skiljer inte formuleringen mellan kulturens bidrag och kulturpolitikens bidrag till detta. Det är inte säkert att målet avser att styra kulturpolitisk verksamhet, utan snarare uppmärksamma kulturens sannolikt växande betydelse för den regionala utvecklingen. I sak kompliceras styrproblematiken av att en så stor del av regionens kultursatsningar går till den mest expansiva delen av regionen, Göteborgsområdet. Det inte troligt att man skulle vilja flagga för Göteborgsområdets fortsatta "uppätning" av sitt regionala omland som ett tecken på framgång för regionens kulturpolitik.

Under rubriken *delaktighet och tillgänglighet* formuleras först målet att alla i regionen, boende såväl som besökande ska kunna ta del av kulturlivet "som utövare, som brukare, som stödjare och främjare".²¹ Därefter uppmärksamma tre hinder för delaktighet i kulturlivet som man vill motverka: funktionshinder, social utanförskap och bostadsort. I anslutning till det sistnämnda formuleras målet om "geografisk balans" dvs. "kulturresurser och kulturell utveckling i alla delar av regionen", som också kan betraktas som det enskilt tyngsta målet bland de tolv rubrikerna. I anslutning beskrivs "turnerande verksamhet av god kvalitet" som ett viktigt verktyg för att "kulturen ska blomstra i hela regionen". "Vi vill även verka för att det ska finnas möjligheter att resa med kollektiva färdmedel till kulturen". Satsning på turnerande institutioner och kollektivtrafik framträder här med en, för *Kulturvisionen* i övrigt, sällsynt konkretion om vad kulturpolitiken ska innebära. I den sista meningen heter det: "Kulturförmedlare, främjare, arrangörer och producenter förutsätts utveckla sin regionala roll och att arbete för att öka tillgängligheten." Formuleringen saknar en definition av "regional roll" och det förklaras inte varför *Kulturvisionen* kan "förutsätta" att dessa aktörer kommer att utveckla en sådan roll. Man kan gissa att det är regionens bidragsgivning och uppdrag till dessa typer av aktörer som är instrumentet för utvecklingen av sådana roller.

Ambitionen om allas tillgång till kultur och att kulturen ska blomstra i hela regionen är tämligen självklar i ett regional kulturpolitiskt måldokument. Samtidigt är sakligt sett gapet mellan ambitionen och vad man faktiskt kan åstadkomma så stort att det å ena sidan framstår som oklart vad man ska prioritera och å den andra sidan oklart om man på något trovärdigt sätt kan uppskatta om gapet minskat eller ökat under en bestämd tidperiod. Målets roll som styrinstrument undermineras. Därutöver finns i den faktiska regionala kulturpolitiska strukturen en ofrånkomlig spänning mellan ambitionen om ett allestädes blomstrande kulturliv och regionens ekonomiskt dominerande ansvar för stora kulturinstitutioner i Göteborg.

Rubrikkatalogens tydligaste formuleringar gäller rubrikerna *jämställdhet* och *barn och ungdomar*. Här förstår man ganska precis vad ambitionen gäller och det är relativt enkelt att utveckla rutiner för nyckeltal och statistikredovisning som kan mäta målets förverkligande.

De fyra områdesmålen (*bildning och demokrati, förnyelse och konstnärlig frihet, bruka och bevara, det offentliga rummet*) anvisar inte några tydliga utvecklingsriktningar för den kulturpolitiska praktiken. De formulerar snarare argument för varför dessa fyra områden för kulturpolitik kan förbindas med stora värden för individ och samhälle, och i ett fall en artikulation av en övergripande princip om konstens frihet som nödvändig att kulturens ska kunna spela denna värdefulla roll. Tillsammans med de två sista rubrikerna i katalogen, *Internationellt* och *Hälsa* kan de också läsas som *definitioner av det kulturpolitiska fältet*: det är på dessa sex områden som regionens kulturpolitik verkar.

Om *bildning och demokrati* heter det att "kulturens bildningsperspektiv är avgörande för att utveckla enskilda människor och för att utveckla samhället". Delaktighet i kulturlivet innebär en andlig, emotionella och intellektuella odling för individen som också stärker demokratin. Yttrandefrihet, att göra sin mening hörd, kunskaper, språk och kanaler att uttrycka sig är vitala för individ och demokrati. Livslångt lärande, kritiskt tänkande och förmåga till reflektion och mötesplatser är alla goda ting. Stycket slutar: "Vi ska stötta bibliotek, studieförbund, arkiv, folkhögskolor och aktivt använda både traditionella och nya medier i detta folkbildande arbete." Till skillnad från övriga rubriker nämns här uttryckligen vilka institutioner regionen avser stödja. Texten handlar inte om kulturpolitiska utvecklingsvisioner utan om att formulera allmänna motiv för regionalt stöd till folkbildningsområdets institutioner.

När det gäller *förnyelse och konstnärlig frihet* betonas vikten av kulturens ständiga förnyelse, stödet till experiment och gränsöverskridande och att "också institutionerna ska bedriva ett ständigt utvecklingsarbete". "Kulturen ska inte betraktas som en vara på en marknad som får sitt värde efter hur många som efterfrågar den. Även det som få intresserar sig för kan ha stort värde." Intressant är textens anda av modernistiskt försvar för en fri, överskridande, avantgardistisk konst för smala grupper, *utan* den i detta konstpolitiska sammanhang typiska balanseringen mot värdet av att offentliga kulturinstitutioner når ut till en bred publik, särskilt till nya publikgrupper. Det senare tas möjligen underförstått för givet och därför kommer artikuleringen av den positiva värderingen av det experimentella, fria kulturlivet helt i förgrunden. Man kan gissa att detta avsnitt markerar ett ansvarstagande för *konsten i sig* oberoende av dess samhälleliga, individuella eller medborgerliga värde. Sätillvida är formuleringen snarare riktad till konsternas professionella utövare än till allmänheten. Precis vilka konsekvenser som målformuleringen har för utvecklingen av det konstpolitiska delfältet inom regionen är inte lätt att säga.

Rubriken *bruka och bevara* skriver in kulturarvet bland kulturpolitikens huvudområden, dock utan att nämna vilka institutioner och aktörer man avser stödja. Inte heller här handlar det om att beskriva en verksamhetsutveckling inom fältet, utan att tala om att kulturarvet är värdefullt på sätt som visserligen inte tydligt framgår. Den avslutande formuleringen, "(v)i ska aktivt arbeta med detta arv i ständig dialog med inte minst alla de frivilliga krafter som är engagerade i både dess brukande och dess bevarande", innehåller en enda vink om hur politiken på området ska utvecklas – i samarbete med frivilliga krafter.

Under rubriken *det offentliga rummet* framhålls värdet av "välplanerade miljöer som tar hänsyn till människans olika behov både av avskildhet och av mötesplatser". Det sägs att: "I all offentlig planering ska den estetiska dimensionen ha en självklar plats." Eftersom den estetiska dimensionen och funktionell behovsanpassning av det slag som nämns sedan länge har just en "självklar plats" i all offentlig planering är det svårt att se hur formuleringarna skulle kunna vara vägledande eller inspirerande för utvecklingen på detta område.

Under *Internationellt* markerar *Kulturvisionen*, efter inledande ord om vikten av impulser utifrån mötet med andra kulturer, en hög svansföring när det gäller internationella kontakter och utveckling av modeller för internationellt utbyte. Med den avslutande formuleringen, "I Västra Götaland ska det finnas gott utrymme för kultur med internationell lyskraft", återkommer viljan att genom spetsverksamheter, främst på konsternas område får man förmoda, hävda sig som en internationellt slagkraftig kultureregion.

I det sista stycket, *Hälsa*, heter det: "Sambandet mellan kultur och hälsa är tydligt. Förmågan att skapa sammanhang och mening, ge nya perspektiv, ta vara på människors kreativa kraft och skänka avkoppling är sådant som gör kulturen till ett viktigt verktyg i det regionala friskvårdsarbetet, men också i vård och omsorg." Som allmänt mål anges att vi ska "stärka och utveckla de krafter som arbetar med hälsa ur ett kulturperspektiv". Ett område där kulturens kan spela stor roll för folkhälsan är inom arbetslivet. I anslutning formuleras effektmål som innebär att genom samverkan mellan arbetsliv och kulturliv skapas arbetsmiljöer som "motverka ohälsa, minskar antalet sjukskrivningar och ökar arbetsglädjen". Något förtydligande om vad det är för krafter som ska stärkas, eller vad den hälsobringande samverkan mellan arbetsliv och kulturliv innebär finns inte.

Kommentar

Det finns en tydlig om än oredovisad struktur i målkatalogen. De tre första rubrikerna artikulerar ramsättande visioner om en mångfaldigt blomstrande kultur och kulturliv, om ett öppet och samverkande arbetssätt och om kulturens som drivande kraft i regionens utveckling. Därefter formuleras ett strukturellt övergripande strävandemål om allas delaktighet i och tillgång till kulturen. Ur detta mål bryts två grupprioriterande delmål ut – jämställdhet och barn och ungdomar. Därefter följer sex rubriker som identifierar olika områden för regionens kulturpolitik och värdet av dessa. Fyra av dessa kan lätt igenkännas som etablerade huvudområden för kulturpolitik – folkbildning, konsterna, kulturarv och stadsplanering. De två övriga – *internationellt* och *hälsa*, kan både ses som kulturpolitiska delfält som särskilt markeras som utmärkande för den regionala kulturpolitiken och som allmänna dimensioner eller perspektiv som ska genomsyra den kulturpolitiska praktiken i allmänhet.

Som regionalpolitisk markör utmanar internationaliseringsviljan ett traditionellt statligt utrikespolitiska monopol på kulturområdet. Regionen är, i enlighet med den internationella

diskursen om regionerna som de centrala konkurrenterna om tillväxtkraft, inställd på att gå förbi den statliga nivån och hävda sig som aktör på den internationella arena på egen hand. Att hälsoperspektivet kan fungera som markör för det specifikt regionala kulturpolitiska perspektivet följer naturligt av att det är hälsa och sjukvård som är den landstingskommunala regionens helt dominerande politiska uppgift.

Betraktas de tolv punkterna ur ett styrningsperspektiv skiljer de sig avsevärt:

- endast två rubriker ger klara riktlinjer för verksamhet/utvärdering: *jämställdhet* och *barn och ungdom*
- endast en rubrik – *bildning* – kopplar mål till stöd av bestämda kulturinstitutioner
- endast under en rubrik – *delaktighet och tillgänglighet* – pekas explicita verktyg ut – turnerande kulturverksamheter och kollektivtrafik (även om just dessa verktyg knappast hör till de centrala för dessa strävandemål)
- de tre inledande rubrikerna – *mångfald, samverkan och öppenhet, regional utveckling* – uttrycker övergripande värderingar vars konkreta innebörd för den kulturpolitiska praktiken inte närmare framgår
- den styrande funktionen av portalvärdet för rubrikkatalogen – *mångfald* – undermineras av att mångfald av flera helt olika innebörder anförs under rubriken
- den kanske mest distinkta kulturpolitiska värderingen – *förnyelse och konstnärlig frihet* – avviker genom att främst artikulera normer för den politiska styrningen gränser, inte mål eller motiv för den offentliga verksamheten
- genom att de sex sista rubrikerna i dokumentet mer fungerar för att *identifiera* och *motivera* sex kulturpolitiska områden (folkbildning, konsterna, kulturarv, stadsplanering, internationellt, hälsa) än att *ange mål* för verksamheterna så kan man fundera över varför andra sedvanliga kulturpolitiska delfält inte finns artikulera som *medier, samfund och idrott*. Dessa är ingalunda betydelselösa i regionens kulturpolitiska praktik.

2.6 Sammanfattande kommentar

I de tolv rubrikerna, delvis undantaget *jämställdhet* och *barn och ungdom*, liksom i dokumentet i dess helhet, är konkretionsnivån låg. Detta innebär att om *Kulturvisionen* ses som ett styrdokument så är den svårt att använda utan att man gör specificerande uttolkningar. Detta var ju också meningen. På lägre nivåer av policydokument skulle *Kulturvisionen* följas upp av "handlingsplan"²² och dokument som artikulera "mål, strategier och åtgärder"²³ på olika områden. Som uttryck för centrala värderingar om kulturell mångfald, rikedom, tillgänglighet, regional balans, öppenhet och frihet rör sig *Kulturvisionen* på en så abstrakt och välvillig nivå att det är svårt att tänka sig vad det är för alternativa kulturpolitiska värderingar som de står emot. På en punkt synes dock *Kulturvisionen* artikulera en pregnant värdering som kunde varit annorlunda: det är betoningen av det *internationella perspektivet* och den återkommande främst konstpolitiska strävan efter *lyskraft* på alla nivåer.

"Förordet" innehåller en komplex formulering av övergripande kulturpolitiska mål. "Kulturens dimensioner" innehåller en tredelad formulering av kulturens grundläggande värden som skall vägleda kulturpolitiken, egenvärden, demokrati, tillväxt. "Vision för kulturen" innehåller först en fyrdelad formulering av övergripande mål, sedan en andra femdelad formulering och därefter en

tolvdelad formulering. Denna rikedom på olika, inbördes otydligt relaterade, målformuleringar skapar en oklarhet om var fokus för den kulturpolitiska visionen ligger.

En påfallande aspekt av denna *Kulturvisionens* vaghet är den låga verklighetsanknytningen i dokumentet:

a) Klippte man bort de första styckena i inledningen så kunde Västra Götaland ligga lite var stans i världen. Göteborg nämns exempelvis aldrig i texten.

b) Regionens faktiska kulturpolitiska ansvarsområde i termer av vilka verksamheter och institutioner man ansvarar för eller stöder framgår inte. Bortser man från några inledande reverenser för att såväl kommunerna som staten är stora kulturpolitiska aktörer ges ingen bild av hur den regionala nischen av politikområdet ser ut. *Kulturvisionen* ger tvärtom intryck av att regionen är den generellt ansvariga politiska aktören på kulturfältet.

c) Omvärldsbeskrivningen saknas i stort sett. Frågor om den kulturpolitiska betydelsen av globalisering, nya medier, demografisk utveckling, invandring, kunskapssamhälle, förändrad industristruktur, etc. syns inte. Slående är exempelvis att den för alla delar av kulturlivet så genomgripande internetrevolutionen under de senaste decennierna inte omtalas.

d) I dokumentet finns bara fragmentariskt antydda några problem när det gäller samhällsstruktur, kulturvanor, sociala och etniska motsättningar, regional fördelning, intresseavvägningar, institutionell svaghet och tröghet, teknikutveckling, finansiering, m fl. Att det inte finns en problembild som politiken utgår från och vill handskas bidrar till oklarhet om textens funktion i ett policysammanhang.

Sammanfattningsvis kan man hävda att *Kulturvisionen* inte är ett policydokument som annat än på enstaka punkter ger tydliga riktlinjer för kulturpolitisk verksamhetsutveckling. Den är inte heller, med något undantag, tydligt uttryck för värderingar som gör någon skillnad för praktiken. Ansatserna att utmejsla något som är karaktäristiskt för just *regional* kulturpolitik i det faktiska Västra Götaland är svaga. Tillsammans med bristen på verklighetsförankring i fyra avseenden gör detta *Kulturvisionen* till en svårgripbar text; ett kulturpolitiskt dokument med oklar avsändare, adressat, funktion och budskap. Som policydokument är dess mest gripbara funktion att tala sig varm för kulturen och därmed enrollera stöd för kulturpolitik.

Detta betyder inte att *Kulturvisionen* är betydelselös i den kulturpolitiska utvecklingsprocessen. Dels kan den ges styrande och legitimerande funktioner genom att uttolkas av den kulturpolitiska ledningen. Dels är processen att ta fram nya dokument på denna allmänna nivå betydelsefull för att få en blick för och ge etappvisa avtryck åt vad som, tämligen oberoende av vad som står i *Kulturvisionen*, uppenbarligen är en dynamisk utveckling av en ny typ av kulturpolitik.

3. Jämförelse av *Kulturvisionen* med andra kulturpolitiska måldokument

I detta avsnitt jämförs *Kulturvisionen* med fem andra dokument; med dess föregångare från 2001, med den övergripande visionen *Det goda livet* från 2005, med de statliga kulturpolitiska målkatalogerna från 1996 och 2009 och med det kulturpolitiska programmet för region Skåne.

3.1. Kulturpolitisk strategi för Västra Götalandsregionen 2001

Kulturvisionen från 2006 är den andra generationen av övergripande kulturpolitiska måldokument för regionen. Det första antogs av Regionfullmäktige den 23 oktober 2001 under namnet *Kulturpolitisk strategi för Västra Götalandsregionen*. De två dokumenten är inte helt lätta att jämföra beroende på olikheter i deras allmänna uppläggning. *Kulturvisionen* är ett mer polerat, kortfattat och enhetligt disponerat dokument med tydlig adress till allmänhet och medier, medan *Strategin* är en väsentligt längre text som har en mer komplicerad uppbyggnad. Den är mer riktad till det politiska systemet och kultursektorns aktörer. Även om den i vissa avseenden framstår som ofullständigt genomarbetad ger den en betydligt klarare bild av vad kulturpolitik i Västra Götalandsregionen är och vill vara.

Strategin utmärks av sin femdelade struktur: (1) en uppräkningslista av 15 överordnande "aspekter på kultur" som beskriver olika dimensioner av kulturens värde för människorna och samhällslivet. De sammanfattas under rubriken "Det goda livet"²⁴; (2) ett avsnitt som beskriver innebörden av regional kulturpolitik och regionens roll i kulturlivet inklusive en lista med åtta krav på "utförare" som definierar "ett regionalt arbetssätt"; (3) en övergripande "vision" med två generalparagrafer; (4) en katalog om tio kortfattade "långsiktiga mål"²⁵ samt (5) en relativt utförlig förklarande omtolkning av dessa mål till mer konkreta verksamhetsmål för regionens kulturpolitik.

Den mer komplicerade strukturen i *Strategin* är förenad med en del inkonsekvenser. Mål som man kunde vänta sig uppräknade i målkatalogen eftersom de framhålls bland de inledande "aspekterna av kultur" saknas.²⁶ I den avslutande "förklaringen" av den närmare innebörden av målen glömmes att kommentera vissa mål och ger en inadekvat beskrivning av andra.²⁷ Målkatalogens ordningsföljd har inte en inre logik på det sätt som *Kulturvisionens* tolv rubriker har det och innehåller ett par fall av godtyckliga dubbleringar av närstående målformuleringar.

Jämför man *Strategin* och *Kulturvisionen* är det tydligt att det yngre "polerade" dokumentet utgår från det äldre "spretigare", och att *Kulturvisionen* är en relativt radikal omarbetning av *Strategin* främst inriktad på att få fram ett mycket kortare, populärare och i sin uppläggning och funktion mycket enklare dokument. Många formuleringar från det äldre dokumentet återfinns i det yngre. När det gäller allmänna kulturpolitiska värderingar och intentioner finns inga påfallande skillnader. Ordningsföljden av "aspekter" och "långsiktiga mål" i *Strategin* och ordningsföljden av de tolv rubrikerna i *Kulturvisionen* kan antyda vissa omprioriteringar. Så verkar kulturens bidrag till regional utveckling ha en mer framskjuten ställning i *Kulturvisionen*. Mångfalden skjuts också retoriskt starkare i förgrunden i *Kulturvisionen* jämfört med *Strategin*. *Strategin* har å andra sidan ett lite större tryck på Kultur och Konst med stora K:n. Hela dokumentet inleds högstämt: "Nedlagt i människan finns driften, behovet att skapa, att gestalta känslor och tankar, att möta det andra skapat och gestaltat." Båda dokumenten ger intrycket av att konstpolitiska delfältet är det mest centrala i kulturpolitiken. Om *Kulturvisionen* på ett allmänt retoriskt plan gör ett lite modernare intryck än *Strategin* så är idégodset ändå väsentligen detsamma, inklusive den framskjutna ställningen som den internationella dimensionen har i båda dokumenten.²⁸

Om allmänna värderingar och ambitioner är lika så är avsikterna med de två dokumenten mycket olika. *Strategin* är till skillnad från *Kulturvisionen* formad som ett kulturpolitiskt styrinstrument. *Strategin* lägger ner stor möda på att söka definiera regionens kulturpolitiska ansvar, vad regional kulturpolitisk i sak innebär och vilka krav som regionalt finansierad kulturverksamhet måste uppfylla. Denna ambition saknas väsentligen i *Kulturvisionen*. I *Strategin* följs målkatalogen upp av en lång rad konkreta verksamhetsmål, som både förtydligar vad man menar med målen och formulerar direkta uppgifter för kulturpolitiken att realisera. Denna tydlighetsambition och konkretion finns inte i *Kulturvisionen*.

Vi har inte efterforskat motiven till att *Kulturvisionen* gavs en så helt annorlunda karaktär som policydokument jämfört med *Strategin*. Det ligger nära till hands att tro att just förhållandet att *Strategin* är – till skillnad från *Kulturvisionen* – utformad som ett styrinstrument paradoxalt nog gjorde det mindre lämpat för styrning. Ambitionen att samtidigt formulera sig på de allmänna värderingarnas, på visionernas, de långsiktiga målens, de konkreta åtgärdernas och de enskilda stödverkens nivå förefaller vara alltför för hög. En hierarki av styrdokument på olika precisionsnivåer pressas ihop i en enda text, som genom att artikulera normer på upp till fem olika nivåer, hotar att inte blir tydligt användbar på någon. *Kulturvisionen* försöker separera ut de högsta nivåerna och antogs också av Regionfullmäktige med det uttryckliga direktivet till Kulturnämnden att utveckla "handlingsplan(er)" för de närmast lägre nivåerna. Det är också tydligt att adressaterna för *Strategin* och *Kulturvisionen* är helt olika. *Kulturvisionen* vänder sig uttryckligen²⁹ till "alla", *Strategin* vänder till den region- och kulturpolitiska apparaten. Det med *Kulturvisionen* samtidigt antagna överordnade måldokumentet *Det goda livet* satte härvidlag en norm för både tilltal, omfång och funktion. Funktionen som inåtriktat styrinstrument tonar bort och funktionen som utåtriktat legitimerings- och enrolleringsinstrument renodlas.

3.2. Vision Västra Götaland: Det goda livet

Regionens övergripande visionsdokument *Det goda livet* antogs av Regionstyrelsen den 5 april 2005, alltså fem månader innan *Kulturvisionen*. Det presenterar sig som bestående av tre delar: (I) "Hållbar utveckling med dess tre dimensioner, den ekonomisk, sociala och miljömässiga – en ram för allt utvecklingsarbete";(II) "Fyra generella perspektiv, som ska genomsyra allt – den gemensamma regionen, jämställdhet, integration och internationalisering.";(III) "Fem fokusområden; 1) Ett livskraftigt näringsliv 2) Ledande kompetens och kunskapsutveckling 3) Infrastruktur och kommunikationer 4) En ledande kulturregion 5) En god hälsa."

Avsnittet "En ledande kulturregion" lyder:

Västra Götaland är en region med tydlig kulturprofil. Natur- och kulturarv, kulturhistoria och starka verksamheter som GöteborgsOperan, Göteborgs Symfoniker och Film i Väst ger regionen identitet och särprägel. Kulturen bidrar till medborgarnas personliga utveckling, länkar samman folkgrupper och individer och binder samman regionen. Att vårda kulturarvet ger trygga och kreativa människor. Kulturen medverkar i regionens utveckling också genom att allt fler arbetar i denna sektor, nya företag bildas och kulturens tillgångar blir alltmer nationellt och internationellt kända. Kulturen är en viktig del av upplevelsenäringen.

Viktiga inslag i *Kulturvisionen*:

- Alla medborgare har kulturen som kraftkälla och stimulans och deltar aktivt i kulturlivet
- Kultur med kvalitet och bredd blomstrar i hela regionen

- Muséer (sic!), arkiv, bibliotek och folkbildning är stöd för det livslånga lärandet
- Kulturen är en öppen dörr till världen
- Kulturen är en tillgång för tillväxt och utveckling såväl i Västra Götaland som nationellt och internationellt
- Kulturmiljön och de kulturhistoriska värdena vårdas och utvecklas
- Könns- och mångfaldsperspektivet har ett brett genomslag inom kulturen

Om *Strategin* är *Kulturvisionens* viktigaste förebild när det gäller innehållet i kulturpolitiskt tänkande och värderingar så är *Det goda livet* den viktigaste förebilden när det gäller form. De två dokumenten är givetvis samordnade så att det underordnade, *Kulturvisionen*, ska klaffa någorlunda med det överordnade, *Det goda livet*. Överensstämmelsen gäller uppenbart format och tilltal. Den uppdelningen i "ramar", "perspektiv" och "fokusområden" att verka inom som är grundstrukturen i *Det goda livet* kan anas i *Kulturvisionen* även om det senare dokumentet inte är lika tydligt och konsekvent (t ex. om rubrikerna *internationellt* och *hälsa* ska förstås som "fokusområden" eller "perspektiv"). En detalj är skillnaden i den rent språkliga markeringen av ställningen som "visionsdokument". I *Det goda livet* är kulturen en öppen dörr, är en tillgång för tillväxt, är ett stöd, medan i *Kulturvisionen* ska vi stärka, ska det finnas, ska vi utveckla, etc. Den ena dokumentet uttrycker sin vision genom (framtida) presens och det andra genom (samtida) imperativ. Vi ska återkomma till den vacklande och ibland godtyckliga terminologin i policydokumentet när det gäller att identifiera riktningssivande anvisningar

De fyra "generella perspektiven" i *Det goda livet* återkommer projicerade på det kulturpolitiska fältet i *Kulturvisionen*. Det perspektiv som är svagast artikulerat i *Kulturvisionen* är "integration", huvudsakligen på grund av att mångfaldsretoriken är så (avsiktligt?) oklar i frågan om vad det för typ av kulturell mångfald som man talar om. *Det goda livet* understryker integrationsperspektivet och som sista punkt av 7 om "viktiga inslag i *Kulturvisionen*" på kulturområdet säger man att "köns- och mångfaldsperspektivet har ett brett genomslag inom kulturen". Här är det uppenbart att det är mångfald i integrationspolitisk bemärkelse som avses. Medan "könsperspektivet" fått en egen rubrik, "jämsällldhet" i *Kulturvisionen*, så saknas en motsvarande rubrik om mångfald som handlar om "medborgare med utländsk bakgrund". Dessa medborgare har ett eget avsnitt i *Det goda livet*, men finns inte nämnda i *Kulturvisionen*. Detta kan möjligen spegla en tendens i den svenska kulturpolitikens retorik mot att hålla den yngre invandringsrelaterade "kulturella mångfalden" borta från äldre kulturpolitiska "mångfalden" (pluralism av uttryck och mediering).³⁰

En intressant detalj vid en jämförelse är att "starka verksamheter" nämns vid namn – GöteborgsOperan, Symfonikerna och Film i Väst – i de få rader som *Det goda livet* behandlar kulturområdet på. Dessa finns inte nämnda i *Kulturvisionen*. I *Det goda livet* framgår att regionen består av fyra delar – Göteborgsregionen, Sjuhärads, Skaraborg och Fyrbodal. Dessa nämns inte i *Kulturvisionen*.

Även om man bortsåg från sådana, kanske mest kosmetiska, skillnader i konkretion är *Det goda livet* väsentligt tydligare än *Kulturvisionen* om vad det är för slags dokument och hur de tre huvudtyperna av riktningssivande visioner ska användas. Det har en pregnans som styrinstrument som *Kulturvisionen* saknar. Eftersom *Det goda livet* dessutom står ovanför *Kulturvisionen* i policyhierarkin ligger det nära till hands att tro att *Det goda livet* är ett mer

betydelsefullt policyinstrument på kulturområdet än den för området särskilt utformade *Kulturvisionen*. I den omnämnda utvärdering "Har det gjort någon skillnad?" som Kultursekretariatet gjorde 2008 får man intrycket att det är mot formuleringar i *Det goda livet* och "Regionfullmäktiges övergripande uppdrag/prioriterade mål" som utvärderingen görs – inte på något framträdande sätt mot *Kulturvisionens* formuleringar.

3.3. Statliga kulturpolitiska mål 1996 och 2009

Statliga kulturpolitiska mål 1996:

1. Värna yttrandefriheten och skapa reella förutsättningar för att använda den
2. Verka för att alla får möjlighet till delaktighet i kulturlivet och till kulturupplevelser samt till eget skapande
3. Främja kulturell mångfald, konstnärlig förnyelse och kvalitet och därigenom motverka kommersialismens negativa verkningar
4. Ge kulturen förutsättningar att vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft i samhället
5. Bevara och bruka kulturarvet
6. Främja bildningssträvanden
7. Främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturer inom landet"

Statliga kulturpolitiska mål 2009:

"Kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska präglade samhällets utveckling.

För att uppnå målen ska kulturpolitiken:

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor,
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse,
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas,
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan inom kulturområdet,
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur."

Inledningsvis kan man konstatera att sakskillnaden i statliga kulturpolitiska mål 1996 och 2009 är liten om än den språkliga formen är omstuvad. En del karaktärsformuleringar från 1996 som "kommersialismens negativa verkningar" (som redan Kulturutredningen 1995 ville utmönstra³¹) och "bildningssträvande" (som inte fanns i med kulturpropositionen 1996 eller i 1974 år mål³²) saknas i 2009 års formulering. Ett par nya karaktärsord som "kreativitet" och "interkulturell" är inhämtade från sentida kulturpolitiska jargong, men den enda tydliga nyheten är att "barn och ungas rätt till kultur" får bilda en ny punkt. Med tanke på den väl framhävda ställning som barn och unga haft i statlig kulturpolitik sedan 1970-talet så markeras härigenom inte någon förändring i policy. På en punkt är likheterna mellan de två målkatalogerna anmärkningsvärd såtillvida att bägge saknar den betoning av kulturens roll som ekonomisk utvecklingsfaktor, som så starkt framhävts i senare års internationella kulturpolitiska debatt. Den nya språkliga formen för 2009 år mål gör att yttrandefriheten inte får samma ställning som kulturpolitikens överordnade främjandeföremål som 1996. I stället framställs yttrandefriheten som en grundförutsättning för kulturens självständighet. Härigenom synes de nya målen mer

handla om kulturlivet i trängre mening medan de gamla inramades av mål gällande den demokratiska samhällsordningen. Men nyansskillnader av detta slag till trots, så är det slående att 2009 års mål inte signalerar någon väsentlig förändring.

Jämför man *Kulturvisionen* med de två statliga måldokumenterna så finns till att börja med en allmän överensstämmelse med de hållningar, värderingar och strävanden som präglat svensk kulturpolitisk diskurs sedan många decennier. Här betonas demokrati, ett mångfaldigt blomstrande kulturliv, kulturens egenvärde för individ och samhälle, jämlik tillgång, eget skapande, bildning, konstnärlig kvalitet, frihet och förnyelse, kulturarvets bevarande och bruk, internationell och "interkulturell" öppenhet. Alla punkterna i 1996 års statliga mål, utom portalparagrafens centrering av yttrandefriheten, återfinns i *Kulturvisionen*. Sätillvida hör alla tre måldokumenterna hemma i den diskursiva mittfåra som etablerats i efterföljden av 1970-talets ansträngningar att bygga upp ett avgränsat kulturpolitiskt område i ett öppet välfärdsdemokratiskt samhälle.³³ Å andra sidan framstår *Kulturvisionen* som ett betydligt moderna policydokument som också fångat upp målsättningar som trätt fram i nyare kulturpolitiska debatt. Hit hör betoningen av det sociala och ekonomiska utvecklingsperspektivet, välfärdsperspektivets förstärkning med hälsomotiv och betoningen av arbetssätt i samverkan med andra politikområden, med marknadsaktörer och civilsamhälle. Hade 2009 års nya statliga mål i högre grad formulerats i enlighet med *Kulturutredningens* förslag så hade man kunnat se en större överensstämmelse med *Kulturvisionen*. En målparagraf som föreslogs av utredningen kunde vara direkt hämtad från Västra Götalandsregionens måldokument: "att kulturell kompetens och kreativitet används för att bidra till en socialt, miljömässigt och ekonomiskt hållbar utveckling".³⁴ Utredningens starka betoning av s.k. aspektpolitik – kulturpolitikens integration i andra politikområden, inte minst utbildnings- och ungdomspolitik, och av mobiliseringen av kulturlivets civilsamhälleliga krafter stämmer väl med tänkesätt som resulterade i *Kulturvisionen*.³⁵

På de flesta punkter är det inte tydligt att *Kulturvisionen* och de två statliga måldokumenterna rör sig på olika geopolitiska nivåer. Den statliga kulturpolitiska diskursen slår igenom, vilket förstärks av att *Kulturvisionen*, som vi påpekat, är så geografiskt abstrakt. På en punkt där man kanske skulle väntat sig en skillnad mellan statligt och regionalt ansvarstagande – det konstpolitiska fältet – uppträder *Kulturvisionen* med ett försvar för konstens egenvärde, frihet och förnyelse som inte står de statliga måldokumenterna efter. Regionens ansvar, genom "skatteväxlingen" med Göteborg, för nationella elitinstitutioner på musikfältet spelar kanske en roll för den höga "statliga" svansföringen i detta avseende. Det som främst särskiljer *Kulturvisionen* från de statliga måldokumenterna är det samhälleekonomiska utvecklingsperspektivet, hälsoaspekten och den tolkning av kulturpolitikens internationella dimension som betonar konkurrens, lyskraft, attraktivitet och stolthet. Det som å andra sidan tydligt skiljer de statliga dokumenterna från *Kulturvisionen* är att omtanken om det demokratiska statskicket och yttrandefriheten framställs (otvetydigt 1996 lite oklarare 2009) som kulturpolitikens överordnade uppgift. Via privilegieringen av yttrandefriheten får de statliga målkatalogerna en mediepolitisk inramning, även om medier märkligt nog inte nämns. Motsvarande inramning i *Kulturvisionen* är "...pluralism och en ständig vilja till förändring..." Inte heller *Kulturvisionen* tar upp medier och formulerar inte heller någon mediepolitisk hållning, vilket kan ge ett udda intryck i Internets epok.

3.4. Kulturpolitiskt program och handlingsplan för Skåne

Kulturpolitiskt program och handlingsplan för Skåne kombinerar ett kulturpolitiskt program antaget i november 2008 med en handlingsplan fastställd i november 2009. Det ersätter ett tidigare policydokument *Växa med kultur* från september 2003³⁶. De allmänna kulturpolitiska värderingar och perspektiv som redovisas stämmer väl överens med *Kulturvisionen* – mångfalden av uttryck och former, allas tillgång och aktiva kulturutövning, kultur som dynamisk utvecklingsresurs, konsternas frihet och blomstring, regional attraktivitet, bejakad mångkulturalitet, kulturarven betydelse, internationell öppenhet, m.m. Ett särdrag i Skåneprogrammet är den starka betoningen av den transnationella regionala nivån: Öresundsregionen. När det gäller allmänna värderingar uppvisar programmet en viss ambivalens i betoningen av å ena sidan målet att främja en skånsk kulturell identitet och gemenskap och, å den andra, målet att bejaka en transnationell mångkulturell mångfald.³⁷

Programmet inleds lite trevande med ett avsnitt "Regions Skåne kulturpolitiska roll och ansvar" som inte lyckas ge någon upplysning om denna roll eller vilken relation regionens ansvar har relativt staten och kommunernas åtaganden. En tredjedel av texten handlar om att resurserna huvudsakligen är låsta till onämnda kulturinstitutioner och att man på sikt inte kommer att kunna finansiera dessa eller andra kultursatsningar, särskilt som kulturefterfrågan kommer att öka samtidigt som skattekraften kommer att minska av samma demografiska skäl – en åldrande befolkning. Nya finansieringskällor måste till. Utgångspunkten är alltså problemet med kulturens långsiktiga finansiering, men ansatsen återkommer inte senare i programmet.

Efter ett kort avsnitt om regionernas växande kulturpolitiska roll och nya statliga mål på området kommer den egentliga programtexten under tre rubriker: *Kulturpolitisk vision* (som betonar, dynamik, demokrati, humanistiska värderingar, medborgardialog och "intresse för gårdagens, dagens och morgondagens mångfald av uttryck"); *Strategisk inriktning* (i fem punkter – konstens frihet, kulturinstitutionernas professionella integritet, bejakad mångfald regionalt, nationellt och internationellt, livskraftig kultur i alla delar av regionen och för alla grupper, stimulera kulturen som näring, hög prioritet av kultur i politiken); *Målområden* (under fyra rubriker: Den skånska identiteten; Den nya kartan; Mångfald öppenhet och tillgänglighet; En reviderad ansvarsfördelning.) Iögonenfallande är att den "strategiska inriktningen" inleds med två starka markeringar av kulturens politiska autonomi.³⁸

Under varje målområde redovisas punktvisa *Målsättningar*:

"Den skånska identiteten

1. Region Skånes unika position som en del av en transnationell region, Öresundsregionen, ska tillvaratas och utvecklas inom konstområdena och kulturlivet.
2. Det skånska kulturarvet ska synliggöras.
3. Den täta befolkningsstrukturen och det stora kulturutbudet ska samordnas och profileras som kraft för gemenskap, samhällsutveckling, tillväxt och hälsa.
4. Gränshinder på arbetsmarknaden för kulturarbetare i Öresundregionen ska undanröjas.

(---)

Den nya kartan

1. Skåne ska bli ett centrum för ny teknik inom kulturen. Verksamheten ska syfta till att öka möjligheterna att använda den nya tekniken såväl hos kulturinstitutioner som bland enskilda kulturarbetare och inom kulturadministrationen.
2. I samarbete med företag, universitet och institutioner ska kompetensutveckling på området utvecklas.

(---)

Mångfald. Öppenhet och tillgänglighet

1. Mångfald, öppenhet och tillgänglighet ska präglade det kulturpolitiska arbetet tillsammans med Skånes kommuner och det fria kulturlivet i Skåne.

2. En kulturfond inrättas med ansvar för att stimulera, utveckla och stödja innovativa projekt inom konstarterna och kulturlivet i Skåne.
3. Större återkommande arrangemang som utnyttjar Öresundsregionens mångfald och täthet och som baseras på befintliga styrkepositioner och erfarenheter ska etableras.
4. Rådgivning och stöd för unga kulturentreprenörer ska tillskapas.

(---)

En reviderad ansvarsfördelning

1. Region Skåne eftersträvar ett självständigt kulturpolitiskt ansvar bland annat för bidragsgivningen till de regionala institutionerna inom ramen för en övergripande avtalsöverenskommelse med staten om medlens användning.
2. En ny modell för samverkan mellan kommunerna ska utvecklas.
3. Det årliga Kulturparlamentet utvecklas till ett politiskt kultursamarbete i Skåne mellan Region Skåne och kommunerna.”³⁹

Som framgår är “målsättningarna” en blandning av mycket allmänna och obestämda strävandemål och mycket konkreta projektangivelser. Några punkter anger vad man vill uppnå och andra identifierar nya kulturpolitiska former och institutioner men vill inrätta. Varje målsättningsuppräknings följs av en ruta under rubriken ”Handlingsplan” som ger en något utförligare beskrivning av målsättningarnas närmare innebörd tydligen tänka att ge kulturnämnden ett antal inriktningsmål och prioriteringar. Genom adderingen av denna nivå får måldokumentet en stor likhet med Västra Götalandsregionens *Strategi* från 2001 – med målformuleringar på fyra eller fem olika nivåer. Intressant nog så är Skåneprogrammets föregångare *Växa med kultur*, betydligt mer lik *Kulturvisionen* i sin mycket enklare och mer övergripande karaktär. I Skåne har man alltså vid revisionen av policydokumenten gått från ett visionärt till ett mer styrningsinriktat program, medan man i Västra Götalandsregionen gått den motsatta vägen.

3.5. Sammanfattning av jämförelser

En uppenbar slutsats av jämförelsen av *Kulturvisionen* med fem andra kulturpolitiska måldokument är att sådana kan se ut på många sätt alltifrån de renskalade, retoriskt storståtliga, statliga målkatalogerna till det mest omfattande och funktionellt mest komplicerade måldokumentet *Strategin*. En annan är att det finns en väl sammanhållen svensk kulturpolitisk målformuleringstradition och retorisk repertoar, som utgår från den statliga nivå och som alla dokumenten mer eller mindre troget håller sig till.⁴⁰ Detta innebär att *Kulturvisionen* å ena sidan är lätt igenkännlig för verksamhetsledande personer inom kultursektorn, och att den, å andra sidan, redan ”har förverkligats” d.v.s. synsätten är redan etablerat allmångods hos dem som är inskolade i sektorn.

De jämförelser som kastar tydligast ljus över *Kulturvisionens* egenskaper är de med dess föregångare *Strategin* och med dess målhierarkiskt överordnande pendang *Det goda livet*. *Kulturvisionen* försöker hålla sig till den översta och allmännaste nivån av mål- och värderingsangivelser och kommer därigenom att fjärma sig kraftigt från *Strategins* ambition att bygga upp ett komplext styrinstrument. *Kulturvisionen* söker i stället närma sig det förenklade tilltalet i *Det goda livet*. Uppfattad som en områdesversion skulle man väntat sig att det skulle bli mycket tydligare i *Kulturvisionen* än i *Det goda livet* vad regionens kulturpolitik syftar till och att det alltså i högre grad skulle kunna fungera som vägledande för den politiska praktiken. Detta är dock knappast fallet. *Kulturvisionen* är, på det kulturpolitiska fältet, mindre riktningsgivande och mindre informativ om regionens avsikter än *Det goda livet*. Det senare dokumentets inledande summering och grafiska schematisering av sin målstruktur ger det en överlägsen pregnans. Den höga abstraktionsnivån (eller bristen på konkretion) i *Kulturvisionen* är uppenbarligen avsiktlig, men följderna är en osäkerhet om dokumentets funktion. Är det avsett att vägleda? Är det avsett att rama in och uttrycka konsensus? Frånvaro av ambitioner att beskriva regionens

kulturpolitiska ansvar och faktiska verksamheter, att beskriva omvärldsförändringar av betydelse för kulturen eller att peka på viktiga samhällsproblem som kulturpolitiken måste ta sig an, bidrar till intrycket att *Kulturvisionens primära funktion är att i största allmänhet flagga för kulturens betydelse* snarare än att definiera och rikta den regionala kulturpolitiken. Denna flaggning är givetvis betydelsefull för kulturpolitikerna själva – den visar att de sysslar med något viktigt och markerar att kultur har en viktig roll i regionpolitiken. Den kan tänkas vara riktad till företrädare för andra politikområden, som revirmarkering och resursanspråk. Den kan, som förordet till *Kulturvisionen* anger, vara riktad till "alla", alla medborgare i regionen, för att vinna folklig legitimitet och stöd åt det kulturpolitiska fältet. Flaggningen kan också främst vara riktad till kultursektorns eget folk för att återbekräfta vikten av deras arbete och för att vinna sektorns lojalitet och entusiasm genom att visa att den politiska ledningen sätter kulturens allmänna betydelse för människans och samhällets utveckling mycket högt. Inför omarbetningen av *Kulturvisionen* bör man noga överväga vilken funktion och adressat som nästa generation av kulturpolitiskt måldokument ska ha.

En mer konkret lärdom som en jämförelse av olika måldokument kan ge inför framtagandet av *Kulturvisionens* efterträdare är av terminologisk art. I framtida måldokument bör man inom regionen vinnlägga sig om en någorlunda enhetlig terminologi för att ange värderingar, målsättningar och styranvisningar på olika hierarkisk nivå. Tar man bara de tre dokumenten från Västra Götalandsregionen så används en uppsjö av uttryck som vision, mål, långsiktiga mål, ramar, generella perspektiv, aspekter, inriktningar, strategier, prioriterade mål, övergripande ansvar, strategisk roll, dimension, horisontella mål, fokuseringar, fokusområden, prioriteringar, viktiga inslag, uppdrag, krav, bidrag, prägel, särskild vikt, åtgärder m fl. *Det goda livet* söker förtydliga sin egen struktur som vision genom en hierarki av fyra målnivåer som består av "ramar", "generella perspektiv", "fokusområden" och "viktiga inslag". Under denna nivå förutsätts den konkreta politiken bestämmas på ytterligare tre lägre nivåer: "mål", "strategier" och "åtgärder". Det förefaller alltså som man vill arbeta med målangivelser på inte mindre än sju nivåer. *Strategin* arbetar, som redovisats ovan med fem rubriksatta nivåer. *Kulturvisionen* är däremot intressant tystlåten om nivåstrukturen i det egna dokumentet och sätter inga rubriker som anger dessa. I förordet betecknas dokumentet både som en "vision" och som en "strategi", men uppenbarligen inte i samma mening av strategi som i *Det goda livet*. Vad de tolv rubrikerna rubricerar är, som sagt, oredovisat, även om man kunde påstå att deras ställning i dokumentet är analog till den *Strategin* kallade "långsiktiga mål". Inför formuleringen av framtida måldokument vore givetvis en större tydlighet och terminologisk enhetlig i beskrivningen av målstrukturen att önska. Man bör också överväga lösningar som innebär att man kan formulera övergripande måldokument med så få och så tydligt åtskiljda hierarkiska nivåer som möjligt.

4. Den Kulturpolitiska *Kulturvisionen* i Kulturnämndes arbete

4.1. Granskningens uppläggning och underlag

Bedömningen av *Kulturvisionens* roll i Kulturnämndens arbete baseras på dokumentstudier, d.v.s. nämndens protokoll och handlingar inklusive en rad olika styrdokument. Det är *Kulturvisionens* genomslag/synlighet/roll i dessa dokument som vi granskat.⁴¹ Vi har också kunnat utnyttja den bild som kultursekretariatets utvärdering från 2008 ger av *Kulturvisionens* användning.

Kulturnämnden arbetar med en rad olika styrdokument och inriktningsbeslut. Överordnade och långsiktigt giltiga är, utöver reglementet för Kulturnämnden, alltså de två visionsdokumenten Vision för Västra Götaland: Det goda livet (*Det goda livet*) och Vision: Kulturpolitik för Västra Götaland (*Kulturvisionen*) från 2005. Regionfullmäktige fastställer därutöver "prioriterade

mål”(= ”övergripande uppdrag” 2003 – 2004) och ”handlingsprogram” avseende ”prioriterade områden”,⁴² samt ger en rad uppdrag till Kulturnämnden, inklusive uppdrag att ta fram nya handlingsprogram och utveckla särskilda delar av verksamheten.

Gentemot uppdragstagare i regionen arbetar Kulturnämnden med först årliga från 2009 treåriga ”långsiktiga uppdrag” till de ca 40 kulturverksamheter/institutioner som helt (14) eller delvis ägs av regionen och hel- eller medfinansieras via kulturbudgeten. Till dessa kan fogas ”inriktningsbeslut”. Förutom långsiktiga uppdrag formuleras oftast fleråriga ”Kulturstrategiska uppdrag” (före 2009 kallade ”kulturpolitiska uppdrag”) till en lång rad verksamheter som efter ansökan kan få bidrag från Kulturnämnden. 2009 beslutade nämnden att till långsiktiga och kulturstrategiska uppdrag foga ”nyckeltal” som eftersträvar att ge kvantitativa indikatorer på måluppfyllelse.⁴³

Härutöver stödjer kulturnämnden ”utvecklingsprojekt” som årligen ”kan sökas av organisationer, verksamheter och föreningar som inte har ett uppdrag och en kontinuerlig finansiering av Västra Götalandsregionens kulturnämnd”⁴⁴.

4.2. Kulturvisionen i Handlingsprogrammen

Handlingsprogrammen är av Regionfullmäktige fastställda ”prioriterade områden” som på fullmäktiges uppdrag tagits fram av Kulturnämnden. Uttryckligen nämns inte *Kulturvisionen* i något av de fem handlingsprogram som redovisas på nämnden hemsida.

I programmet *Lust att lära* heter det att ”Programmet tar sin utgångspunkt i Västra Götalandsregionens vision: Det goda livet och EU:s Lissabonstrategi som beskriver det livslånga lärandet.”⁴⁵ *Kulturstrategin* finns inte nämnd i dokumentet.

I programmet *Rätt att vara med – Handlingsprogram för barn och ungdomars kultur* sägs att ”Programmet tar sin utgångspunkt i Västra Götalandsregionens vision Det goda livet och i Barnkonvention”.⁴⁶ *Kulturvisionen* nämns inte.

I *Utvecklingsplan för det maritima industriella kulturarvet i Västra Götalandsregionen* saknas hänvisning till såväl *Det goda livet* som till *Kulturvisionen*. Däremot heter det att utvecklingsplanen knyter an till de två tidigare nämnda handlingsprogrammen. Fyra punkter uttrycker programmets mål: 1. ”...samverkan som understödjer lärandeprocesser, bevarandaspekter, kulturarvet som näring och kulturarvet som besöksmål, 2. ”...blir ett centralt redskap för regionens fortsatta utveckling, att säkra livskraftiga lokalsamhällen och skapa hög livskvalitet 3. ”...aktivera det civila samhällets aktörer...”, 4. ”Arbetet med kulturarvsfrågorna ska komma alla till nytta...”.⁴⁷ Ingen av punkterna har någon anknytning till vad *Kulturvisionen* har att säga under rubriken ”Bruka och bevara”.

I *Natur- och kulturturismprogrammet* heter det att: ”Det sammanhang som programmet för natur- och kulturturism ska passa in kan sammanfattas med de övergripande målsättningar som gäller för Västra Götaland och för Sverige som helhet – Visionen om det goda livet, Tillväxtprogrammet för Västra Götaland, Regional miljömål, Kulturpolitiska mål. Folkhälsomålen...”⁴⁸ plus ett antal ”finansieringsprogram”. Det är tänkbart att ”Kulturpolitiska mål” inkluderar *Kulturvisionen*, men att den inte uttryckligen nämns är signifikant. Inget av de fem målen (1. Fler jobb, hållbar tillväxt; 2. Stärkt natur- och kulturverksamhet; 3. Öka Västra

Götalands attraktivitet; 4. Hållbart nyttjande; 5. Hitta nya samverksamer) har någon speciell anknytning till *Kulturvisionen*.

I Kultursekretariatets underlag till *Handlingsprogram för att näringslivsutveckla kultursektorn* förekommer inte heller någon hänvisning till *Kulturvisionen*. Det enda övergripande måldokument som nämns är *Det goda livet*.⁴⁹

4.3. Kulturvisionen i uppdragen

I såväl "långsiktiga uppdrag" (42 stycken 2010) och "kulturstrategiska uppdrag" (50 stycken 2010)⁵⁰ hänvisas regelmässigt till *Det goda livet* och *Kulturvisionen*. När det gäller den senaste omgången långsiktiga uppdrag, redovisade på Kulturnämndens hemsida, så finns en uppdragstext, under rubriken "gemensamma förutsättningar" som är lika för alla uppdragstagare (utom för en av de 14) som är helägda av regionen:

Vision Västra Götaland *Det goda livet* och den regionala kulturvisionen *Kultur i Västra Götaland* (sic!) är den självklara basen för alla de verksamheter som får stöd av regionen. X:s (uppdragstagarens) verksamhetsplan ska, i relation till kulturnämndens bidrag, utgå från visionerna med avseende på de horisontella perspektiven jämställdhet, mångfald, internationalisering, regionalt mervärde samt tillgänglighet. X (uppdragstagaren) förutsätts också att förhålla sig till de handlingsprogram som under uppdragsperioden beslutas (f.n. Barn och unga, Lust att lära, Det industrihistoriska och maritima kulturarvet, Natur- och kulturturism samt Handlingsprogram för näringslivsutveckling inom kulturområdet). I arbetet med X:s (uppdragstagarens) verksamhetsplan och i årsredovisningarna ska också Regionfullmäktiges prioriterade mål beaktas: *Barns och ungdomars tillgänglighet till kultur ska öka i de institutioner och verksamheter som regionen stöder*.⁵¹

I standardformuleringen finns inte några inriktningsgivande moment, möjligen med undantag för "tillgänglighet"⁵², som otvetydigt är hämtade från *Kulturvisionen*, däremot från *Det goda livet* och Regionfullmäktiges *prioriterade mål*. Det av 14 långsiktiga uppdrag som avviker är det till ett av flaggskeppen nämligen *Film i Väst*. Här har man glömt att nämna *Kulturvisionen*. Att *Kulturvisionen* genomgående inte nämns vid sitt rätta namn (Vision: Kulturpolitik för Västra Götaland, inte *Kultur i Västra Götaland*)⁵³ är en givetvis också ett rent förbiseende, som dock illustrerar det allmänna intrycket av att dokumentet inte spelar någon egentlig roll i policyprocessen. Att det är till dokumentet i dess helhet som man hänvisar till i uppdragen, inte till delar eller särskilda punkter ger intrycket av att hänvisningen till *Kulturvisionen* är mer av en formsak.

När det gäller *Kulturstrategiska uppdrag* innehåller de genomgående, och med små variationer, en formulering som återfinns under "Riktlinjer för kulturstrategiska uppdrag" på Kulturnämndens hemsida: "Verksamheter/partnerskap som kommer i fråga för kulturstrategiska uppdrag från 1 januari 2011 ska bidra till ett dynamiskt kulturliv och en konstnärlig utveckling i Västra Götaland. De ska relatera till Västra Götalandsregionens övergripande styrdokument visionen *Det goda livet*, den kulturpolitiska visionen samt beslutade handlingsprogram på kulturområdet. Verksamheten/partnerskapet ska beakta perspektiven jämställdhet, mångfald, tillgänglighet, internationalisering samt en gemensam region. Verksamhetens/partnerskapet ska bidra till en miljömässigt hållbar utveckling."⁵⁴ Också här är det möjligen markeringen av "tillgänglighet" som kan tänkas ha bakgrund i *Kulturvisionen*. Med tanke på tillgänglighetsmålets centrala ställning i svensk kulturpolitisk diskurs sedan 1974 är

kulturpolitiska proposition så är det inte troligt att ett sådant uppdragsmål skulle ha saknats om det aldrig hade formulerats en kulturvision.

Riktlinjerna för kulturstrategiska uppdrag har en fortsättning som säger att de "har dessutom till syfte att stärka den sociala hållbarheten och sysselsättningen på kulturområdet, utveckla relationen till civilsamhället samt öka barns och ungas delaktighet i kulturlivet". Dessa utvecklas i punktform och följs av "generella bedömningsgrunder" avseende:

1. Verksamhetens/partnerskapet finns och/eller verkar geografiskt
2. Verksamhetens/partnerskapets förmåga att förmera resurser
3. Verksamhetens/partnerskapets totala finansieringsbild
4. Verksamhetens/partnerskapets potential att bidra till regional kunskapsbildning och metodutveckling
5. Verksamhetens/partnerskapets ambitioner vad gäller dokumentation och spridning av resultat

Man kan se framtagningen av dessa riktlinjer som uttryck för att de övergripande visionsdokumenten ger en otillräcklig grund för prioritering av projekt.

4.4. Kulturvisionen i Kultursekretariatets beslutsunderlag

Vid Kulturnämndens behandling av ansökningar om kulturstrategiska uppdrag och utvecklingsprojekt finns för varje ärende en bedömning och ett beslutsförslag från Kultursekretariatet. Vi har titta igenom detta relativt omfattande material 2008 – 2010 för att leta efter *uttryckliga* hänvisningar till *Kulturvisionen* som grund för att föreslå tillstyrkan eller avslag på ansökningar. Vi har inte hittat några sådana. Däremot finns i ett stort antal fall hänvisningar till "de horisontella målen" (egentligen "de fyra generella perspektiven") och tre dimensionerna av "hållbar utveckling" hämtade från *Det goda livet*. Att en ansökan måste uppfylla minst två av de fyra horisontella målen är en riktlinje för de kulturstrategiska uppdragen. Hänvisningar till Regionfullmäktiges prioriterade mål förekommer också mycket ofta i sekretariatets utlåtanden.

Vanliga andra former av övervägande, särskilt för att motivera avslagsförslag, handlar om att hänvisning till en mångformig regional dimension i projektens betydelse eller arbetssätt, att fördelningen av bidrag måste iakta en regional balans, att upprätthålla gränser för finansieringsansvar gentemot kommuner, marknadsaktörer och föreningsliv, att undvika dubblering av ansvarstagande, att sökande uppfyller krav på relevant medfinansiering, m fl. Dessa högst relevanta bedömningsgrunder saknar vanligen explicit stöd i *Det goda livet* eller i *Kulturvisionen*. Detta kompenseras delvis genom att Kulturnämnden fastställt de ovan nämnda riktlinjerna för de Kulturstrategiska uppdragen. Att de övergripande måldokumentet saknar närmare beskrivningar av det regionala kulturpolitiska ansvaret och sådana definitioner av ett regionalt arbetssätt som fanns i *Strategin* från 2001 innebär fortfarande stora begränsningar i deras användbarhet för sekretariatets arbete med beslutsunderlag.

4.5. Sammanfattning

Vi kan efter denna genomgång konstatera att *Kulturvisionen inte fått ett nämnvärt dokumenterat genomslag i Kulturnämndens arbete*. I stort sett alla explicita hänvisningar till prioriteringssättande målformuleringar i regionens egna dokument är, i den mån som deras källa kan identifieras, hämtade från *Det goda livet* och/eller från Regionfullmäktiges "prioriterade mål" – inte från *Kulturvisionen*. Det är alltså mera *pro forma* som det senare dokumentet nämns som ett grundläggande styrinstrument. Vi har kontrollerat med ledande handläggare inom sekretariatet att denna på dokumentstudier grundade bedömning

överensstämmer med deras erfarenhet.⁵⁵ Att *Det goda livet* är ett aktivt brukat styrdokument är tydligt, bl. a. genom prioriteringar på grundval av hur många av de fyra s.k. "horisontella målen" (= de fyra "generella perspektiven") som en ansökan uppfyller. Bl. a. genom att ta fram särskilda riktlinjer för kulturstrategiska uppdrag har Kulturnämnden närmat sig problemet att formulera mer praktiskt användbara beslutsorienterande dokument. Inför arbetet med ett nytt kulturpolitiskt måldokument bör man överväga att utveckla ansatserna från riktlinjerna och integrera en definition av ett regionalt arbetssätt i den nya kulturvisionen.

Mot vår slutsats kunde man invända två saker. Den ena är att *Kulturvisionens* svaga genomslag i uttryckliga prioriteringar och programskrivningar kan bero på att dess värderingar är så genomsyrande av nämndens och sekretariatets arbete att de tas för givna utan att behöva nämnas. Den andra invändning är att i alla lägen där man skulle kunnat hänvisa explicit till *Kulturvisionen* föredrar man i stället hänvisa till det överordnade och därför formellt mer auktoritativa måldokumentet *Det goda livet*. Det överordnade måldokumentet följer det underordnade. Vi är dock snarare böjda att tro att *Kulturvisionens* svaga avtryck i nämndens arbete beror på att det inte är format, och kanske aldrig varit avsett att användas, som ett styrdokument. *Kulturvisionen* saknar både den formella och innehållsliga pregnans och konkretion som ett måldokument måste ha för att komma till aktiv användning i policyprocessen.

5. *Kulturvisionens* påverkan på regionens kulturverksamheter?

I det inledande avsnittet av denna rapport ställde vi oss frågan om vad förverkligande av *Kulturvisionen* skulle kunna innebära. I det tidigare avsnittet av rapporten har vi främst undersökt hur *Kulturvisionen* har respektive inte har använts som ett policydokument på den regionala politiska nivån och på tjänstemannanivån genom dokumentstudier. I det här avsnittet har vi främst fokuserat på två andra frågor nämligen:

- Har *Kulturvisionen* förändrat praxis i kulturverksamheterna?
- Har *Kulturvisionens* tankesätt, värderingar, policyprinciper och mål slagit igenom – blivit bekanta och omfattade – hos beslutsfattare/handläggare/utförare/brukare/medborgare?

Att ge ett uttömmande svar på dessa frågor låter sig som vi sagt tidigare inte göras, däremot anser vi att man genom att lyssna till utövare inom olika verksamheter kan få en fingervisning om huruvida utövarna själva anser att praxis, tankesätt, värderingar, policyprinciper och mål har förändrats i deras egna verksamheter i relation till: Vision: Kulturpolitik för Västra Götaland. Vi avslutar kapitlet med en kortare analys av de utsagor som informanterna har lämnat.

5.1. Metod och urval

För att få en uppfattning om hur *Kulturvisionen* har landat utanför regionens politiska beslutssystem har vi gjort en kvalitativ studie på ett antal olika nivåer i det kulturpolitiska och kulturella landskapet i Västra Götalands Regionen. Frågor vi har ställt oss inför undersökningen av olika kulturverksamheter är: Har den kulturpolitiska visionen något inflytande på

verksamheten? Hur ser de utövande tjänstemännen, ideella kulturarbetare och kulturskaparna på *Kulturvisionen* och får den några konsekvenser för deras arbete?

Genom en kvalitativ undersökning baserad på intervjuer⁵⁶ har vi fått en fördjupad förståelse av hur man inom kulturverksamheter resonerar kring sitt uppdrag och dess förhållande till *Kulturvisionen* och regionens kulturpolitik i stort. Även om antalet intervjuer på intet sätt är heltäckande kan de ändå ge en bild av under vilka omständigheter kulturverksamheterna arbetar och hur de tolkar den kulturpolitiska visionen. Deras tolkningar och beskrivningar av sina kulturpolitiska uppdrag är viktiga för att förstå den eventuella implementeringen av *Kulturvisionen* och hur de prioriterar sina egna målsättningar i förhållande till den övergripande kulturpolitiska visionen. Det är viktigt att påpeka att intervjuutsagor inte alltid återspeglar en objektiv sanning eller fakta, utan framförallt återspeglar personens uppfattning och förståelse av det som efterfrågas, vilket i det här fallet är hur kulturverksamheterna hänger ihop med regionens kulturpolitiska vision. Det betyder även att intervjupersonerna egentligen aldrig kan ha "fel" eller "rätt" i sina utsagor. Utan möjligtvis kan deras åsikter ses som missförstånd eller bekräftelser på något som "borde vara". I den här delen av rapporten sammanställer och återger vi alltså intervjupersonernas utsagor först utan att tolka dem, för att sedan i analysavsnittet utifrån *vår* förståelse dra slutsatser om den *Kulturvisionens* inflytande på några olika kulturverksamheter i regionen.

De verksamheter vi studerat har valts ut i samråd med kultursekretariatet och har genomförts antingen på plats hos respektive organisation eller genom telefonintervjuer. Vi har intervjuat samtliga kommunalförbunds samt Göteborgs stads kulturansvariga. Av regionens egna verksamheter har vi valt en stor scenkonstinstitution – Göteborgssymfonikerna och en förvaltning – Kultur i Väst. Vi har även intervjuat studieförbundet ABF som får ett regionbidrag samt två verksamheter med kulturstrategiska uppdrag; Bokdagar i Dalsland och Not Quite.

5.2. Kommunalförbunden och Göteborgsstad

Västra Götalandsregionens 49 kommuner är indelade i fyra kommunalförbund; Fyrbodal, Göteborgsregionen, Sjuhärad och Skaraborg. Kommunalförbunden som är sammanslagningar av mellan sju och femton kommuner, utgår i sina verksamheter från Västra Götalandsregionens vision "Det goda livet". Kommunalförbundens verksamhet tar sin utgångspunkt i regionens fokusområden: ett livskraftigt näringsliv, kompetens och kunskapsutveckling, infrastruktur och kommunikationer, kultur samt hälsa och de horisontella perspektiven: jämställdhet, mångfald, internationalisering, regionalt mervärde samt tillgänglighet. De olika kommunalförbunden har delvis olika förutsättningar när det gäller t ex demografi, geografi, och näringsliv. Utgående från de delregionala förutsättningarna har man också utvecklat egna Tillväxt-program utgående från regionens ovan nämnda fokusområden. Inget kommunalförbund har valt att ta bort kulturområdet i sitt tillväxtprogram även om det ges olika dignitet inom de olika kommunalförbunden. Göteborgsregionen har en speciell lösning på sin kulturverksamhet vilken återges närmare nedan.

Västra Götalandsregionen har under de senaste åren genom kulturnämnden bidragit med 1 miljon, den s k "kulturmiljonen" (det senaste året uppgick den till 875.000) till kommunalförbundens tillväxtprogram. Medlemskommunerna har å sin sida förbundit sig att motprestera eller "växla upp" med motsvarande summa. Det innebär att kommunalförbunden har haft ca 2 miljoner (1,75 miljoner det senaste året) att tillgå för utveckling av olika kultursatsningar.

Regionen har även gett bidrag för att finansiera tjänster för kulturansvariga på kommunalförbunden. Dessa bidrag var tidigare öronmärkta men får nu disponeras i enlighet med kommunalförbundens egna prioriteringar. De har fördelats så att Fyrbodals, Sjuhärads och Skaraborg har fått 550 tusen vardera och Göteborgsregionens nätverk de resterande 350 tusen. Samtliga kommunalförbund har dock fortsatt att använda pengarna för att finansiera tjänster för kulturansvariga. Dessa har tillsammans med Kultur i Väst samt Västarvet utvecklat ett nätverk för kultur- Kultur som förändrar – som träffas fyra gånger per år för att inspirera och informera varandra om olika saker som är på gång och om projekt man på olika sätt kan samverka kring. Andra regionövergripande nätverk är KulturUngdom och Västra Götalands Bildningsförbund.

Nedan presenteras i alfabetisk ordning respektive kommunalförbunds arbete med kulturfrågor och de ansvarigas åsikter om regionens och *Kulturvisionens* påverkan av verksamheten. Avsnittet avslutas med en beskrivning av Göteborgs kommuns kulturarbete.

Fyrbodals kommunalförbund

Fyrbodals är det näst största kommunalförbundet sett till antalet kommuner med ca 260 000 invånare. Kommunalförbundets fokusområden utgörs av: näringsliv, kultur, hälsa, utbildning och infrastruktur. Samtliga områden har en egen politiskt tillsatt beredningsgrupp. För kulturområdet består gruppen av sex ledamöter som träffas minst fyra gånger per år. Dessutom träffar Lilian Nilsson, tjänsteman och Beredningsansvarig kultur, kommunernas kultursekreterare/kulturchefer inför varje möte med kulturberedningen (minst fyra gånger per år). Därutöver sker möten, mejl- och telefonkontakter med kulturchefer/-sekreterare som ingår i styrgrupper för Fyrbodals egna projekt.

Kommunalförbundet driver två egna projekt där samtliga kommuner ingår och delar därutöver ut bidrag till mellan fem och sex andra projektägare i kommunalförbundet. Eftersom kulturbudgeten är förhållandevis liten strävar man efter att ha ett nära samarbete med andra fokusområden, som t ex näringsliv för att kunna slussa vidare projekt som även kan stödjas inom detta eller andra fokusområden. Av de egna projekten som Fyrbodals driver själva "Offentlig miljö som konstform" där målet är att ta fram ett styrdokument för offentliga rum. Ett annat projekt som lyfts fram är kulturkollo inriktat på barn och ungdomar.

Lilian Nilsson tycker att de fem handlingsprogram som regionen utvecklat har bidragit till att man fått en bredare syn på vad kultur är och vad man ska använda kulturpengarna till. Det har inneburit att man kommit att samverka med andra politikområden och regionens olika uppdragstagare i större utsträckning än tidigare. I början var det dock svårt för kommunalförbundet och kommunerna att ta till sig handlingsprogrammen och dess innehåll, anser Lilian Nilsson: "Och vi är ju kommunernas kommunalförbund, och jag har väldigt stora öron ut mot kulturcheferna." Det kan ibland upplevas att regionen har för många olika krav på och vill "styra" kommunerna, men kommunerna kan och vill själva bestämma vilka områden som prioriteras. Det är också intressant att notera att liksom regionen i *Kulturvisionen* beskrivs som kommunernas region, beskriver även Nilsson kommunalförbundet som kommunernas kommunalförbund. Diskursen känns igen.

Samtidigt anser Lilian Nilsson att det är tydligt att kulturområdet har fått större utrymme i politiska sammanhang sedan regionen bildades. Det är mer folk som jobbar med kultur i

kommunerna och kulturen har blivit inskriven i fler måldokument. Nilsson uppfattar även att man inom kulturverksamheterna upplever att regionen bidragit till att kulturen fått en tydligare och mer accepterad roll, d.v.s. att dess status har ökat.

Den kulturpolitiska visionens betydelse lyfts vid Fyrbodals kommunalförbund främst fram inom ramen för handlingsprogrammen, som ses som en produkt av *Kulturvisionen*. Av de tolv områden som listas som viktiga kulturpolitiska områden i *Kulturvisionen* anser Lilian Nilsson att Fyrbodals genom de projekt som de ger bidrag till arbetar inom samtliga områden, medan kommunalförbundets egna projekt fokuserar speciellt på det offentliga rummet; samverkan och öppenhet; barn och ungdom; bruka och bevara samt mångfald.

Göteborgsregionens nätverk för kultur

För ca 25 år sedan bildades Göteborgsregionens (GR) nätverk för kultur. Nätverket sorterades länge under kommunalförbundets prioriterade område GR Utbildning, men för en och en halv mandatperiod sedan beslutade den dåvarande politiska majoriteten att kulturfrågor inte längre skulle hanteras av GR. Med undantag av Göteborgs stad valde emellertid de kommuner som ingick i nätverket att upprätthålla detta och fortsätta träffas utanför kommunalförbundets organisation.

GRs nätverk för kultur tog kontakt med Västra Götalandsregionen och frågade om de – under mandatperioden 2007-2010 – kunde få status som samordnande kulturnätverk. VGRs kulturnämnd bejakade förslaget och har riktat samma erbjudanden till nätverket som till de kommunalförbund som ingår i VGR och som arbetar med kulturfrågor. Olle Andersson har varit nätverkets ordförande under den senaste mandatperioden. Andersson är även förvaltningschef för Alingsås kommuns Kultur- och fritidsförvaltning.

Medlemmarna i nätverket träffas normalt sex gånger om året. Mötena vandrar mellan de ingående kommunerna och dagordningen består vanligtvis av samtal om vilka kulturfrågor som respektive kommun vill utveckla. I detta sammanhang utgår de, enligt Olle Andersson, inte från *Kulturvisionen* utan från vad som upplevs som viktiga frågor i respektive kommun ”vilka frågor är viktiga i Tjörn, Alingsås och Partille, etc., och vilka frågor skulle vi vilja samarbeta kring med andra kommuner?”⁵⁷

Kulturvisionen är, enligt Olle Andersson, inte något som används i någon större utsträckning varken i GRs nätverk för kulturs arbete eller i Alingsås kommun. Samtidigt anser han att många av de 12 rubriker som lyfts fram i *Kulturvisionen* är relevanta för att beskriva den verksamhet som bedrivs i hans egen kommun. Därutöver för han en daglig dialog med VGR, antingen i sin egenskap av Kultur och fritidschef i Alingsås eller som ordförande i nätverket. Andersson lyfter också fram att de fem handlingsprogram som har antagits av Kulturnämnden har sin grund i *Kulturvisionen*⁵⁸. Den verksamhet som nätverket bedriver och som finansieras av regionen består av att uppmuntra till, handlägga och fördela medel till projektansökningar kopplade till dessa handlingsprogram.

GRs nätverk för kultur var remissinstans när handlingsprogrammen togs fram. Regionens kulturnämnd har därefter årligen betalat ut en miljon kronor till GRs nätverk för kultur för att stimulera handlingsprogrammets implementering. Beredningen av ansökningarna har skötts av nätverkets tjänstemän och en processledare, vars lön betalats av VGRs kulturnämnd. En politisk

gruppering som representerar de i nätverket ingående elva kommunerna har sedan fattat beslut på basis av de projektansökningar som tjänstemännen har berett.

Kommunerna är själva ansvariga för den kulturverksamhet som bedrivs lokalt och hur denna skall utformas. De väljer således själva om de vill söka projektmedel kopplade till handlingsprogrammen samt till vilka handlingsprogram de vill söka. Enligt Olle Andersson ser medlemmarna i GRs nätverk för kultur att det finns stora fördelar med de projektmedel som VGRs kulturnämnd utlyser. Om de hade valt att ställa sig utanför VGRs arbete med kultur hade de stora förlorarna varit de människor som bor i GR⁵⁹.

Olle Andersson ställer sig positiv till VGRs satsning på kultur. Han upplever att kulturen har vunnit både vad gäller prestige och resurser sedan regionen bildades. Vidare tror han att GRs nätverk för kultur förmodligen hade haft ett bättre administrativt stöd om det hade hanterats inom GRs kommunalförbund. Hans förhoppning är att det i framtiden kommer att bildas en struktur för kulturfrågor i GR⁶⁰.

Sjuhärads kommunalförbund

Sjuhärads kommunalförbund består av åtta kommuner samt Varberg i Hallandslän som enligt överenskommelse deltar i samverkan. Totalt bor det ca 260 000 personer inom det geografiska området. Sjuhärads fokusområden är: Tillväxt och regional utveckling, Infrastruktur och transporter, Kultur, Utbildning och kompetensutveckling samt Social välfärd och hälsa⁶¹. Ansvarig för kulturområdet i Sjuhärad är kulturstrateg Peter Albinson samt Johanna Sjöström. Förutom kulturfrågor ingår i deras tjänster även generella tillväxtfrågor inom t ex näringslivsutveckling, forskning samt kompetensutveckling. Den ambition som finns hos regionen, att integrera kulturen inom andra samhällsområden, anser Albinson att man inom Sjuhärads kommunalförbund faktiskt lyckats med. Kanske tack vare att man kombinerar flera ansvarsområden hos personer som arbetar förvaltningsövergripande? Man försöker även aktivt få andra politikområden och tänka utifrån ett kulturellt tankemönster och se att kulturen har en kraft i sig.

Det finns en politiskt tillsatt beredningsgrupp för kultur och i den ingår även en tjänsteman (en kulturchef). Beredningsgruppens roll är att vara ett stöd för Albinson och Sjöström. Gruppen har rekommendationsrätt och träffas 6-8 gånger per år, men kommer att försvinna till årsskiftet för att ingå i en större beredningsgrupp som ska hantera tillväxtfrågor mer övergripande. Än så länge har gruppen dock i uppgift att bli lyfta fram fokusområden inom kulturen samt ha synpunkter på de projektansökningar som inkommer till kommunalförbundet inom kulturområdet. Peter Albinson och hans kollega Johanna Sjöström vinnlägger sig om att informera och utbilda kulturutövare om hur man kan söka medel. Ansökningshandlingar har förenklats och erfarenheterna från genomförda projekt sprids i ökande takt. Även om kommunalförbundet inte har möjlighet att bidra med några större summor, så kan ett litet bidrag från kommunalförbundet ge kulturprojektet en kvalitetsstämpel, som gör det lättare att få bidrag från andra håll, menar man. Man betonar även de mervärden som uppstår ur samarbeten både med kulturprojekt och med andra områden som utbildning och forskning.

När det gäller regionens betydelse för kulturområdets utveckling är Albinson återhållsam. Visserligen har kulturen flyttat fram sina positioner genom antagna handlingsprogram. Albinson tycker dock att man borde betona och än mer lyfta fram enskilda modiga individer med kraft att

skapa mer bestående förändringar än att fortsätta befästa tunga institutioner som sällan är öppna för nya tankar. Som exempel pekar han på det faktum att det är en relativt liten del av kulturpengarna som går till barn och ungdomar, samtidigt som de utgör en femtedel av befolkningen. Han menar också att det faktum att man varit så duktiga inom regionen på att föra fram kulturområdet till stor del varit Lars Nordströms förtjänst. Ett problem han ser framöver är att man tar bort beredningsgruppen för kultur i den regionala nämnden.

När det gäller hanteringen av kulturfrågor på kommunalförbunds nivå är det problematiskt att tjänstemännen där ofta uppfattas som regionens förlängda arm av medlemskommunerna. Och att kommunerna samtidigt upplever att de inte når in med sina tankar hela vägen till regionen. Inte sällan känner man sig t o m nästan motarbetade av nämnden, menar Albinson.

Albinson uppfattar inte den kulturpolitiska visionen som ett styrdokument, utan snarare som ett ställningstagande med ett antal värdeord. Självfallet arbetar man med alla områden, menar han. Men man jobbar sällan med att själva driva frågor utan snarare med att lyfta fram och stödja initieringar av kulturprojekt samt inspirera till att arbeta i nätverk på alla nivåer. Sjuhärads kommunalförbund delfinansierar varje år upp till ett tiotal projekt med direkt koppling till kultur.

Skaraborgskommunalförbund

Skaraborg kommunalförbund är det största av kommunalförbunden räknat i antal kommuner, närmare bestämt 15 stycken. Ansvarig för tillväxtprogrammets kulturdelen är David Anthin som titulerar sig kulturutvecklare. Självt tycker han dock att han ur regionens perspektiv närmast är en processledare som ska implementera handlingsprogrammen, medan han ur kommunalförbundets perspektiv snarast upplever sig som en samordnare, på samma sätt som man har samordnare inom de andra fokusområdena. Ytterligare ett sätt att beskriva den här rollen är att vara en brygga som underlättar kommunikationen mellan kommunerna och regionen, menar Anthin.

I Skaraborg kallas kommunalförbundets fokusområden; näringsliv, kunskapsutveckling, infrastruktur, kultur och hälsa. Kulturområdet leds av en styrelseberedning som består av tre styrelseledamöter ur kommunalförbundets styrelse. De har i princip haft lika många möten som regionens kulturberedningsgrupp (6-8 stycken), eftersom mötena främst handlat om att förbereda sig inför mötena på regional nivå. Anthin är dock orolig för att kulturberedningens styrelse kommer att försvinna när regionen från och med årsskiftet övergår till en enda övergripande beredningsgrupp. Förutom den politiska styrelsen finns det även ett tjänstemannanätverk – kulturchefernätverket – som träffas regelbundet. I nätverket finns en styrelse bestående av fem kulturchefer i kommunalförbundet som träffas fyra gånger per år och hela nätverket träffas vid fyra tillfällen. Man ordnar även olika typer av konferenser och fortbildningar för nätverksmedlemmarna och träffas även i andra sammanhang, t ex när man bereder ärenden för Tillväxtutskottet.

David Anthin poängterar att kommunalförbundet ska driva så få egna projekt som möjligt. Framförallt ska han jobba för kommunerna och med samverkansprojekt över kommungränserna. En av utmaningarna i arbetet är att se på kulturen som regional utveckling, anser Anthin: *”Det är ganska nytt att se kulturen som en tillväxtfaktor och att prata om det på det sättet. Så vi trevar oss fram, och jag kan väl inte säga att alla projekt som vi har är typiska*

tillväxtprojekt. – Det är svårare inom kultur.” Han menar också att diskussionen om kultur för kulturens skull på intet sätt är död, men att den har fått stå tillbaka för en retorik som handlar om tillväxt och regional utveckling: ” ... jag ser inget problem med att vara smart och använda den retorik som för tillfället ger störst vinning. Och ska du prata med politiker och andra som kanske inte är så insatta i kultursektorn eller i kulturområdet, då kan man också visa på att det här är en stor bransch, som genererar just tillväxt och genererar både nytta och nöje.”

Det är mycket tackvare att regionen definierat kulturen som ett fokusområde för regionalutveckling som Skaraborgs kommunalförbund själva har tagit upp kulturen i sitt tillväxtprogram, menar Anthin. Regionen har föregått med gott exempel.

När det gäller den kulturpolitiska visionen så är Anthin bekant med den även om han *”...inte har den på nattduksbordet”*. Att *Kulturvisionen* är så omfattande upplever han delvis som problematiskt eftersom man inte kan jobba med allt samtidigt. Flera områden ser Anthin som horisontella, dvs att de genomsyrar eller borde genomsyra hela verksamheten, t.ex. jämställdhet och barn och ungdom. Vissa områden är man sämre på att införliva i kulturen som t ex området hälsa. En av *Kulturvisionens* förtjänster menar Anthin är att den åtminstone kan ge kommunalförbunden *”... dåligt samvete ... så att vi då och då gör en insats”*. För det mesta brukar kulturverksamheterna handla om att bruka och bevara även om ambitionen är att främja förnyelse och konstnärlig utveckling, menar Anthin. Eftersom Skaraborg är ett manligt landskap med en övervikt av män på ledande positioner är jämställdhet ett centralt tema för förbundet i stort och i det sammanhanget kan kulturutvecklingsarbetet fungera som en motor, poängterar Anthin.

Göteborgs stads kulturförvaltning

Den 29 januari 1998 antog Göteborgs kommunfullmäktige ett förslag till en kulturpolitisk strategi för Göteborgs Stad. Denna strategi är vägledande för förvaltningen än idag och beskriver övergripande mål och metoder för kulturpolitiken i Göteborg. Göteborgs stads kulturpolitiska strategi bygger på 1974 års nationella kulturpolitiska mål som i kommunens strategi har brutits ner till följande lokala mål:

- Främja ett mångsidigt konstliv i staden av hög kvalitet.
- Öka medborgarnas kulturella kompetens.
- Prioritera kulturverksamhet som engagerar barn och ungdom.
- Skapa en attraktiv livsmiljö⁶²

Björn Sandmark är sedan två år tillbaka chef för Göteborgs stads Kulturförvaltning. I en intervju beskrev Sandmark kommunens egna kulturpolitiska strategi och de lokala kulturpolitiska målen som styrande för den kulturverksamhet som Göteborgs stad bedriver och ger stöd till⁶³. På frågan hur regionens *Kulturvision* har påverkat den kommunala verksamheten hade Sandmark svårt att svara givet att Göteborgs stad alltid har bedrivit en självständig kulturpolitik och därmed inte omedelbart gjort regionens vision till sin egen. Däremot berättade han att Göteborgs stad har varit med och tagit fram *Kulturvisionen* och kunde för samtliga dess rubriker ge exempel på verksamhet som bedrevs eller erhöll stöd av kommunen. Samtidigt föredrog Sandmark att presentera den lokala kulturverksamheten med kommunens egna terminologi⁶⁴.

Kulturvisionens rubriker kunde således användas till att beskriva Göteborgs stads kulturverksamhet, trots att den senare formades av andra styrdokument. En möjlig förklaring till detta kan vara att de områden som lyfts fram i *Kulturvisionen* inte är nya utan har funnits långt innan VGR bildades. Mycket i *Kulturvisionen* påminner om 1974 års nationella

kulturpolitiska mål och – som Sandmark påpekade i intervjun – dessa utgör även utgångspunkt för Göteborgs stads kulturpolitiska mål⁶⁵.

Under mandatperioden 2007-2010 arbetade Göteborgs stad inte med de handlingsprogram som på Regionfullmäktiges uppdrag har tagits fram av Kulturnämnden. Det ekonomiska stöd som utgår till de kommunalförbund som åtagit sig att arbeta för implementeringen av dessa handlingsprogram kommer således inte Göteborgs stad till godo. Däremot har regionen medfinansierat Göteborgs stads Teater- och dansfestival och Konstbiennial. Under 2009 ökade Göteborgs stads bidrag från regionen med 500 tkr, medan bidragen från staten minskade med ca 2 400 tkr⁶⁶. Därutöver har regionen, i och med "skatteväxlingen" med Göteborgs stad, övertagit huvudmannaskapet för kulturinstitutioner som GöteborgsOperan och Göteborgs Symfoniker.

Enligt Sandmark har Göteborgs stads kulturförvaltning och VGRs kultursekretariat ett utmärkt samarbete på tjänstemannanivå. Tjänstemännen har täta möten. Vid tiden för intervjun samarbetade de, till exempel, kring framtagandet av kulturplanen för museer och konsulentverksamhet som ska till Kulturrådet. Slutligen upplevde Sandmark att VGR, sedan den bildades, på ett framgångsrikt sätt har bidragit till att vitalisera kulturlivet både i Göteborg och i regionen som helhet⁶⁷.

5.3. Andra kulturverksamheter

De övriga verksamheter som har ingått i denna utvärdering presenteras nedan i alfabetisk ordning när det gäller särdrag, organisering och uppdrag. Efter det följer en analys av vilken betydelse och vilka effekter den kulturpolitiska visionen kan sägas ha utgående från utredarnas tolkningar av samtliga intervjuer.

ABF Göteborg

ABF Göteborg är landets största ABF avdelning och genomför årligen ca 6400 studiecirkelvarav hälften inom det estetiska området. Kulturarrangemang, föreläsningar och stadsvandringar utgör andra viktiga delar av verksamheten⁶⁸.

ABF Göteborg styrs av flera mål och styrdokument. I första hand styrs verksamheten av ABF:s egna stadgar som fastslås av medlemsorganisationerna. Därutöver får ABF Göteborg statsbidrag, regionbidrag och kommunbidrag med medföljande riktlinjer. ABF Göteborg måste förhålla sig till regeringens och riksdagens beslut om hur studieförbunden ska använda sitt statsbidrag, till Västra Götalandsregionens regler för regionbidrag till studieförbundens samt till kommunala kulturpolitiska mål och riktlinjer. Enligt Gunnar Westerling, som är studieombudsman på ABF Göteborg, brukar emellertid de olika avsändarnas direktiv sammanfalla någorlunda dels med varandra, dels med ABF:s egna stadgar "*det är samma andas barn*"⁶⁹.

Regionens mål med bidragsgivningen till studieförbunden är att utifrån respektive studieförbunds idémässigt förankrade mål stödja en verksamhet som syftar till att ge människor möjlighet att påverka sin livssituation, öka sin livskvalitet och skapa engagemang i samhällsutvecklingen t.ex. integrationsfrågor, jämställdhet, kultur och internationella kontakter⁷⁰. Regionen ska även främja regional samverkan och ser att studieförbunden med deras olika inriktningar kan verka som en brygga för att samarbetet mellan olika grupper ökar i regionen⁷¹. Kopplingen mellan dessa mål och de rubriker som sätter ramarna för den regionala kulturvisionen är tydliga. Samtidigt påverkar regionens mål med bidragen till studieförbunden ABF Göteborgs egna mål på så sätt att Gunnar Westerling har stämt av att de inte är i konflikt

med varandra. Eftersom Westerling har upplevt att ABF:s verksamhet ligger i linje med regionens mål och krav har de senare inte lett till några förändringar av ABF:s verksamhetsinriktning⁷².

Vad gäller *Kulturvisionens* påverkan på ABF Göteborgs verksamhet lyfter Westerling även fram att några av ABF:s medlemsorganisationer har varit med och tagit fram denna vision. På så sätt kan *Kulturvisionen* dels ha påverkats av de idéer som präglar ABF, dels utöva en indirekt påverkan på ABF:s verksamhet "men jag kan inte säga att det har varit avgörande eller absolut styrande för vad vi sysslar med eller inte sysslar med, det vore direkt fel att säga det"⁷³.

Med utgångspunkt i ABF:s stadgar har ABF Göteborg formulerat sitt uppdrag i tre punkter:

- Att utveckla demokratin
- Att erövra kulturen
- Att minska kunskapsklyftorna⁷⁴

För att uppnå dessa mål och nå ut till så många som möjligt erbjuder ABF Göteborg ett brett utbud av aktiviteter. Tillgänglighet utgör verksamhetens grund. Huvuddelen av ABF Göteborgs aktiviteter är förlagda till bostadsområden där de samarbetar med olika föreningar. De samarbetar t.ex. med fler än 130 invandrarföreningar som bedriver en omfattande verksamhet med studiecirkel och kulturarrangemang. Denna verksamhet lyfts fram som betydelsefull för integration, demokrati, delaktighet och utvecklingen av ett mångkulturellt samhälle. Med sin musikverksamhet når ABF även ungdomar. Under 2009 hade ABF Göteborg kontakt med fler än 300 musikgrupper som genom studiecirkelarna utvecklat sin musik⁷⁵. Dessa exempel visar att ABF:s verksamhet i stor utsträckning speglar områden – som demokrati och folkbildning, samverkan och delaktighet, barn och ungdomar, etc. – som har lyfts fram som viktiga i *Kulturvisionen*.

Bokdagar i Dalsland

För 10 år sedan startade en grupp litteraturentusiaster en litteraturförening i Åmål för att som första publika evenemang ställa upp bokbord vid viadukten i Håverud och genomföra en bokauktion. Den senare blev ett ekonomiskt fiasko, men bokbordet levde vidare. Numera har litteraturförenings verksamhet vuxit och man har utvecklat ett antal olika verksamheter. Varje sommar har man två bokdagar med inbjudna författare som håller seminarier, man bedriver en årlig nordisk novellfestival, arrangerar författarkvällar på olika litterära scener i Dalsland, Barnens bokdagar, Ungas bokdagar, man ger ut tidningen "Korppluggen" fyra nummer per år och dessutom delar man ut Dalslands skivstipendium och Dalslands litteraturpris. I år firade man 10 årsjubileum och har flyttat bokdagarna till Åmål och därmed ökat biljettintäkterna med 66%. Dessutom har antalet besökande barn ökat från 40 till 400 tack vare att man flyttade evenemanget.

Bokdagar i Dalsland (BiD) är ett registrerat varumärke och drivs ideellt av Dalslands litteraturförening. Från och med i år har Bokdagar i Dalsland ett kulturstrategiskt uppdrag i VG regionen (tidigare kulturpolitiskt uppdrag) och åtnjuter därifrån ett stöd på 400 000 kronor/år i tre år. Under den tiden ska BiD: 1) Verka för att Bokdagar blir ett nordiskt centrum för litteratur,

2) Verka för att kontaktytor och samarbeten ska öka, 3) Verka för att ungas delaktighet ska öka. Att stödet är tre årigt ser man som en mycket stor fördel, eftersom man kan planera verksamheten på längre sikt och då har lättare att engagera intressanta författare. Ytterligare en fördel är att man slipper skriva nya ansökningar samt göra en omfattande utvärdering varje år. Det kulturstrategiska uppdraget ska inte utvärderas förrän om tre år 2012. Fram till dess ska man årligen föra en dialog med regionens kultursekretariat om sin verksamhet och vilka utvecklingsmöjligheter som finns. Förutom regionen ger även Statens kulturråd, Nordiska kulturfonden, Svensk-finska kulturfonden stöd till verksamheten samt olika mindre fonder och lokala föreningar. I dagsläget har man ingen huvudsponsor eftersom Arctic Paper har flyttat sin verksamhet från Dalsland. Däremot samarbetar man t ex med banker, den lokala pressen, kyrkan och biblioteket för att nämna några.

Kulturvisionen känner man till liksom visionen om "Det goda livet". Båda dokumenten fungerade som utgångspunkt i den dialog som BiD hade tillsammans med kultursekretariatet inför det kulturstrategiska uppdraget. Två andra områden i den kulturpolitiska visionen, som BiD själva anser sig arbeta speciellt med är mångfald (i valet av författare och den publik man vänder sig till) samt bildning. Regional utveckling anser man sig inte arbeta med som ett mål i sig. Snarare är det så att *"det som är bra för oss ... är bra för regionen"*.⁷⁶

Eftersom Västra Götalands regionen är huvudbidragsgivare har man förstås stora möjligheter att påverka vilka kulturpolitiska områden som Bokdagar i Dalsland ska fokusera på. Målen med BiD:s verksamhet mäts i ett antal indikatorer och nyckeltal som BiD ska redovisa till VGR. Det kan exempelvis röra sig om att ange medverkande fördelat på land, ålder och kön samt geografisk spridning av besökare, att uppge samarbetspartners; lokalt, nationellt och internationellt samt kommunala samarbeten på andra områden än det kulturella. Dessa indikatorer kan närmast hänvisas till området: samverkan och öppenhet i den kulturpolitiska visionen. Det tredje målet om att ungas delaktighet ska öka mäts i antal ansökningar till Skrivarstipendiet samt antal skrivarseminarium och deltagare/år. Det kan framförallt hänvisas till området: barn och ungdomar i den kulturpolitiska visionen.

Göteborgs Symfoniker AB

Göteborgs Symfoniker bildades 1905 och består idag av 109 musiker. År 1997 utsågs Göteborgs Symfoniker till Sveriges Nationalorkester och är Västra Götalandsregionens ledande musikinstitution med huvudsakligt ansvar för att utveckla former där den klassiska musiken får ökad betydelse för regionens invånare. Göteborgs Symfoniker ger årligen närmare 100 konserter i Göteborgs Konserthus vid Götaplatsen. Vid sidan av de ordinarie konserterna framträder orkestern varje sommar på Götaplatsen och i Slottsskogen samt gästspelar i Vara Konserthus. Göteborgs Symfoniker har även etablerat sig bland Europas främsta orkestrar. På hemsidan presenteras orkestern som bidragande till regionens attraktivitet genom sitt ambassadörskap på den nationella och internationella arenan⁷⁷. Göteborgs Symfoniker beskrivs även spela en viktig roll i den regionala utvecklingen genom att med sina resurser stå till kommuners, förenings-, arrangörers och det fria musiklivets förfogande⁷⁸.

Västra Götalandsregionen är orkesterns huvudman. Samtidigt beskrivs inte den regionala kulturpolitiska visionen som något som har varit ett levande dokument i verksamheten i intervjuer med representanter för Göteborgs Symfoniker. Det är inte ett dokument som har

använts alltför flitigt av organisationens ledningsgrupp när denna har diskuterat verksamhetens inriktning. Helena Wessman, som sedan oktober 2009 är VD och konstnärlig chef för Göteborgs Symfoniker, menar att grundtankarna i *Kulturvisionen* ändå är levande på så sätt att de ligger helt i linje med 1974 års kulturpolitik⁷⁹. Enligt Wessman är *Kulturvisionen* "ingenting som känns omvälvande, eller det här kan man inte jobba med"⁸⁰. Samtidigt pekar hon på att de idéer som återfinns i *Kulturvisionen* kan vara nog så komplicerade att tillämpa i vardagen. En symfoniorkesterverksamhet är ganska statisk i sin form.

Göteborgs Symfoniker påverkas av det uppdrag de får av Västra Götalandsregionens Kulturnämnd. Men enligt detta uppdrag utgör *Kulturvisionen* endast ett av många dokument som ska utgöra grunden för verksamheten.⁸¹ Uppdraget har t.ex. påverkat Göteborgs Symfonikers arbete med att göra Göteborgs konserthus till en mångfacetterad mötesplats, att göra verksamheten tillgänglig för barn och ungdomar och nya målgrupper samt att öka regionens invånares delaktighet i verksamheten⁸².

Enligt Helena Wessman kommer – utöver uppdraget – minst ett direktiv i veckan inom olika områden från regionen. Även om ambitionen med detta är att ska skapa ordning och reda, kan det med Wessmans ord bli "lite på tvären". Wessman önskar att Kulturnämnden och Regionfullmäktige kunde samordna sig lite bättre vad gäller detta. Under intervjun pekar hon på Göteborgs Symfonikers uppdrag med dess hänvisningar till olika styrdokument och säger att "Jag tycker att det här ger en ganska förvirrande bild av vad vi ska göra egentligen [...] och då tänker jag som institutionschef att ja, ja jag vet ju vad kulturpolitiken står för så jag kör enligt den. Och jag vet vad en orkester behöver så jag kör enligt det. Och så får man försöka hålla koll på det här [Wessman pekar på hänvisningarna till olika dokument i uppdraget] så att man inte gör något som går helt på tvärs med VGR-direktiven."⁸³

Kultur i Väst

Förvaltningen för kulturutveckling, Kultur i Väst, bildades den 1 januari 2007 som en sammanslagning av Konst- och kulturutveckling, Musik i Väst och Regionbibliotek Västra Götaland. Kultur i Väst är en samlad regional kulturpolitisk resurs som arbetar på uppdrag av Västra Götalandsregionens kulturnämnd och som ska verka för att stimulera kulturlivets utveckling i Västra Götaland. Detta ska göras i samverkan med bl.a. kommuner, föreningsliv och studieförbund. Organisationen omfattar ca 80 medarbetare i Göteborg, Borås, Skara, Skövde, Mariestad och Uddevalla med huvudkontor i Göteborg⁸⁴.

Bengt Källgren, som är enhetschef för Regionbiblioteket, upplever att verksamheten har fått en mer visionär prägel i och med bildandet av Kultur i Väst. Tidigare var Regionbiblioteket en egen organisation som var jämförelsevis mer detaljstyrd och som saknade ett övergripande mål att sträva efter. Kultur i Väst har, enligt Källgren, en mer samlad verksamhet med en tydligare riktning⁸⁵.

Källgren upplever *Kulturvisionen* som ett indirekt styrdokument för deras verksamhet. Han ser visionen som en grund för de kulturpolitiska ställningstaganden som görs i regionen och som resulterar i direkta styrdokument, som Kultur i Västs uppdrag. I detta uppdrag finns ingen direkt hänvisning till *Kulturvisionen*⁸⁶. Istället finns där hänvisningar till de andra gemensamma förutsättningar som ligger till grund för uppdraget som vi har beskrivit under rubrik 4:3 i föreliggande rapport⁸⁷.

Uppdraget som Kulturnämnden har formulerat för Kultur i Väst är brett formulerat. Där poängteras att Kultur i Väst måste vara tillgängligt; att dess verksamhet ska vara lätt att nå och förstå samt att den ska vara nära de kommuner, folkrörelser, kulturarbetare etc. som den syftar till att stödja. Uppdraget handlar också om att Kultur i Väst ska fundera över hur de kan bidra till en hållbar utveckling och att de ska verka för aktiviteter där invånarna själva är med och skapar och bestämmer.

Även om Kulturnämnden inte direkt hänvisar till *Kulturvisionen* i uppdraget så finns indirekta hänvisningar till denna i och med referensen till de kulturpolitiska handlingsprogrammen. Vikten av samverkan och de horisontella perspektiven; jämställdhet, mångfald, internationalisering, regionalt mervärde samt tillgänglighet lyfts även de fram i den kulturpolitiska visionen. Samtidigt kan man se att rubriker som "Förnyelse och konstnärlig utveckling" samt "Hälsa" som återfinns i den kulturpolitiska visionen faller bort i Kultur i Västs uppdrag. De gemensamma förutsättningarna för uppdraget omfattar inte samtliga rubriker i den kulturpolitiska visionen utan utgör slags en prioritering.

Trots att t.ex. områden som hälsa och konstnärlig förnyelse och utveckling inte finns så tydligt formulerade i Kultur i Västs uppdrag så arbetar förvaltningen med samtliga av den regionala kulturpolitiska visionens rubriker undantaget "Bruka och bevara"⁸⁸. Kultur i Väst har t.ex. under tre år arbetat med kultur i vården i form av Buskul projektet på Drottning Silvias barnsjukhus och vad gäller rubriken "Förnyelse och konstnärlig frihet" arbetar Kultur i Väst med konststartsspecifika konsulenter samt med att skapa förutsättningar för konstnärlig förnyelse och utveckling både med kurser och med projekt på bildkonstområdet. De bedriver även en verksamhet på detta område som går in under rubriken regional utveckling. T.ex. ger de kurser för kulturarbetare om hur de ska kunna försörja sig på sin konst och bedriver drivhusverksamhet på filmområdet⁸⁹.

Både Åsa Turesson och Bengt Källgren utgår från att de handlingsprogram som kulturnämnden har antagit utgör en konkretisering av den regionala kulturpolitiska visionen. Bengt Källgren beskriver handlingsprogrammen som mer konkreta och mycket mer omfattande än den regionala kulturpolitiska visionen. Åsa Turesson tillägger att de också ser mycket olika ut både vad gäller omfattning och konkretionsnivå. Tillsammans med uppdraget, de horisontella perspektiven och regionfullmäktiges prioritering av barn och unga är dessa handlingsprogram något som de själva har med sig när de formulerar hur de ska arbeta. De ger viktiga signaler för i vilket riktning förvaltningen ska gå. Samtidigt upplever Både Källgren och Turesson att dessa styrdokument och signaler kan bli för många vilket i sin tur kan resultera i oklarhet. Mer tydlighet i styrdokumenten skulle kanske kunna åstadkommas med en ökad dialog och samordning mellan regionens kulturnämnd och Regionfullmäktige⁹⁰.

Även om informanterna upplever att styrsignalerna kan bli för många och handlingsprogrammen för detaljerade så är de nöjda med att deras uppdrag är brett formulerat. Detta lämnar utrymme för tjänstemännen att konkretisera vad de ska göra för att uppnå de mål som formuleras på politisk nivå. Med ett brett formulerat uppdrag blir återrapportering och avstämning med uppdragsgivaren viktigt. På Kultur i Väst så tycker man att detta har fungerat väl⁹¹.

Not Quite

När konstnärskooperativet Not Quite bildades 2002/2003 bestod det av 10 konstnärverkare från bl.a. Steneby (folk)högskola som ville förverkliga en idé om ett konstnärskollektiv. Tanken var att man genom att bilda en grupp med olika specialistområden skulle kunna äga maskiner och utrustning gemensamt, inspirera varandra, marknadsföra sig som grupp och även ha publik verksamhet. Man ville dessutom befinna sig i periferin. Efter ett tags sökande hittade man en hyresvärd på det nedlagda pappersbruket i Fengefors i Dalsland.

Idag är en Not Quite dels en ekonomisk förening som står som ägare och dels en ideell förening där man blir medlem (47 personer). För närvarande håller Not Quite på att omstrukturera sin organisation och tillsätter en ny styrelse. I arbetet med att tillsätta den nya styrelsen utgår man ifrån att det är viktigt ha både en konstnär som bevakar den fria konstens utveckling, en entreprenör som vill utveckla mer affärsmässiga idéer samt någon som har erfarenhet av offentliga verksamheter och beslutsfattande. Detta upplägg passar väl överens med det kulturstrategiska uppdrag som föreningen har och som beskrivs nedan.

Not Quite har ett kulturstrategiskt uppdrag för Västra Götalandsregionen med ett bidrag på 400 000 kr/år i tre år fram till 2012. I uppdraget ingår tre mål, nämligen att: Utveckla entreprenörskapskompetens och tjänster för medlemmar; Stärka utvecklingen mot ett regionalt resurscentrum i periferin samt; Kontaktytor och samarbeten med civilsamhälle, kommuner, näringsliv ska öka. Uppdraget har formulerats av Not Quite tillsammans med kultursekretariatet i dialog. Detta upplever verksamhetsledare Sara Vogel-Rödin Loftman som en stor fördel. Dels för att man hade möjlighet att påverka uppdraget så att det blev rimligt, i enighet med de förutsättningar man har i Fengefors och dels för att man genom diskussioner med sekretariatet kan utvidga sin syn på vad man *kan* göra och ta del av sekretariatets nätverk. Sara Vogel-Rödin Loftman jämför regionens ansats med ett projekt som Framtidens kultur finansierade och som inte fungerade eftersom man inte tog hänsyn till Not Quite's förutsättningar och det faktum att man befinner sig i periferin. Ytterligare en fördel med regionens nya kulturstrategiska projekt är att man har blivit lovade att få träffa de andra kulturstrategiska uppdragen under den här treårsperioden för att inspirera och hjälpa varandra.

Även om Not Quite inte anser att de arbetar med den kulturpolitiska visionen som ett styrdokument har den fungerat som inspiration: *"Det kan ju vara så att, när kulturen ska instrumentaliseras, så finns det en fara i det. Det är bra att det står där – för det får oss att tänka! Hur skulle vi kunna lösa det här eller hur berör det här oss? Samtidigt kan man ju inte krysta fram något heller. Det måste ju bli bra för alla parter"*, menar Vogel-Rödin Loftman. Men eftersom Not Quite anser sig vara ett demokratiskt styrt företag och eftersom man har öppet för alla och inte tar någon entré, så anser man sig passa bra in i den kulturpolitiska visionen. Speciellt framgångsrika anser man sig vara när det gäller lokal- och regional utveckling. Tack vare att Not Quite har utvecklat sin verksamhet och fler konstnärverkare har flyttat till orten, 25 av medlemmarna bor där tillsammans med sina familjer, har såväl skola som lanthandel kunnat upprätthållas i en bygd som annars karaktäriseras av utflyttning. Fengefors är den enda delen av Åmåls kommun som växer, enligt Vogel-Rödin Loftman. Ytterligare exempel på regional utveckling är att verksamheten har blivit mer publik och internationella samarbeten och samarbeten med det omgivande samhället både lokalt och regionalt har ökat.

Det som Vogel-Rödin Loftman upplever är svårt att arbeta med är mångfald, eftersom man jämfört med städerna, har få utlandsfödda i Fengefors. Men trots allt är det ett område man bör jobba med och man har nu börjat planera för ett samarbete med ett ungdomshem för ensamkommande flyktingbarn i grannskapet. Det är ett exempel på att de målsättningar som finns i *Kulturvisionen* och som uttrycks i det kulturstrategiska uppdraget fungerar som inspiration för verksamhetens utveckling.

Förutom att Not Quite tillhandahåller lokaler och utrustning för sina medlemmar bedriver de även caféverksamhet på sommaren, tar emot besökare, utvecklar internationella kontakter genom t ex ett "artist-in-residence"-program, deltar i internationella nätverk⁹², driver kursverksamhet och ska starta upp en webbutik. Det är tydligt att det bidrag som Not Quite fått ifrån regionen hjälper kooperativet att utveckla verksamheten, genom att den verksamhetsledare som man har kunnat anställa kan driva projekt och göra upp strategiska planer för verksamheten.

5.4. Analys

I det följande ska vi med stöd av de genomförda intervjuerna diskutera i vilken utsträckning visionsdokumentet Kulturpolitik för Västra Götaland används och påverkar de kulturverksamheter som har regional finansiering. I viss utsträckning kommer vi att utvidga tolkningarna till regionens kulturpolitik i stort och inte enbart till dokumentet "Kulturpolitik i Västra Götaland" eftersom vi har sett att *Kulturvisionen* åtminstone till viss del har påverkat andra styrdokument och styrformer. Vi kommer även att lyfta fram en del problem kopplade till organiseringen av den regionala kulturpolitiken som har lyfts fram av informanterna.

Indirekt påverkan

Koppling till uppdrag och handlingsprogram

I intervjuerna beskrevs den regionala kulturpolitiska visionen genomgående som ett indirekt styrdokument för de olika verksamheterna. Informanterna antog att *Kulturvisionen* låg till grund för de regionala kulturpolitiska ställningstaganden som har resulterat i de direkta styrdokument som de har att förhålla sig till. Följande citat utgör ett exempel på hur informanterna uttryckte detta "...den kulturpolitiska visionen i regionen är ett indirekt styrdokument för oss - för den samlar ju ihop kulturpolitiken och på det sättet så blir den en grund för kulturpolitiska ställningstaganden som resulterar i uppdrag och dokument som vi har att förhålla oss till..."⁹³.

Exempel på direkta styrdokument som fördes fram i intervjuerna var uppdrag, de handlingsprogram som under uppdragsperioden beslutats av Kulturnämnden (f.n. Barn och unga, Lust att lära, Det industrihistoriska och maritima kulturarvet, Natur- och kulturturism samt Handlingsprogram för näringslivsutveckling inom kulturområdet) samt riktlinjer/mål kopplade till regionala bidrag.

Det kan dock vara värt att påpeka att de kulturstrategiska uppdragen delvis utgör ett undantag, eftersom den kulturpolitiska visionen och "Det goda livet" används som utgångspunkter eller inspiration i dialogen med sekretariatet inför formuleringen av uppdrag, mål och nyckeltal: "Alltså jag kan säga att jag tror inte att vi använder det här särskilt tydligt som ett styrdokument. Sen ingår ju det i de diskussioner som vi har med kultursekretariatet när det handlar om vilka uppdrag vi får.", menar Sara Vogel-Rödin Loftman på Not Quite.

Koppling till den nationella kulturpolitiken

Den regionala kulturpolitiska visionen sågs inte bara som något som utgjorde grunden för verksamheternas direkta styrdokument utan uppfattades även som i sin tur präglad av den nationella kulturpolitiken. En av informanterna menade att "[...] *det är samma andas barn*"⁹⁴. Under intervjuerna fördes likheterna mellan 1974 års nationella kulturpolitik och formuleringarna i den regionala kulturpolitiska visionen fram. Denna koppling gjordes i synnerhet av personer med lång erfarenhet av att arbeta i offentligt finansierade kulturverksamheter. Dessa personers uppfattning om vad kulturpolitik är och vad offentligt finansierade kulturverksamheter ska sträva efter beskrevs som färgad av den nationella kulturpolitiken. Den regionala kulturpolitiska visionen upplevdes som något som indirekt påverkade verksamheterna eftersom den sågs som formad av den nationella kulturpolitiken: "*Hur den påverkar? Den finns i vardagen hela tiden och de här områdena [rubrikerna i den regionala kulturpolitiska visionen] ligger i linje med den svenska kulturpolitiken. Det regionala och nationella hänger ju ihop [...]*"⁹⁵.

Kulturverksamheter har själva påverkat Kulturvisionen, som sedan påverkar dem

Den regionala kulturpolitiska visionens indirekta påverkan beskrevs även som en följd av att kulturverksamheterna själva har deltagit i formuleringen av visionsdokumentet som nu påverkar dem. Detta är tydligast i fallet med ABF vars politiska medlemsorganisationer har varit med och tagit fram dokumentet. Som Gunnar Westerling vid ABF uttrycker saken: "*Jag tror att det är så att det sker någon slags indirekt påverkan. Alltså en del av våra medlemsorganisationer har ju varit med och styrt det här politiskt och då är de påverkade av vad vi tycker är viktigt. Och sedan, när jag läser visionsdokumentet, så är det klart att jag också blir påverkad så det blir en bra cirkel. Att riktigt reda ut vad som är hönan och ägget i det där det kan man fundera på*"⁹⁶.

Knappast utmanande

Vi har ovan redogjort för att den regionala kulturpolitiska visionen inte uppfattades som direkt styrande för informanternas verksamheter. I linje med detta sågs den heller inte som något som utmanade dessa verksamheter. *Kulturvisionen* upplevdes vara i linje med de intervjuades egna föreställningar om den nationella kulturpolitikens och deras egna organisationers mål. Rubrikerna i *Kulturvisionen* beskrevs av en informant som "*... en normal kulturpolitisk checklista – sådant som jag bara tänker. Det finns levande integrerat i oss. Så det är ju inget revolutionerande i det här.*"⁹⁷. En annan informant berättade att han hade läst visionsdokumentet när det var ute på remiss och känt att "*det är inga konstigheter med detta, jag hinner inte lägga något engagemang och krut på det men det verkar OK.*"⁹⁸

Att *Kulturvisionen* inte upplevs som revolutionerande innebär både att många kan ställa sig bakom den och att den inte upplevs ställa krav på förändringar av verksamheternas inriktning. *Kulturvisionen* skapar alltså inte förändring i sig utan ses som något som tillåter kulturverksamheterna att utvecklas i enlighet med egna förutsättningar. Samtidigt vill vi påpeka att även om *Kulturvisionen* inte lyfts fram som det instrument som direkt har skapat några nya aktiviteter, så har t.ex. uppdrag och handlingsprogram kunnat utgöra ett sådant instrument.

Det är förstås svårt att identifiera exakt vilka politiska dokument som i realiteten har lett fram till vilka beslut. Men flera av informanterna poängterar att regionen förstärkt kulturen som politikområde. Det gäller även idéerna om kultur som regional utveckling och tillväxt som gjort Västra Götaland till en föregångare i sammanhanget. "*Numera är det [kultur] ju ett prioriterat*

*område – man kan inte komma ifrån det. Nu är det ju på allvar. Jag kan säga att det har varit det på papperet då från början – men nu skulle jag säga att det tack vare regionen har blivit allvar. Och jag upplever också att allt fler har börjat prata om kultur som en naturlig del av regional utveckling.*⁹⁹ Att se på kultur som regional utveckling har kanske trots allt utmanat såväl kulturskapare, –tjänstemän och –politiker och förmodligen även verksamma inom andra politikområden en del. Vi har dock svårt att på basis av de intervjuer vi har gjort, hävda att det enbart skulle bero på *Kulturvisionen*.

Speglar verksamheterna

Visionen upplevdes inte direkt utmana utan snarare spegla regionens kulturverksamheter. Samtidigt som informanterna inte såg den regionala kulturpolitiska visionen som något som direkt påverkade dem menade de att *Kulturvisionens* rubriker var relevanta för att beskriva den egna verksamheten. Citatet från intervjun med Gunnar Westerling vid ABF Göteborg, som följer nedan utgör ett bra exempel på hur informanterna uttryckte detta: *”Vi arbetar med fler av de här sakerna [de tolv rubrikerna i visionsdokumentet] även om vi kanske inte jobbar med exakt alla rubriker. Men det är inte fullt så enkelt att det beror på att den här visionen finns, eller att den är utformad på det sättet. Men vi kan i alla fall konstatera att det sammanfaller bra”*.

ABF Göteborg var inte ensam om att lyfta fram att de inte arbetade med alla rubriker i den kulturpolitiska visionen. Samtliga intervjuade företrädare för regionens kulturorganisationer lyfte fram detta och gav olika exempel på områden i *Kulturvisionen* som de arbetade mer eller mindre med. Två områden som flera ansåg att de inte arbetade så mycket med var ”bruka och bevara” samt ”hälsa”. Med undantag av detta fanns det inget område som framstod som särskilt underprioriterat. Två områden som många lyfte fram att de speciellt arbetade med var ”barn och ungdomar” samt ”mångfald”, även om man ger just mångfald flera olika betydelser, som i följande exempel: *”Mångfald tycker jag ju att vi har. För jag menar det framgår ju utav vårt bygge. Det är mångfald utifrån vårt synsätt. Barn och unga och gamla. Och vi har män och kvinnor bland författarna, vi har alla nordiska länderna. Det kallar vi också mångfald. Och nästa år hoppas vi att vi ska ha två engelskspråkiga författare också. Det vi menar med mångfald, det har vi.”* Med mångfald kan man mena allt ifrån etnisk mångfald till mångfald i innehåll och delaktighet. Men samma breda syn på begreppet mångfald har vi ju också sett i *Kulturvisionen*.

Rollfördelning mellan politik och förvaltning

Politikens roll är att ta fram förutsättningar och dra upp riktning för verksamhet – inte att i detalj ange vad en förvaltning eller annan typ av organisation som får offentligt stöd ska göra. Sedan är det t ex tjänstemännen i förvaltningen som har till uppgift att konkretisera dessa riktlinjer och föreslå hur arbetet med att nå uppsatta mål ska gå till. Det måste med andra ord finnas utrymme för de professionella att tolka uppdraget. Således bör samtliga styrdokument som produceras på ett tydligt sätt vara produkter av den roll som avsändaren har i regionen. De olika rollerna bör vara tydliga i de dokument som formuleras.

Mot denna bakgrund förde t ex Bengt Källgren vid Kultur i Väst fram att det var viktigt att diskutera rollfördelningen mellan beställare och utförare i regionen. Under tidpunkten för intervjun upplevde såväl Turesson som Källgren vid Kultur i Väst att dessa roller ibland kunde vara otydliga. I synnerhet vad gällde Kulturnämndens handlingsprogram. Dessa var, menade informanterna, ibland väl konkreta och detaljerade¹⁰⁰.

Vi kan konstatera att ju längre ner i regionens dokumenthierarki man kommer, desto otydligare blir rollerna. Handlingsprogrammen – som ses som en konkretisering av *Kulturvisionen* – upplevs inte spegla att deras avsändare är politiker.

Ytterligare en aspekt av rollfördelning mellan politik och förvaltning handlar om att andra politikområden och förvaltningar behöver lära sig att se kulturen som ett område att samarbeta med. I Sjuhärads tar Peter Albinson ett exempel från Borås kommun, där man satt in skulpturer på tre parkeringsplatser med följderna att trafiken börjar fungera bättre, som intäkt för att det finns stora handlingsutrymmen som politiken och förvaltningarna inte tar vara på: *"[...] man börjar titta på den typen av verksamheter där det egentligen inte är några merkostnader för kommun och samhälle, men det gör att folk trivs bättre och det blir en större lokal attraktionskraft [...] man lyfter fram den här typen av exempel på vissa förvaltningsövergripande verksamheter. Där ser vi att vi har hur mycket som helst att göra. Och samtidigt ser vi hur vi som institution och även VGR är väldigt dåliga, på att lyfta fram de möjligheterna. Och det handlar både om oss tjänstemän och politikerna, men just nu är jag mer irriterad på oss tjänstemän."*

Fördelningen av ansvar mellan politik och förvaltning är en delikat fråga inom de flesta politikområden men kanske i ännu större utsträckning inom kulturområdet. Vi kommer att återkomma till detta tema i avsnitten om otydlighet och frihet samt den regionala rollen.

Mångfald av direktiv

Många av informanterna lyfte fram kulturnämndens handlingsprogram, som något som direkt påverkade deras verksamhet. Dessa program antogs utgöra en konkretisering av den regionala kulturpolitiska visionen. De var konkreta och mycket mer omfattande än den regionala kulturpolitiska visionen samtidigt som de såg mycket olika ut. Handlingsprogrammet för barn och unga var exempelvis formulerat på ett helt annat sätt än det för natur- och kulturturism. Tillsammans med sina specifika uppdrag, regionens vision, den kulturpolitiska regionala visionen, de horisontella perspektiven och regionfullmäktiges prioritering av barn och unga utgör dessa handlingsprogram något som många av de intervjuade kulturverksamheterna förväntas ha med sig när de utformar sin verksamhet. Samtidigt som dessa styrdokument kan ge viktiga signaler för i vilken riktning verksamheterna ska gå upplevs de överlag som för många och i vissa fall komplexa, vilket i sin tur kan resultera i oklarhet. Mer tydlighet i styrdokumentet skulle kanske kunna åstadkommas med en ökad dialog och samordning mellan regionens kulturnämnd och regionfullmäktige. Nedan följer några exempel som visar på att informanterna upplevde sig vara föremål för många olika direktiv och önskemål:

"Man får ju väldigt många direktiv om väldigt många olika saker. Sedan är vi i bolag så vi behöver inte bry oss om riktigt allting. Men det kommer minst ett direktiv i veckan som är ganska omfattande inom olika områden. Och jag förstår ambitionen att skapa ordning och reda men det blir lite på tvären. Här tycker jag att kulturnämnden och fullmäktige borde kunna samordna sig lite bättre"¹⁰¹.

"Ibland kan man uppleva att man befinner sig i en korseld av olika dokument, uppfattningar och visioner om vad vi ska göra."¹⁰²

"Vi har ju både statsbidrag, regionbidrag och kommunbidrag. Och alla har sina förväntningar men som tur är så brukar det sammanfalla någorlunda fast man kanske uttrycker det på olika sätt."¹⁰³

Även i detta fall kan de kulturstrategiska uppdragen sägas utgöra ett undantag. De upplever snarare att kraven från regionen förtydligar uppdragen, eftersom de själva fått vara med och påverka skrivningen av sina uppdrag, inklusive indikatorer och nyckeltal¹⁰⁴. " ... vi formulerade det här projektet som vi har nu och som vi sökte på regionen, för att vi skulle få jobba fram våra egna kontakter och utveckla dem vi redan har. [...] Så att vi kan få internationella kontakter som faktiskt håller, som är hållbara och som fungerar för oss."¹⁰⁵ Dialogen mellan sekretariatet och bidragstagarna ger dem möjlighet att fokusera på ett fåtal (ofta tre) målformuleringar. Men även när det gäller de kulturstrategiska uppdragen kan man ha olika åsikter om direktiv och krav. I vissa avseenden ser man det kulturstrategiska uppdraget, med dess målformuleringar och nyckeltal, som ett förtydligande och som en vägledning för att utveckla verksamheten. Medan målformuleringar och indikatorer i andra avseenden kan upplevas som meningslösa, trots att man själva varit med och formulerat dem: "Ja, alltså det här är ju för jobbigt. Det är ju inte detta vi ska sitta och jobba med. [...] Vem blir lycklig av att vi sitter och räknar pressomnämningen per år? Vem är det vi tillfredsställer med en sådan summa? Vem är egentligen intresserad? Att man vill veta deltagarnas geografiska spridning det stämmer ju med vårt eget intresse. För det bestämmer ju vilka områden vi ska gå ut och marknadsföra oss på. Det är ju något som vi också har nytta av."

106

Dessa nyckeltal eller krav som ställs är ett uttryck för de styrmedel som regionen använder sig av för att genomdriva *Kulturvisionen* och strategin. I vissa fall, som i målformuleringar, är de tydligt formulerade medan återrapporteringarnas utformningar ofta är mera subtila och indirekta. Men sammanfattningsvis är det ändå värt att poängtera att de kulturstrategiska uppdrag vi har intervjuat är mycket nöjda med att deras målformuleringar kommit till i en dialog med sekretariatet och att de *tillsammans* har kommit fram till rimliga förväntningar på det treåriga uppdraget. Regionens stöd är om inte en livsnödvändighet, så i alla fall en förutsättning för att verksamheten ska kunna utvecklas och bli en regional angelägenhet: "Utan regionen hade vi inte varit där vi är nu. Det kan vi ju säga. Då hade vi aldrig vågat satsa på så mycket som vi har nu. Och då hade vi ju klarat oss med 2 x 1500:- i växelkassa. [Skatt!...] Det hade inte räckt länge idag!" Om detta är just *Kulturvisionens* förtjänst kan vi bara spekulera om.

Otydlighet ger frihet?

Svensk kulturpolitik vilar i stor utsträckning på föreställningen att staten eller andra styrande organ ska hålla sig ifrån att styra innehållet i kulturproduktionen. Politiska diktaturer som har använt kulturen för indoktrinering och i syfte att förhindra kritiskt tänkande, ifrågasättande och yttrandefrihet har visat på att kultur även kan missbrukas och de har fungerat som avskräckande exempel. I enlighet med de kulturpolitiska målen från 1974 vill man istället värna medborgarnas rätt till ett fritt och obundet kulturliv. Samtidigt finns idag en förväntan från politikerhåll och förmodligen även från medborgarna om att de skattemedel som "satsas" på kultur ska användas förnuftigt och ge någon form av avtryck och gärna även "avkastning" i samhället. Man ska alltså "investera" och styra utan att lägga sig i¹⁰⁷. Detta är förstås en paradox som det kulturpolitiska området har att hantera. Ur detta perspektiv är *Kulturvisionen* föredömligt löst formulerad. Det vill säga, den ramar in politikområdet samtidigt som den inte kommer med alltför tydliga pekpinor eller detaljerade anvisningar. *Kulturvisionen* lämnar ett stort utrymme för tolkningar och därmed också för kreativitet och innovationer. Det som återstår att göra för de regionala kulturverksamheterna är att ta denna möjlighet på allvar och själva utmana *Kulturvisionens* gränser. Här kommer ledarskapet från nämnd och sekretariat in i

bilden. Hur långt vågar man eller kan man gå i frihetsväg? Att i den ena stunden hävda oberoende och i nästa stund be om antal pressomnämningen kan å ena sidan upplevas frustrerande och begränsande och å andra sidan kännas vägledande och tryggt för olika typer av kulturverksamheter – paradoxen består även hos bidragstagarna.

Under intervjun pekar Helena Wessman på Göteborgssymfonikernas uppdrag med dess hänvisningar till olika styrdokument och säger att: *"Jag tycker att det här ger en ganska förvirrande bild av vad vi ska göra egentligen [...] och då tänker jag som institutionschef att ja, ja jag vet ju vad kulturpolitiken står för, så jag kör enligt den. Och jag vet vad en orkester behöver så jag kör enligt det. Och så får man försöka hålla koll på det här [Wessman pekar på hänvisningarna till olika dokument i uppdraget] så att man inte gör något som går helt på tvärs med VGR-direktiven."*¹⁰⁸

Andra verksamheter, som kanske inte känner samma trygghet i att det regionala stödet kommer att finnas i framtiden, är mer beroende av tydlighet. Den osäkerheten kan å ena sidan utvecklas till en givande kommunikation och utveckling eller å andra sidan leda till osäkerhet: *"Det finns en viss tendens att bli väldigt konstiga ord och uttryck i såna här regionala och politiska dokument. Jag tycker att det är svårt. En del ord har vi inte förstått. [...] Då har vi ringt ner [till sekretariatet] och frågat och då förstår de dem inte heller! Vi har slagit upp dem på google och de finns inte!"*¹⁰⁹

Inom kommunalförbunden finns det olika tolkningar av *Kulturvisionens* roll i tillväxtpolitiken. I t ex Sjuhärad är man besvikna på att tjänstemän på regional nivå inte i tillräcklig utsträckning utnyttjar den frihetsgrad som *Kulturvisionen* ger: *"Man säger inom regionen att kulturen ska integreras med det övriga samhället, men man kan se när man jobbar med det att den ligger ganska avskilt från den övriga verkligheten. Men vi försöker väldigt mycket – när vi pratar med högskolor och andra utbildningar – vi försöker få dem att se nyttan av att tänka utifrån ett kulturellt tankemönster när det gäller att tänka innovativt, osv. Och det gäller på samma sätt med näringslivet också."*¹¹⁰ Det verkar från Sjuhärads sida finnas en önskan om att man på regionalnivå i större utsträckning skulle utnyttja möjligheten att förnya kulturområdet och tydligare se det som en kraft i samhället och inom andra politikområden, och inte fokusera så mycket på stora och dyra kulturverksamheter i t ex Göteborg.

I diskussioner med sekretariatet har vi upplevt att de å sin sida gärna ser tydligare kriterier och beslutsunderlag från nämnden angående vilka typer av kulturprojekt man ska satsa på och hur tjänstemän på central nivå ska prioritera. En stor del av de bidragsgivande instansernas arbete kanske snarare går ut på att välja bort än att strategiskt staka ut vägen till framtiden.

Den regionala rollen

Avslutningsvis vill vi förtydliga att samtliga informanter som vi pratat med hävdar att regionen med dess kulturpolitik bidragit till att stärka kulturen som ett politikområde. Detta hoppas vi har kommit till uttryck i de tidigare avsnitten. Men det finns informanter från t ex kommunalförbunden som skulle vilja att regionens representanter går ännu längre och driver kulturfrågor ännu tydligare i en mer kommunikativ anda: *"Vi är litet besvikna på det samarbetet. Kulturnämnden är en maktorganisation som sitter på nästan 1 miljard i pengar som delas ut på litet olika sätt. Så, det är ett väldigt svårt dilemma att sitta på den positionen. Och när man inrättade våra tjänster, så blev ju vi på något sätt en förlängd arm från regionen. [...] – vi som är tillsatta på de här tjänsterna vill väldigt mycket och den historia som finns hos tjänstemännen i*

regionen är att de är väldigt nöjda med den rollen de har. Att resa runt och [...] alla säger att de är bäst i landet och väldigt i ropet o s v. Medan vi sitter väldigt nära utövarna och de som vill göra saker och som kan känna en enorm frustration ...”¹¹¹ Samma informant är både positiv och kritisk till regionen som medspelare. Det finns en förståelse för dilemmat att styra, men en kritik mot att kommunikationen från kommunerna ”upp” till sekretariat och nämnd inte fungerar så bra. Samtidigt som man i grunden upplever att regionen prioriterar kulturområdet.

Positionen som kultursamordnare på kommunalförbunds nivå är central för kommunikation mellan region och verksamhet på gräsrotsnivå. För att klara av uppgiften att vara ”*regionens förlängda arm*” eller ”*bryggan*” mellan kommun och region har kommunalförbunden valt att samarbeta i olika typer av nätverk som t ex KulturUngdom, Kultur som förändrar och Västra Götalands Bildningsförbund. Man samarbetar regionalt inom kulturområdet men lägger också stor tonvikt på att utveckla samarbeten med andra politikområden som näringsliv, utbildning och forskning samt hälsa.

Vissa bidragsformer, t ex de kulturstrategiska uppdragen, hoppar delvis över kommunalförbunds nivå och förhandlar direkt med sekretariatet. De två projekt som vi har studerat närmare (Bokdagar i Dalsland och Not Quite) är båda goda exempel på hur det regionala stödet faktiskt utvecklar regionens kulturliv och angränsande politikområden som turism, utbildning, socialpolitik samt i viss mån näringsliv. Not Quite har t ex genom sin verksamhet förvandlat en utflyttningsbygd till ett levande samhälle med både skola och matbutik, där invånarantalet stiger istället för att sjunka. Den bild som dessa verksamheter har av regionen är att den hjälper dem i deras utveckling av sin verksamhet. Men det är fortfarande verksamheten i sig, d v s konsthantverket eller intresset för litteratur och böcker som är motorn i verksamheterna, inte att skapa regional utveckling eller tillväxt. Vi kan exemplifiera med ett citat från Bokdagar i Dalsland som kommenterar målsättningar på gräsrotsnivå och regional nivå:

”Men det kan inte vara rätt att det ska vara vi som ska ha det [tillväxt och regionalutveckling] som målsättning, utan det är ju en spin-off utav det vi gör. Och som politikerna och kommunerna ska ta hand om. Vi är ju deras resurser. För att få igång det här.”¹¹²

5.5. Sammanfattning

Samtliga informanter som vi har talat med inom ramen för utredningen upplevde att det fanns en hög kulturpolitisk ambition i regionen. De lyfte fram att kulturen hade tillskrivits en viktig roll för regionen och dess utveckling. *Kulturvisionen* sågs som präglad av denna syn. *Kulturvisionen* uppfattades vara omsorgsfullt formulerad och komma från personer med god kunskap om kultur och konstnärlig verksamhet. Utöver *Kulturvisionens* formuleringar lyftes vikten av regionens ekonomiska satsning inom området fram som en förutsättning för att kulturen har kunnat växa och frodas. Slutligen lyfte informanterna fram vikten av att regionen har haft politiker på tunga poster som har drivit kultur som en viktig regional fråga.

Att regionens kulturpolitik har präglats av inflytelserika politiker med ett starkt kulturintresse utgör både en förutsättning och en risk för kulturens framtida utveckling i regionen. Om sittande politiker byts ut mot personer som inte har ett lika starkt engagemang för kultur, eller vid en ekonomisk svacka finns en risk att kultur ges en lägre prioritet än i dagsläget. Vid ett sådant scenario kan en kulturvision spela en viktig roll. En vision skapar en viss stabilitet och skulle

kunna minska kulturens beroende av specifika personer och regionens ekonomi. Som Kultur i Västs Åsa Turesson uttryckte saken: *”Man ska alltid ha visioner och det är viktigt att jobba aktivt med visioner för att överbrygga personer och kanske korta ekonomiska svackor.”* Samtidigt var varken hon eller någon annan informant särskilt oroad för att kulturen skulle få en lägre prioritet framöver. Åsa Turesson menade att kulturen under de senaste tio åren har blivit en stark del av regionens *”varumärke”* och därför kunde tänkas ses som viktig att fortsätta stärka. Västra Götalandsregionen har fått en del beröm för sitt engagemang för kultur bl.a. i den senaste Kulturutredningen¹¹³. Regionen har således kommit att förknippas med kultur och detta ses som något som skulle kunna upprätthålla stödet för kulturen.

Att den rådande *Kulturvisionen* ringar in många områden utan prioriteringsordning behöver inte vara negativt. Detta öppnar upp för den flexibilitet som möjliggör innovation och konstnärlig förändring och utveckling i regionen. Det är även önskvärt att likheterna mellan den regionala *Kulturvisionen* och de nationella kulturpolitiska målen bibehålls. Detta är en förutsättning för att kulturutövare ska kunna leva upp till de många direktiv från olika nivåer som de är föremål för. Skulle dessa direktiv bli motstridiga finns en risk att kulturutövarna får problem att bedriva sin verksamhet.

Utgående från en del av de intervjuer vi har gjort kan vi även dra slutsatsen att den utveckling av nya samverkansformer som har blivit kännetecknande för regionens kulturpolitik skulle kunna lyftas fram tydligare i olika sammanhang.

6. Enkät till kommuner i Västra Götalandsregionen

(Författare: Tobias Harding)

För att få en bredare bild av hur visionsdokumentet påverkar kommunernas arbete skickade vi ut en enkät till kulturcheferna (eller motsvarande) i Västra Götalands kommuner. Enkäten finns separat redovisad som en bilaga till denna rapport. Där finns också de svar som inkommit från kommunerna. Det skulle emellertid visa sig att svarsfrekvensen på enkäten blev relativt låg. Endast 16 kommuner svarade, flera av dem efter flera påminnelser. Detta är naturligtvis i sig ett intressant faktum. Det kan ha någonting att säga både om kulturchefernas arbetssituation och om den relevans som de tillskriver visionsdokumentet. Trots den låga svarsfrekvensen finns emellertid också andra slutsatser att dra och vi går igenom dessa fråga för fråga, samtidigt som vi också försöker tolka svaren på enskilda frågor i ljuset av de övriga svaren.

1. Jag känner till visionsdokumentet *”Vision – Kulturpolitik för Västra Götaland”* från 2005.

Nästan alla svarande säger sig känna till dokumentet ganska väl, en av dem deltog t.o.m. i framtagandet av *Kulturvisionen*. Här finns det dock ingen anledning att anta att de svarande är representativa. Det är inte osannolikt att de som besvarat enkäten också är de som är bekanta med dokumentet.

Mycket väl	2
Ganska väl	11
Hört talas om	2
Inte alls	0

2. På vilka sätt påverkar regionens kulturpolitik Din kommuns kulturpolitiska beslut?

Ungefär hälften av de svarande menar att kommunens kulturpolitiska beslut inte alls påverkas av regionens kulturpolitik. Andra ger exempel på hur den på olika sätt påverkar deras prioriteringar (se nedan). Som en av de svarande uttrycker saken är det "rimligt att regionens värderingar ger resultat på hur vi driver den kommunalpolitiska kulturpolitiken. Det är också ett stöd för kommunerna att följa dessa riktlinjer. När den tyngd läggs på ett speciellt område får också det området mera resurser - hjälp och stöd till utveckling på olika sätt."

Att fastställa påverkan från ett specifikt dokument kan emellertid vara svårt. Det finns ingen anledning att anta att påverkan från just detta dokument är större i de kommuner som lyfter fram t.ex. sin prioritering av barn och unga än t.ex. i den kommun där den svarande menar att "Regionen påverkar inte i så stor utsträckning, områden och begrepp är ganska allmängiltiga så det är samma frågor som vi skulle jobba med i alla fall." När det gäller kommunernas organisation tycks det inte finnas några exempel alls på att *Kulturvisionen* skulle ha något inflytande. Som en av de svarande säger "varför skulle den ha det?"

Den största påverkan tycks istället vara när det finns "ekonomiska morrötter". Här tycks det i vissa fall finnas en tydlig påverkan på kommunernas prioritering, även om inte heller denna påverkan är självklar: "Det finns en stark styrning i vilka projekt som det finns möjlighet att söka pengar för. Det innebär att vissa saker uppmuntras och andra inte. Vi genomför de projekt vi vill genomföra och som ligger i linje med kommunens vision. Om det innebär att vi kan söka pengar så gör vi det. Vi skapar inte projekt för att få pengar."

3. Kan du se någon förändring vad gäller hur regionens kulturpolitik påverkar Din kommuns kulturpolitiska beslut sedan den kulturpolitiska visionen antogs 2005?

Ungefär hälften av de svarande menar sig se en förändring till kulturens fördel, de upplever sig vara "mer delaktiga i den regionala dialogen och ser en styrka i den", eller som en annan svarande uttrycker saken: "Om det beror på visionen är osäkert men det finns ett ökat intresse och engagemang för kulturens betydelse i samhällsutvecklingen." Någon menar att "Vi har kunnat skapa flera större satsningar inom konst, musik, dans, bibliotek och därmed nått fler besökare inom dessa områden." Hälften av svaren är å andra sidan nekande: "Kulturpolitik är tyvärr inte prioriterat i kommunen och man följer i allmänhet inte regionens kulturpolitiska beslut med något större intresse."

4. På vilket sätt påverkar regionens kulturpolitik Ditt arbete som kulturchef i kommunen?

Både som svar på denna fråga och i andra sammanhang lyfter flera fram möjligheten att hänvisa och knyta an till den regionala kulturvisionen i det egna arbetet: "Det är en styrka att kunna hänvisa till regionens kulturpolitik och jag hänvisar /argumenterar ofta utifrån detta." Här spelar den regionala kulturvisionen en roll som liknar den roll som normkälla eller auktoritet som statliga mål och dokument har haft tidigare: "För mig är det viktigt att hålla mig uppdaterad både på regionens och regeringens åsikter och beslut i olika frågor." Denna roll kan vara särskilt viktig när nedskärningar hotar och olika verksamheter är tvungna att argumentera för sin sak. Regionens roll som målsättande auktoritet går dock knappast att skilja helt ifrån den som projektfinansier; argumentet blir rimligen tyngre om det också är möjligt att peka på en potentiell källa till resurser.

Vid sidan om rollen som ekonomisk resurs nämner flera av de svarande också regionens stödande och kontaktskapande roll. "Kultursekretariatet inbjuder ofta till dialog och samtal kring kulturfrågor och det är viktigt att finnas med där." Regionen skapar ett forum och erbjuder seminarier och utbildningar. Någon nämner också nätverk för kulturchefer på kommunförbunds nivå. Dessa olika forum och sammanhang tycks vara uppskattade resurser, åtminstone bland de kulturchefer som har svarat på enkäten. Detta ter sig än mer naturligt i ljuset av de andra svar som getts. I en situation där man som kulturchef ständigt måste argumentera för sin sak blir nätverkens möjlighet till kontakt med kollegor viktig. Utbildningarna blir också en möjlighet att hålla sig uppdaterad med en debatt och en utveckling som annars inte alltid är lätt att hålla sig ajour med.

5. Vilka av nedanstående tolv prioriteringsområden arbetar ni mest med inom kulturområdet i Din kommun?

När det gäller vilka områden som kommunerna prioriterar fick de som svarade på enkäten rangordna tolv områden från ett till sex: mångfald, samverkan och öppenhet, kommunal/regional utveckling, delaktighet och tillgänglighet, jämställdhet, barn och ungdomar, bildning och demokrati, förnyelse och konstnärlig utveckling, bruka och bevara, det offentliga rummet, internationellt, samt hälsa. Nästan samtliga svarande att "barn och ungdomar" är det mest prioriterade området. Också "förnyelse och konstnärlig utveckling", "det offentliga rummet" och "bildning och demokrati", liksom flera andra, lyfts fram. Minst prioriterat är internationellt arbete.

6. Har det skett någon förändring mellan dessa prioriteringsområden sedan den kulturpolitiska visionen antogs 2005?

En majoritet av de svarande menar här att en förändring faktiskt har ägt rum och lyfter fram olika områden som nu prioriteras mer än tidigare, däribland barn och ungdomar, jämställdhet, samverkan, kulturföreningar och det offentliga rummet

Att döma av svaren på främst andra frågor förefaller det finnas ett specifikt orsakssamband mellan prioriteringen av kultur för barn och unga och regionens kulturpolitik, nämligen regionens arrangörsstöd för barn och ungdomsverksamhet. Flera svar antyder att regionens viktigaste redskap för att påverka den kommunala kulturpolitiken är "ekonomiska morötter" i form av projektbidrag och andra former av stöd. Någon nämner också regeringens satsning Skapande Skola som en annan källa till medel, som precis som de regionala medlen har stimulerat satsningar på kultur för barn och unga. Också EU nämns som en källa till medel. Det verkar rimligt att anta att EU-medel i första hand styr i riktning mot kultursatsningar som kan framställas som relevanta för regionens ekonomiska utveckling.

7. Ytterligare kommentarer till Västra Götaland regionens visionsdokument "Vision – Kultur för Västra Götaland" från 2005.

Endast mycket få kommentarer.

8. Ytterligare kommentarer till Västra Götalandsregionens kulturpolitik generellt.

Merparten av de avslutande kommentarerna används för att uttrycka en positiv inställning till regionaliseringen: "Kulturlivet har vunnit på regionaliseringen. Det finns mer kompetens och

nya intressanta strukturer” och man värdesätter delaktighet i arbetet. Någon nämner särskilt den nya kultursamverkansmodellen, ”portföljmodellen”.

Andra är kritiska till regionens arbete: ”Det som saknas är framförhållning! Mycket ofta krävs det snabba svar på frågeställningar och eventuellt deltagande i projekt som gör det svårt att kunna agera på ett långsiktigt sätt. Ibland blir vi då tvungna att ställa oss utanför trots att det kan vara intressanta projekt som ligger i linje med hur vi vill utvecklas.” Man vill se bredare och mer omfattande insatser: ”Den mesta energin från VGR går troligen till den egna verksamheten, samt till de 10-tal kommuner som har något specifikt uppdrag. Den resterande stora kommungruppen borde vara en utvecklingspotential för VGR.”

Det grundläggande intrycket är att visionsdokumentet i sig i de flesta fall inte tycks ha påverkat den kommunala kulturpolitiken särskilt mycket, även om dess prioriteringar – i synnerhet när de backas upp med möjligheten att söka ekonomiska resurser – tycks ha haft viss återverkan i åtminstone dessa sexton kommuners kulturpolitiska prioriteringar. Dessutom tycks regionens kulturpolitiska arbete i flera fall underlätta de kommunala kulturchefernas arbete genom att ge någonting att hänvisa till i diskussioner, men också i form av personligt stöd, nätverkande och som kunskapskälla.

7. Sammanfattning och diskussion

Vi har undersökt *Kulturvisionens* genomslag i Kulturnämndens arbete, bland utförare och samverkansparter, i kommunalförbund och kommunerna. Det samstämmiga resultatet av undersökningarna är att *Kulturvisionen* inte är ett betydelsefullt dokument i den kulturpolitiska praktikens utveckling i Regionen. Vi har också granskat *Kulturvisionens* utformning och jämfört den med fem andra måldokument. Att dokumentet inte kommit till nämnvärd aktiv användning ser vi flera orsaker till.

Den enrollerande funktionen

Den viktigaste och enklaste förklaringen är att *Kulturvisionen* vid sin tillkomst 2005 faktiskt inte utformades som ett styrdokument. Det presenterar sig som en text som ska ”inspirera” kulturpolitiskt tänkande och handlande, snarare än som ett dokument som fastställer en bestämd rörelseriktning. När det gäller mål rymmer *Kulturvisionen* en stor mängd olika, med få undantag oklart strukturerade målformuleringar på flera otydligt definierade hierarkiska nivåer. Dokumentet rör sig genomgående på en abstrakt nivå. Bristen på pregnans i målstrukturen och den allmänt låga konkretionsgraden är egenskaper som gör att det inte lönar sig att luta sig mot *Kulturvisionen* i den praktiska policyutvecklingen. Dess officiella ställning och formella anvisning som ”övergripande styrdokument” är därför tämligen vilseledande.

Kulturvisionens grundläggande funktion synes istället vara att ringa in ett brett kulturpolitiskt intressefält, att artikulera den svenska kulturpolitiska traditionens etablerade värderingar och att motivera regional kulturpolitik med hänvisning till kulturens stora betydelse i allmänhet för människor, samhällsliv och regional utveckling. Funktionen är vad vi kallar *enrollerande* – dokumentet söker uppslutning, inte kring ett specifikt kulturpolitiskt utvecklingsprogram, utan kring ett omfattande regionalt kulturansvar. Det innebär att *Kulturvisionen* kan fungera allmänt stödjande för regionens kulturpolitiska verksamhet utan att inrikta den på något påtagligt sätt.

Utåt mot andra politikområden och samhället i stort bidrar *Kulturvisionen* med legitimitet åt regionens kulturpolitiska roll och in mot regionalt stödda kulturverksamheterna bidrar dokumentet – inte med riktlinjer – utan med igenkännbara värderingar av kulturens stora värde som skapar förtroende för huvudmannen.

Att *Kulturvisionen* är utformad för enrollering snarare än för styrning kan bero på två underliggande "öppna frågor". Den ena har att göra med att kulturen är en så liten och sent etablerad del av det landstingskommunala (och därmed regionala) ansvarsfältet. Det lilla, unga kulturfältet måste försvaras och den öppna frågan besvaras om vad regionen alls ska ha med kultur att skaffa. Den andra öppna frågan rör vad regional kulturpolitik skall innebära. Att Västra Götalandsregionen är i färd med att utveckla en väsentligen ny typ av regional kulturpolitik är tydligt, samtidigt som det är (och var kanske i ännu högre grad 2005) en öppen, och latent konfliktladdad, fråga hur innebörden och gränserna för denna nya form av kulturpolitik ser ut. *Kulturvisionens* slående brist på definition av regionens kulturpolitiska ansvarsområde är ur denna synpunkt "ingen tillfällighet". Dokumentet vill inte föregripa svaret på denna öppna fråga.

Målskugga

En annan orsak till att *Kulturvisionen* inte kommit till aktiv användning i policyutvecklingen är dess mellanställning i måldokumentens hierarki – mellan *Det goda livet* och handlingsprogrammen (och de långsiktiga uppdragen). *Det goda livet* är, till skillnad från *Kulturvisionen*, uppenbarligen ett aktivt använt styrdokument på kulturområdet. Det beror dels på att det har en pregnant målstruktur som fungerar för styrning. Men det beror också på att det på alla punkter där deras målformuleringar överensstämmer så lägger *Det goda livet* en skugga över *Kulturvisionen*. Det finns ingen anledning att hänvisa till *Kulturvisionen* om man har möjlighet att i stället hänvisa till det överordnande och därför politiskt mer auktoritativa dokumentet. Beslut och åtgärder i Kulturnämnden som grundas i *Det goda livet* har förvaltningspolitiskt högre grad av legitimitet än de som grundas i *Kulturvisionen*. När det gäller utvecklingen av handlingsprogram och långsiktiga uppdrag så baseras dessa på omfattande dialoger mellan Kulturnämnd/Kultursekretariat och inblandade parter. De specifika institutionella förutsättningarna står här i förgrunden och därmed blir användbarheten av den mycket ospecifika *Kulturvisionen* begränsad. Dokumentets enrolleringsfunktion är ganska poänglös i dessa förhandlingar eftersom de flesta parter redan är enrollerade.

Fyra frågor att ta ställning till

I anslutning till de beskrivande avsnitten i denna rapport har vi lämnat en del synpunkter på möjliga förbättringar av dokumentet. På en mer sammanfattande nivå vill vi, inför arbetet med "en ny kulturvision", fästa uppmärksamheten på fyra frågor som Kulturnämnden bör överväga. Vilken funktion ska ett kulturpolitiskt dokument på denna höga nivå ha? Vem är adressaten, vem riktar sig dokumentet till? Vilken ställning skall det nya dokumentet ha i "måldokumenthierarkin"? Vilket "format" – storlek, struktur, konkret innehåll, stil – ska den nya kulturvisionen ha? Svaren på dessa frågor är starkt inbördes beroende: Funktion, adressat, ställning i dokumenthierarkin och format är aspekter av samma fråga om vad man vill ha en ny kulturvision till.

Ska funktionen främst vara allmänt riktningsgivande, målstyrande, konsensusartikulerande, policybeskrivande, enrollerande, profilerande eller allt på en gång? Hur ska den tredje

generationen av måldokument artikulera etapperna i utvecklingen av regionens kulturpolitik? Var ska kofferten in?

Ska dokumentets adressat vara det obestämda "alla" i *Kulturvisionen*, alltså såväl allmänheten och medier, som alla som är iblandade i regionens kulturverksamheter? Ska den utåtriktad beskrivande och legitimerande funktionen renodlas, eller den inåtriktad verksamhetsledande?

Ska den nya visionens ställning i måldokumenthierarkin förtydligas genom att texten struktureras konsekvent som en områdesversion av *Det goda livet*, eller ska det i likhet med *Kulturvisionen* ha en mera fristående ställning? Ska fiktionen om att handlingsprogrammen är områdesprojektioner av visionsdokumentet föras vidare? Borde man inte överväga att ge mål som berör "det regionala arbetssättet" en mycket mer central ställning i en kommande vision? Härigenom kan man kanske gå förbi en del av problemet med en idealiserad och lite falsk bild av en målhierarki artikerad på olika dokumentnivåer?

Ska man hålla sig till det stränga kravet på ett mycket kort dokument, med den kryptiska komprimering och höga abstraktionsnivå utmärkande för *Kulturvisionen* som resultat? Eller vill man ha utrymme för all den konkretion och elementära policyinformation som *Kulturvisionen* så uppenbart saknar? Eller ska man gå åt motsatta hållet och formulera, i stil med de statliga målkatalogerna, en "naken vision" med idel trumpetstöt, utan sammanhang och förklaring? Gjorde man så kunde man utveckla ett formellt underordnat men i sak mycket mer balanserat och funktionsdugligt "tolkningsdokument". Till format frågorna hör också vikten av tydlighet och terminologisk enhetlighet i formuleringen av målhierarkier. *Kulturvisionens* brister i dessa avseende är tydliga.

Svårigheterna att avväga funktion, adressat och format mot den nya visionens ställning bland andra måldokument kommer i sista hand till uttryck i den potentiellt mycket långa listan på önskemål för ett kulturpolitiskt huvuddokument. Det skall:

Identifiera vad kulturpolitik allmänt handlar om, beskriva vilka värden som står på spel i kulturpolitik, beskriva kulturpolitikens omvärldsförutsättningar, identifiera nyckelproblem och utvecklingsuppgifter för kulturpolitiken, beskriva kulturpolitikens relation till närstående politikområden, karaktärisera kulturlivet och dess utvecklingsmönster i regionen och dess omvärld, allmänt motivera regional kulturpolitisk verksamhet i relation till andra aktörers ansvar, beskriva regionens faktiska kulturpolitiska ansvarsområde, beskriva kulturpolitikens ställning i regionens övergripande ansvarsområde och mål, beskriva kulturpolitikens organisation, resurser och samverkansformer, beskriva vilka verksamheter man stöder inom ansvarsområdet, uppställa strävandemål av olika dignitet, visa hur kulturpolitikens strävande mål infogas i övergripande regionala mål, formulera effektmål i anslutning till strävandemål, peka ut profilerande mål som speciell utmärker regionens kulturpolitik, uppställa ideal, mål och normer för arbetssätt och samverkan, uppställa kriterier för ett regionalt arbetssätt, och åtskilligt mer.

I det kanske mest grundläggande valet mellan att utforma ett mer målstyrningsartat dokument och ett mer enrollerande ramdokument kan man peka på ambivalensen i detta avseende i såväl Västra Götalandsregionens som Regions Skånes två generationer av kulturpolitiska måldokument. Man har prövat bägge hållningarna. Det finns en typ av "strukturella förväntningar" som drar åt det målstyrningsartade hållet. Politikens självförståelse av att den ansvarigt leder samhällsutvecklingen mot bestämda mål och de centrala kulturbyråkraternas behov av solida sovringsinstrument inför kulturlivets gränslösa krav på resurser, drar bägge åt

detta håll. Samtidigt finns en annan ”strukturell förväntan” som verkar i motsatt riktning. Det är den starka normen om kulturens och konstens innehållsliga autonomi som förefaller ställa särskilda krav på att kulturpolitiska måldokument inte har alltför tydligt styrande funktioner, annat än de mer allmänna ordalag som passar begreppet ”vision”.

En avslutande reflektion om styrning och visionsarbete

Reformarbetet vad gäller styrformer inom offentlig förvaltning har under de senaste decennierna i stor utsträckning handlat om att utöka och söka implementera mål- och resultatstyrning¹¹⁴. Mål- och resultatstyrning innebär kortfattat att politiker ska formulera mål och resultatkrav för förvaltningens verksamheter. Dessa ska sedan operationaliseras och påverka förvaltningens handlingar för att därefter ställas mot resultat. Slutligen ska erfarenheter av sådana processer läggas till grund för nya mål och resultatkrav¹¹⁵. Styrmodellen speglar ett rationalistiskt ideal om styrning och kan därför vara nog så svårt att argumentera mot¹¹⁶. Samtidigt har den – under alla år den har funnits – inte fungerat särskilt bra i praktiken¹¹⁷. Modellen har kritiserats på flera punkter varav vi listar några nedan:

- Myndigheternas framtagande av resultatinformation kräver mycket resurser men själva informationen används sällan i formuleringen av nya mål och resultatkrav
- Politiska mål är svåra att bryta ner till mätbara delmål. Dels bildar mål och delmål sällan en logisk hierarki, dels kan inte all verksamhet fångas i mätbara mål
- Eftersom det är svårt att mäta effekter av en verksamhet (att mäta måluppfyllelse) hamnar fokus ofta på mätning av prestationer (som kan vara löst kopplade till att uppnå det utsatta målet).
- Medel är sällan opolitiska.
- Styrmodellen skapar en bild av verksamheter som avgränsade, mätbara enheter. Detta riskerar i sin tur att bidra till fragmentering. Istället för att ”räcka varandra handen” och samverka för att uppnå politiska mål fokuserar organisationer på deras egna respektive mål och resultatkrav.¹¹⁸

Förespråkarna av mål- och resultatstyrning i offentlig förvaltning har rutinmässigt definierat de problem som har förknippats med styrmodellen som implementeringsproblem¹¹⁹. Samtidigt har forskare länge pekat på att dessa problem i själva verket härstammar från de grundläggande antaganden som modellen bygger på¹²⁰. Vi har ovan lyft fram några av dessa antaganden – som att det är möjligt att bryta ner politiska mål till mätbara delmål som bildar en logisk hierarki. Vad gäller styrning inom kultursektorn där måluppfyllelse är särskilt svår att mäta blir modellen än mer problematisk. Givet att politiker inte ska styra kulturens innehåll¹²¹ kan man till exempel fråga sig hur mål för bidrag till fria teatergrupper formuleras för att möjliggöra en meningsfull uppföljning och utvärdering? Och hur mäter man konstnärlig kvalitet och förnyelse?¹²²

Ett annat centralt antagande som mål- och resultatstyrning bygger på är att det finns en konflikt mellan den politiska nivån och tjänstemännen i förvaltningen. Att politiker och tjänstemän är motspelare¹²³ i den mening att förvaltningen kan tänkas använda det stora handlingsutrymme som de formella regelverken medger för att optimera sin egennyttan. Forskning har emellertid visat att det i praktiken finns ett stort mått av förtroende och tillit i relationen mellan politiker och tjänstemän¹²⁴. Gränstornen i samhället verkar lika ofta gå mellan olika sektorer, mellan offentligt och privat, mellan olika länder (och i det här fallet kanske mellan olika regioner samt

mellan region och stat). Det är viktigt att ha med sig detta när man reflekterar över styrning på såväl statlig som regional nivå¹²⁵.

Att avstå från frestelsen att med en ny kulturvisions hjälp utöka mål- och resultatstyrningen behöver inte betyda att förvaltningen handlar i konflikt med och utom räckhåll för den politiska viljan. Det finns åtminstone tre olika "mekanismer" inbyggda i förvaltningen som motverkar detta¹²⁶. För det första innebär tjänstemännens ämbetsmässiga *professionalitet* att de kommer att sträva efter att agera i linje med deras politikernas önskemål. Tjänstemännen använder olika metoder för att försäkra sig om att deras handlingar ligger i linje med vad deras politiker vill. Ett sätt är att fråga politiker hur de ska agera i en viss fråga. En annan är att luta sig mot den bild tjänstemännen skaffat sig av politiker genom tidigare samtal med dem. En tredje metod är att leta efter hur politiker har uttalat sig i en viss fråga i t.ex. skrivelser, utredningsdirektiv, handlingsprogram och andra skriftliga dokument. En fjärde metod för tjänstemän som söker kontinuitet och stringens i sitt handlande är att söka vägledning i tidigare beslut¹²⁷.

Den andra mekanismen som förhindrar att förvaltningen springer iväg i en oönskad riktning är *hissning*, som innebär att olika förvaltningsenheter på samma hierarkiska nivå ges delvis överlappande ansvarsområden. Innan en fråga som ligger inom detta ansvarsområde avgörs måste alla ansvariga förvaltningsenheter vara överens. Kan de inte enas skickas frågan till nästa förvaltningsnivå osv. tills frågan når den politiska nivån. Den tredje mekanismen är *lyftning*. Till skillnad från hissning där frågor trycks upp underifrån genom att olika aktörer på lägre nivåer inte kan enas, sker lyftning genom att den politiska nivån på olika sätt håller sig informerad om hur diskussionerna på de lägre nivåerna fortgår¹²⁸.

Diskussioner om hur – i det här fallet – regionen ska styras bör utgå från dessa mekanismer. Styrning handlar då om att inordna förvaltningen i sin omgivning på ett sätt som gör att förutsättningarna för orienteringsförmåga, lärande och anpassning ökar¹²⁹. Den politiska ledningen måste säkerställa att förvaltningen kontinuerligt konfronteras med kritiska motbilder från andra aktörer, vilket krävs för *hissning*. Att organisera för sådana möten utgör en del i arbetet att utöka kulturpolitikens samspel med andra politikområden, det vill säga att möjliggöra "aspektpolitik"¹³⁰. För regionens del handlar detta främst om att infoga kulturpolitiken i en generell regional utvecklingspolitisk ansats samt i folkhälsopolitiska sammanhang.

Den politiska ledningen måste även organisera in sig själv i det löpande arbetet (vilket krävs för *lyftning*). För att främja kvalitet och måluppfyllelse i djupare mening är det även avgörande att tjänstemannarollen värnas med insatser i form av rekrytering, kompetensutveckling, förvaltningskultur och organisation. Som Mats Svegfors påpekar, i en krönika från Svensk Scenkonst, bygger kvaliteten i offentlig förvaltning på den kunskap, erfarenhet, ambition och goda förvaltningsmässiga värden i övrigt som representeras av de tjänstemän som svarar för den löpande beredningen av förvaltningsbeslut¹³¹. Det är tjänstemännen som på heltid kan ägna sig åt att nära följa de bidragssökandes verksamhet och under dialogen med dem skapa sig en föreställning om den verksamhet för vilken ekonomiskt stöd söks¹³².

Vilken roll kan då en kulturvision spela om vi utgår från att den varken kan eller skall brytas ner i mätbara delmål? En idé vore naturligtvis att bygga vidare från *Kulturvisionen* och göra dess

efterträdare till ett tydligt inspirationsdokument, dvs ge det en enrollerande funktion. I detta sammanhang blir dess viktigaste roll att skapa ett visst fokus genom att utgöra underlag för dialog mellan berörda parter kring hur steg i den övergripande policyformerande processen skall artikuleras. Arbetet med att ta fram, formulera, omformulera, förankra och återförankra en sådan text kan ha större konkret betydelse för policyutvecklingen än den efterföljande användningen av texten i den dagliga kulturpolitiska praktiken.

Ett visionsdokument kan således skapa en viss stabilitet genom att ge riktning och lyfta fram ett visst område som betydelsefullt oberoende av enskilda politikers preferenser. Därmed skulle en kulturvision kunna bidra till institutionaliseringen av kultur som en viktig regional fråga. *Kulturvisionen* kan även användas i den dialog mellan politiker och förvaltning/kulturutövare där de senares uppdrag formuleras.

Den så kallade "Västra Götalandsmodellen" har lyfts fram som ett flaggskepp i den svenska kulturpolitiska debatten. I sin bok *En kulturutredning: pengar, konst och politik* beskriver författaren David Karlsson hur han under en debatt på ABF-huset frågade Kerstin Quentzer, regionens första kulturchef, vad andra delar av landet kunde lära av denna "Västra Götalandsmodell". Quentzer svarade då att "Det fanns aldrig någon modell. Vi pratade helt enkelt med varandra."¹³³ Att man i regionen har fört en dialog kring frågor om kultur verkar ha varit det stora framgångsreceptet. Vår förhoppning är att framtidens kulturvisionsskribenter lär sig av det som har varit framgångsrikt och inte sneglar på den mål- och resultatstyrningsmodell som under de senaste decennierna har visat sig fungera ganska dåligt. Att istället för att söka operationalisera en framtida kulturvision, använda denna som kompass i kulturpolitiska samtal öppnar upp för ett starkt och kreativt kulturliv.

Noter

¹ Fil dr Tobias Harding har skrivit avsnitt 6, bearbetning av enkätsvar.

² "Utvärdering av Västra Götalandsregionens kulturpolitik." Dnr KUN 27 – 2010.

³ *Västra Götaland 2009*. SOM 2010:8. SOM-institutet, Göteborgs universitet.

⁴ Kultur och fritid är kraftigt överrepresenterade i medierapportering från regionen i förhållande till budgetandel. 10 – 20 % av medierapporteringen handlade om kultur och fritid 1998 – 2005. Johansson, Bengt och Björn Danielsson, "En region i medierna" ur Weibull, Lennart (red.), *En region blir till. Västra Götalandsregionen 1999 – 2008*. SOM-institutet 2010, s. 331.

⁵ *Vägen till det goda livet. Slutrapport från panelen som följer genomförandet av Vision Västra Götaland*. juli 2008 s. 17 Bilaga till punkten "D" i Kallelse och handlingar, KUN 2008-11-25.

⁶ Vedung, Evert, *Utvärdering i politik och förvaltning*. 2:a uppl. Studentlitteratur, Lund 1998 s. 20; Dahler-Larsen, Peter, Hanne Kathrine Krogstrup (red.), *Tendenser i evaluering*. Odense 2001 s. 14.

⁷ *Har den gjort någon skillnad? Resultat och effekter av kulturpolitiken i Västra Götaland 2003 – 2008*. Diskussionsunderlag från Kultursekretariatet 080116.

⁸ *Har den gjort någon skillnad?* s. 34 – 37.

⁹ Vid behandlingen i Regionstyrelsen 2005-08-30 protokollfördes ett särskilt yttrande från moderaterna som kritiserade dokumentet för otillräcklig konkretion och en därav följande "otjänlighet som verktyg i det fortsatta planeringsarbetet". RS Protokoll 050830, Bilaga § 167/05.

¹⁰ En klassisk formulering är denna: "Det grundläggande demokratiska inflytandet över kulturpolitiken får under inga förhållanden innebära att kulturens innehåll styrs. Om inflytandet utsträcks till att gälla kulturens innehåll innebär det att den kulturella verksamheten inte kan fullfölja sitt tidigare nämnda syfte att utöva kritik av samhället och utforska verkligheten." SOU 1972: 67 s. 30 (Kulturrådet: *Ny kulturpolitik* del 2; Sammanfattning).

¹¹ Tredelningen återkommer (utan referens till *Kulturvisionen*) i SOU 2009:16 *Kulturutredningen. Grundanalys*, s. 97.

¹² SvDs kulturchef Stefan Eklund skriver: "Kulturen har förvandlats från ett folkbildande instrument till ett varumärkesbyggande ända ner till minsta kommunala anslag. Kulturens främsta ärende är numera att sälja något företrädesvis en stad eller en region..." (*Svenska dagbladet*, Kulturdelen 2010-09-21 s. 8).

¹³ Från kulturutgifter på 190 milj år 1998 till 512 milj år 2000. Kulturrådet: *Kulturen i siffror 2008:7. Kulturens finansiering*. Tab. 7 s. 22.

¹⁴ Johansson, Jenny, *Förändringar i kulturpolitikens geografi*. Kulturrådet: Kulturpolitisk forskning nr 1. 2010.

¹⁵ SOU 2009:16, Betänkande av kulturutredningen. Del 2 Förnyelseprogram kap 10.

¹⁶ Hur man ska dela in det kulturpolitiska fältet är inte särskilt klart: *Kulturutredningen 1995* (SOU 1995:85) föreslår följande fyra huvudområden: *konstpolitik* (konstarterna och konstnärsvillkor), *kulturarv* (kulturmiljövård, arkiv och museer), *medier* (tryckta medier, etermedier, internet) och *folkbildning* (bildningsrörelser, folkhögskolor, folkbibliotek).

¹⁷ Se "Inledning" ur Beckman, Svante och Sten Månsson (red.), *KulturSverige 2009. Problemanalys och statistik*. Linköping 2008.

¹⁸ Allmänt se Aronsson, Lars, Jonas Bjälesjö och Susanne Johansson, *Kulturell ekonomi. Skapandet av värden, platser och identiteter i upplevelsesamhället*. Lund (Studentlitteratur) 2007.

¹⁹ Jensen, Christian, *Maktens språk och språkets makt. Om hur Västra Götalandsregionen blev till*. Göteborgs universitet, Göteborg 2002, s. 246.

²⁰ Om mångfald har med pluralism av uttryck, inte integration att göra i *Kulturvisionen* så kan man i senare programdokument notera att Det goda livets övergripande "integrationsperspektiv" kallas "mångfaldsperspektiv". "Visionen Det goda livet har fyra horisontella perspektiv. Programmet ska särskilt beakta mångfald och jämställdhet". *Handlingsprogram för att näringsutveckla kultursektorn*. s. 5.

²¹ Man gissar att "stödjare och främjare" inte avser de mecenater som en gång spelade en central roll särskilt för de Göteborgska kulturinstitutionernas tillkomst utan snarare de ideella, civilsamhälleliga krafter som i det förflutna och alltjämt är en mäktig kraft i kulturlivet.

²² Regionfullmäktiges protokoll 13 september 2005 § XX.

²³ Formulering är från *Det goda livets* självdeklaration av sin status som policydokument, s. 3.

²⁴ Rubrikerna i *Strategins* uppräknings av kulturens värdedimensioner ("aspekter") är: Kulturen själv; Kulturen i demokratin; Kvalitet och förnyelse; Kultur som hot och provokation; Kulturen och individen: Skapa, främja, bruka; Kultur, barn och ungdom; Kultur och skola; Kulturen i naturen; Kulturarvet; Kulturen och regionens utveckling; Kulturens som bransch; Kulturen och andra branscher; Kultur, kreativitet och kompetensutveckling; Kultur och kulturpolitik; Den internationella dimensionen.

²⁵ *Kulturvisionen* och de tio långsiktiga målen A – J redovisas i bilaga 1.

²⁶ Ett exempel är att det inte finns några tydligt artikulera demokratimål i målkatalogen, trots att aspektkatalogen trycker hårt på kulturens vitala betydelse för demokratin.

²⁷ Så glöms målet "C" (om att "den estetiska dimensionen i de offentliga rummen, miljöerna och landskapet ska finnas med i all regional planering.") bort i utläggningen av målens närmare innebörd, medan målet "E" som handlar om att "Kulturens resurser ska vara tillgängliga för alla" uttolkas missvisande som om det uteslutande handlade om barn och ungdomars tillgång till kultur.

²⁸ En märklig detalj när det gäller likheter är bägge dokumentens reverens för kommunerna. I *Kulturvisionen* formuleras med kryptisk emfas att "Västra Götaland är kommunernas region". I *Strategin* heter det ännu starkare: "Det är kommunerna som har det grundläggande ansvaret för kulturpolitiken i Sverige. Västra Götaland är kommunernas region." Om den landstingskommunala ansvarsnivån verkar trollas bort i *Kulturvisionen* så trollar *Strategin* t o m bort den statliga.

²⁹ Nedan i avsnitt 3:5 diskuteras frågan om *Kulturvisionens* adressat.

³⁰ Notera nedan att de statliga kulturpolitiska målen från 1996 och 2009 håller fast vid det "gamla" mångfaldsbegreppet och i stället formulerar det nya som "Främja internationellt kulturutbyte och möten mellan olika kulturer inom landet" (1996) och "främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan inom kulturområdet" (2009). Se även Kulturrådets auktoritativa uttolkning av mål nr 3 (mångfaldsmålet) i 1996 års katalog utan anspelning på mångkulturalitet. (www.kulturradet.se)

³¹ SOU 1995:84 *Kulturpolitikens inriktning*, s. 81, 85.

³² Prop. 1996/97: 3, *Kulturpolitik*, s. 27.

³³ Allmänt se: Nilsson, Sven, *Kulturens nya vägar*, Polyvalent, Malmö 2003.

³⁴ SOU 2009:16 *Betänkande av kulturutredningen: Förnyelseprogram*, s. 33 (citat), 45f.

³⁵ SOU 2009:16 *Betänkande av kulturutredning*, kap. 9 och 10.

³⁶ *Öppna landskap – konst och kultur i Skåne: Kulturpolitiskt program och handlingsplan för Skåne*. Region Skåne, odaterat nätdokument (2010), www.skane.se/kultur

³⁷ Skillnader i identitetspolitiska hållningar i Region Skåne och Västra Götalandsregionen diskuteras i Jenny Johannisson, *Förändringar i kulturpolitikens geografi*. Kulturpolitisk forskning nr 1. Kulturrådet 2010, s. 73 ff.

³⁸ I den kulturpolitiska strategin *Växa med kultur* från 2003 finns intressant nog en helt annan markering: "Medborgarna, inte institutionerna och de fast strukturerna är vår utgångspunkt." s. 2.

³⁹ *Öppna landskap – konst och kultur i Skåne: Kulturpolitiskt program och handlingsplan för Skåne*. Region Skåne, odaterat nätdokument (2010), www.skane.se/kultur s. 7 - 15.

⁴⁰ Att regeringen 2009 böjde sig för den kritik som riktades mot Kulturutredningens förslag till modernisering av de statliga målen och väsentligen återupprepade 1996 års mål understryker stabiliteten i denna tradition.

⁴¹ En teknisk begränsning har varit att den helt dominerande materialgruppen - handlingar som bifogas kallelserna till Kulturnämndens sammanträden inte är tillgängliga på nätet före september 2008.

⁴² "Prioriterade områden" på Kulturnämndens hemsida 2010-10-31.

⁴³ KUN 2009-09-17 § 3 och 4 och KUN 2009-11-17 §4.

⁴⁴ "Utvecklingsmedel" på Kulturnämndens hemsida 2010-10-31.

⁴⁵ 2008-05-13 *Handlingsprogram: Lust att lära. Kulturen som kraftkälla i det livslånga lärandet*. Inledning, andra stycket. Kulturnämnden hemsida under "prioriterade områden".

⁴⁶ *Lust att lära. Kulturen som kraftkälla i det livslånga lärande*. Kultursekretariatet 2008-05-13, Kulturnämndens hemsida, s. 1.

⁴⁷ *Utvecklingsplan för det maritima och industriell kulturarvet i Västra Götalandsregionen*. Kultursekretariatet 2008-04-30. Kulturnämndens hemsida, s. 14.

⁴⁸ *Natur- och kulturturismprogram*. Kultursekretariatet 2010-02-15. Kulturnämndens hemsida, s. 6.

⁴⁹ *Handlingsprogram för att näringslivsutveckla kultursektorn*. Kultursekretariatet 2008-11-17. Kulturnämndens hemsida, s. 5.

⁵⁰ Kulturnämndens hemsida/Uppdrag och finansiering.

⁵¹ Formuleringen återfinns i alla aktuella uppdrag på Kulturnämndens hemsida.

⁵² Tillgängligheten finns uttryckligen nämnd i *Kulturvisionen*, men inte i *Det goda livet* där den dock synes inkluderas i sak i "viktiga inslag i *Kulturvisionen*" s. 15.

⁵³ Texten är uppenbarligen överkopierad från uppdrag till uppdrag så den felaktiga beteckningen finns i alla uppdrag som ligger på hemsidan utom ett.

⁵⁴ Texten överensstämmer huvudsakligen med de 35 kulturstrategiska uppdrag som redovisas i *Kallelse och handlingar* punkt 5 till Kulturnämnden sammanträde 2009-11-17.

⁵⁵ Mejlväxling mellan Annika Ottosson och Svante Beckman 2010-11-09, 2010-11-10.

⁵⁶ Intervjufrågorna finns i bilaga 2.

⁵⁷ Intervju med Olle Andersson, 2010-08-10 .

⁵⁸ Intervju med Olle Andersson, 2010-08-10 .

⁵⁹ Intervju med Olle Andersson, 2010-08-10 .

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ www.sjuharad.se, den 7 november 2010

⁶² Kulturpolitisk strategi, Göteborgs stad, 1998.

⁶³ Intervju med Björn Sandmark, 2010-08-25.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Årsrapport för kulturnämnden 2009, Diarienummer 0020/09, Göteborgs stad

⁶⁷ Intervju med Björn Sandmark, 2010-08-25

⁶⁸ www.abf.se/Distrikt-och-avdelningar/ABF-Goteborg 2010-11-10.

⁶⁹ Intervju med Gunnar Westerling, 2010-06-29.

⁷⁰ *Regler för regionbidrag till studieförbundens regionala verksamhet*, KN 2004-11-25, Västra Götalandsregionen.

⁷¹ Ibid.

⁷² Intervju med Gunnar Westerling, 2010-06-29..

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Se ABF Göteborgs verksamhetsberättelse för 2009 "Verksamheten 2009" ABF Göteborg.

⁷⁵ Ibid.

⁷⁶ Anita K Alexandersson, intervju 2010-08-12.

⁷⁷ Se www.gso.se, 2010-11-10.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ Intervju med Helena Wessman, 2010-06-21.

⁸⁰ Ibid.

⁸¹ I avsnitt 4:3 nämnde vi att regionens uppdragstagare, utöver *Kulturvisionen*, har att förhålla sig till regionens vision *Det goda livet* med dess horisontella perspektiv *jämställdhet, mångfald, internationalisering, regionalt mervärde och tillgänglighet*, de handlingsprogram som under uppdragsperioden beslutats av Kulturnämnden och, slutligen, Regionfullmäktiges prioriterade mål. Utöver denna grund för verksamheten får Göteborgs Symfoniker, som andra uppdragstagare i regionen, ett treårigt uppdrag i form av ett antal mål och återrapporteringskrav, vilka bidrar till att forma verksamheten. Se även Årsredovisning för Göteborgs Symfoniker AB, 2009.

⁸² Intervju med Helena Wessman, 2010-06-21.

⁸³ Intervju med Helena Wessman, 2010-06-21.

⁸⁴ www.vgregion.se/Kultur-i-vast, 2010-11-10 .

⁸⁵ Intervju med Bengt Källgren, Kultur i Väst, 2010-06-29.

⁸⁶ Se Uppdrag till Kultur i Väst 2009-2011.

⁸⁷ *Vision Västra Götaland Det goda livet* presenteras t.ex. som den självklara basen för alla de verksamheter som får stöd av regionen. Kultur i Västs verksamhetsplan skall enligt uppdraget utgå från denna vision med avseende på de horisontella perspektiven *jämställdhet, mångfald, internationalisering, regionalt mervärde samt tillgänglighet*. Kultur i Väst förutsätts också att förhålla sig till de handlingsprogram som under uppdragsperioden beslutas av Kulturnämnden (f.n. Barn och unga, Lust att lära, Det industrihistoriska och maritima kulturarvet, Natur- och kulturturism samt Handlingsprogram för näringslivsutveckling inom kulturområdet). Förvaltningen ska även beakta Regionfullmäktiges prioriterade mål ”*Barns och ungdomars tillgänglighet till kultur skall öka i de institutioner och verksamheter som regionen stöder*”.

⁸⁸ Enligt intervju med Bengt Källgren och Åsa Turesson 2010-06-29.

⁸⁹ Ibid.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ Ibid.

⁹² Sara Vogel-Rödin Loftman, beskriver t ex ett europeiskt nätverk (Trans Europe Halles) för kulturverksamheter som huserar i gamla industrilokaler, på ca 50 olika platser i 25 länder runt om i Europa.

⁹³ Intervju med Bengt Källgren, Kultur i Väst, 2010-06-29.

⁹⁴ Intervju med Gunnar Westerling, ABF Göteborg 2010-06-29.

⁹⁵ Intervju med Helena Wessman, Göteborgs Symfoniker, 2010-06-21.

⁹⁶ Intervju med Gunnar Westerling, ABF Göteborg 2010-06-29.

⁹⁷ Intervju med Helena Wessman, Göteborgs Symfoniker, 2010-06-21.

-
- ⁹⁸ Intervju med Gunnar Westerling, ABF Göteborg 2010-06-29.
- ⁹⁹ Intervju med David Anthin, Skaraborgs kommunalförbund 2010-08- 20.
- ¹⁰⁰ Intervju med Bengt Källgren och Åsa Turesson, Kultur i Väst, 2010-06-29.
- ¹⁰¹ Intervju med Helena Wessman, 2010-06-21.
- ¹⁰² Intervju med Åsa Turesson 2010-06-29.
- ¹⁰³ Intervju med Gunnar Westerling, ABF Göteborg 2010-06-29.
- ¹⁰⁴ Här vill vi vara tydliga med att samtliga informanter har lyft fram att dialogen mellan dem själva och sekretariatet i stort har fungerat väl. Och att alla verksamheter har deltagit i formulerandet av sina respektive uppdrag inklusive indikatorer och nyckeltal.
- ¹⁰⁵ Intervju med Sara Vogel-Rödin Loftman 2010-08-12.
- ¹⁰⁶ Intervju med Anita K Alexandersson, m fl 2008-08-12.
- ¹⁰⁷ Jfr Köping, Lantz, Stenström. Kulturens ekonomisering. I "KulturSverige 2009. Problemanalys och statistik. Beckman S & Månsson S (red.). SweCult / Linköpings Universitet. 2008. Ss 85-89.
- ¹⁰⁸ Intervju med Helena Wessman, Göteborgs Symfoniker, 2010-06-21.
- ¹⁰⁹ Intervju med Anita K Alexandersson, m fl. 2010-08-12.
- ¹¹⁰ Intervju med Peter Albinson 2010-08-23.
- ¹¹¹ Intervju med Peter Albinson 2010-08-23.
- ¹¹² Intervju med Anita K Alexandersson, m fl. 2010-08-12.
- ¹¹³ SOU 2009:16, Betänkande av kulturutredningen
- ¹¹⁴ Denna styrmodell har varit helt dominerande under de senaste decennierna och har rötter i försöken att i slutet av 1960-talet och början på 1970-talet införa programbudgetering i statsförvaltningen. Se Jacobsson, B., 1984. *Hur styrs förvaltningen? Myt och verklighet kring departementens styrning av ämbetsverken*. Studentlitteratur.
- ¹¹⁵ Sundström, G., 2003. *Stat på villovägar. Resultatstyrningens framväxt i ett historiskt-institutionellt perspektiv*. Stockholms universitet: Statsvetenskapliga institutionen, akademisk avhandling.
- ¹¹⁶ Ibid.
- ¹¹⁷ Ibid. Se även Jacobsson, B., och Sundström, G., 2006. *Från hemvävd till invävd*, Stockholm: Liber; och SOU 2007:75, *Att styra staten – regeringens styrning av sin förvaltning*.
- ¹¹⁸ Ibid.
- ¹¹⁹ En grupp som omfattar representanter från Statskontoret, Riksrevisionen, Ekonomistyrningsverket och Finansdepartementet (se Jacobsson, B., och Sundström, G., 2006. *Från hemvävd till invävd*, Stockholm: Liber).
- ¹²⁰ se Jacobsson, B., och Sundström, G., 2006. *Från hemvävd till invävd*, Stockholm: Liber.

¹²¹ Se t.ex. SOU 1972:67 s. 30 (Kulturrådet: Ny kulturpolitik del 2; Sammanfattning).

¹²² Dessa frågor reser Mats Svegfors – fd ordförande i Kulturrådets styrelse – i en krönika från Svensk Scenkonst, 2009-01-28. I krönikan formulerar Svegfors en skarp kommentar till Riksrevisionens granskning av Kulturrådet. Han förkastar den metod (mål- och resultatstyrning) som Riksrevisionen använder för granskning av konstnärlig verksamhet.

¹²³ Jacobsson, B., och Sundström, G., 2006. *Från hemvävd till invävd*, Stockholm: Liber

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Ibid.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Jacobsson, B., och Sundström, G., 2006. *Från hemvävd till invävd*, Stockholm: Liber.

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ SOU 2009:16, Betänkande av kulturutredningen. Del 2 Förnyelseprogram kap 10.

¹³¹ Krönika, Svensk Scenkonst, 2009-01-28, *Mats Svegfors kritiserar Riksrevisionen*.

¹³² Ibid.

¹³³ Citerad i Karlsson, David, 2010, *En kulturutredning: pengar konst och politik*, Glänta: Glänta hardcore. kap. 11 "Makt", sid 171.

BILAGA 1

Målen för kulturpolitiken

Visionen

Levande kultur, med kvalitet, bredd och förnyelse, ska blomstra i hela regionen. Alla medborgare ska aktivt kunna delta i kulturlivet.

Regionens kultur ska inspireras av, inspirera och ge bidrag till den nationella och internationella kulturen.

De långsiktiga målen

- A. I Västra Götalandsregionen ska det finnas kompletta, vitala strukturer inom kulturens alla sektorer. Det ska råda balans i regionen. Det betyder att det ska finnas kulturresurser och kulturell utveckling i alla regionens delar. Kulturen ska bidra till att binda samman regionen.
- B. Det ska vara möjligt för yrkesverksamma inom kulturens alla sektorer att leva, verka, utvecklas och möta sin publik och marknad i Västra Götalandsregionen. Alla konstformer ska ha möjlighet att utvecklas.
- C. Den estetiska dimensionen i de offentliga rummen, miljöerna och i landskapet ska finnas med i all regional planering.
- D. Kulturens aktörer ska uppmuntras att bryta uppdragna gränser. Verksamheter som blandar konstformer och som bryter in på otraditionella områden – som kombinationer av kultur och vetenskap – ska främjas.
- E. Kulturens resurser skall vara tillgängliga för alla och alla ska kunna utnyttja sin rätt att delta i kulturlivet, som brukare, främjare eller skapare. Kulturen ska vara en självklar tillgång i vardagen.
- F. I alla regionens delar ska det finnas kulturella mötesplatser som stimulerar till kreativitet och förnyelse.
- G. Skolan skall vara en viktig och självklar arena för möten med kulturen. Barns och ungdomars egen kulturaktivitet ska ges utrymme, stärkas och uppmuntras.
- H. Natur- och kulturarvet ska bevaras, brukas och berikas. Regionens unika historia ska lyftas fram så att dess grundläggande betydelse i samhället för regionens invånare blir tydlig och kan ge konstruktiva bidrag i utvecklingen.
- I. Regionen ska ta till vara kulturens möjligheter att bidra till att knyta och upprätthålla internationella kontakter och till att skapa förståelse gemenskap i vårt mångkulturella samhälle.
- J. Kulturen har oändliga möjligheter att dels utnyttja, dels driva på den informations- teknologiska utvecklingen. Regionen skall aktivt stödja sådant utvecklingsarbete.

Intervjufrågor till kulturverksamheter.

Bakgrund: Organisation, arbetsuppgifter, antal anställningsår (även i branschen?)

1. Påverkar Västra Götalands kulturpolitiska vision er verksamhet? Hur? Jämfört med verksamheten innan visionen?
2. Känner ni till visionsdokumentet Kulturpolitik för Västra Götaland? Har ni läst dokumentet, hört talas om det? Använder ni det som ett arbetsverktyg?
3. Upplever ni att något av följande tolv områden känns relevanta för att beskriva vad ni arbetar med/försöker uppnå i er verksamhet:
 - a. (1) mångfald;
 - b. (2) samverkan och öppenhet;
 - c. (3) regional utveckling;
 - d. (4) delaktighet och tillgänglighet;
 - e. (5) jämställdhet;
 - f. (6) barn och ungdomar;
 - g. (7) bildning och demokrati;
 - h. (8) förnyelse och konstnärlig utveckling;
 - i. (9) bruka och bevara;
 - j. (10) det offentliga rummet;
 - k. (11) internationellt; och
 - l. (12) hälsa?
4. Kan ni beskriva ert arbete med dessa respektive områden? - Skulle ni arbeta med dessa områden även utan en regionalvision?
5. Vilka signaler har Kulturnämnden gett till er vad gäller de tolv övergripande områdena? Uppmanades ni att arbeta med (några av) dessa områden i kulturnämndens anslagsbeslut, eller i nämndens utlysning av anslag?
6. Ser ni några problem med att arbeta med dessa områden?
 - a. Ställs tillräckligt många krav på motprestation, eller är de få många?
 - b. Hur arbetar ni med återrapporteringen till nämnden?
 - c. Vilka krav på återrapportering ställs?
 - d. Mäter ni om ni har uppnått de uppställda målen/kraven?
 - e. Finns det problem kopplade till återrapporteringen?

Intervjumall - Kommunalförbunden (GR, Sjuhärad, Fyrbodal, Skaraborg)

Bakgrund: Organisation, arbetsuppgifter, antal anställningsår (även i branschen?)

1. Hur arbetar ni med kulturfrågor inom kommunalförbundet – rent organisatoriskt?
 - a. Finns det en beredningsgrupp för kultur, kulturchef/sekreterare...?
 - b. Hur många möten per år?
 - c. Hur många är involverade – tjänstemän, medborgare (frivilliga)...?
2. Vilken typ av kulturverksamhet bedriver kommunalförbundet? Jämfört med Regionen?
3. Har kulturen fått ett ökat eller minskat utrymme inom verksamheten sedan regionen bildades? (Till exempel penningmässigt och/eller prestige?)
4. Hur ser ni på kulturområdet inom ert kommunalförbund? Vilka är dess syften - är det ett prioriterat område?
5. Hur fungerar samarbetet mellan kommunalförbundet/n och kulturnämndens sekretariat?
6. Påverkar den regionala kulturpolitiska visionen för VGR från 2005 ert arbete?
7. Upplever ni att något av följande tolv områden känns relevanta för att beskriva vad ni arbetar med/försöker uppnå i er verksamhet:
 - a. (1) mångfald;
 - b. (2) samverkan och öppenhet;
 - c. (3) regional utveckling;
 - d. (4) delaktighet och tillgänglighet;
 - e. (5) jämställdhet;
 - f. (6) barn och ungdomar;
 - g. (7) bildning och demokrati;
 - h. (8) förnyelse och konstnärlig utveckling;
 - i. (9) bruka och bevara;
 - j. (10) det offentliga rummet;
 - k. (11) internationellt; och
 - l. (12) hälsa?
8. Ser ni några problem med att arbeta med dessa områden?
 - a. Ställs tillräckligt många krav på motprestation, eller är de får många?
 - b. Hur arbetar ni med återrapporteringen?
 - c. Vilka krav på återrapportering ställs?
 - d. Mäter ni om ni har uppnått de uppställda målen/kraven? Hur?
 - e. Finns det problem kopplade till återrapporteringen?

Någonting som Du vill tillägga?

Intervjupersoner

- ABF i Göteborg, 2010-06-29
 - Gunnar Westerling, Studieombudsman
- Bokdagar i Dalsland, 2010-08-12
 - Anita K Alexandersson, Huvudansvarig
 - Ulrika Nilsson, Koordinator
 - Kerstin Nilsson, Controller
- Göteborgssymfonikerna, 2010-06-21
 - Helena Wessman, VD/Konstnärlig chef
 - Sten Cranner, Planeringschef
 - Urban Ward Kommunikationschef
- Kultur i Väst, 2010-06-29
 - Åsa Turesson, Förvaltningschef
 - Bengt Källgren, Regionbiblioteket
- Not Quite, 2010-08-12
 - Sara Vogel-Rödin Loftman, Verksamhetsledare

Kommunalförbund – Göteborgs stad

- Fyrbodals kommunalförbund, 2010-08-13
 - Lilian Nilsson, Beredningsansvarig Kultur
- Göteborgs stads Kulturförvaltning, 2010-08-25
 - Björn Sandmark, Förvaltningschef
- Göteborgsregionens nätverk för kultur, 2010-08-10
 - Olle Andersson, ordförande för nätverket och förvaltningschef för Alingsås kommuns kultur och fritidsförvaltning
- Sjuhärads kommunalförbund, 2010-08-23
 - Peter Albinson, Kulturstrateg (telefonintervju)
- Skaraborgs kommunalförbund, 2010-08-20
 - David Anthin, Kulturutvecklare (telefonintervju)

Sammanställning av svaren på vår enkät till kommunernas kulturchefer (och motsvarande)

1. Jag känner till visionsdokumentet "Vision – Kulturpolitik för Västra Götaland" från 2005

Mycket väl	2
Ganska väl	11
Hört talas om	2
Inte alls	0

Kommentar:

- Deltog i framtagandet av visionen i egenskap av kulturtjänsteman
- Vi arbetar mycket genom Skaraborgs kommunalförbund och dess kulturutvecklare som bekostas av regionala tillväxtmedel. Med hjälp av ekonomiska medel från regionen har vi startat ett samarbete mellan Tidaholm, Tibro, Hjo och Karlsborg för att förbättra kulturlivet i synnerhet i för barn och unga; det finns skolkulturgrupper i kommunerna. På kommunförbunds nivå arbetar vi strategiskt med frågor som gagnar flera kommuner; t ex "Städer som sticker ut".
- Är ny som kulturchef

2. På vilka sätt påverkar regionens kulturpolitik Din kommuns kulturpolitiska beslut? När det gäller: (Svara fritt – använd så stort utrymme Du behöver.)

a. Prioriterade kulturområden?

- Arrangörstöd för barn och ungdomsverksamhet
- Det är rimligt att regionens värderingar ger resultat på hur vi driver den kommunalpolitiska kulturpolitiken. Det är också ett stöd för kommunerna att följa dessa riktlinjer. När den tyngd läggs på ett speciellt område får också det området mera resurser - hjälp och stöd till utveckling på olika sätt.
- Främst om det finns ekonomiska morötter
- Hänsynstagande till prioriterade kulturområden görs
- I liten del
- Inga sätt
- Inte alls för tillfället
- Kommunen har ett stort fokus på hållbarhet, folkhälsa och möjliggöra för kulturentreprenörer vilket även det ligger i linje med regionens vision. Nämndens fokus ligger på delaktighet, jämställdhet med barn- och ungdom som prioriterad målgrupp.
- Ledstjärna för våra egna visioner och mål. Försöker hitta en "röd" tråd från Region till kommunen och den enskilde medborgaren.
- Obetydligt
- Regionen påverkar inte i så stor utsträckning, områden och begrepp är ganska allmängiltiga så det är samma frågor som vi skulle jobba med i alla fall. Eller så påverkas vi utan att tänka närmare på det, trender och tendenser...
- Påverkar ej.
- Satsning på dansens utveckling.
- Stöd för olika konstutställningar
- Stöd till arrangemang och event
- Väldigt lite
- Årligt talat inte påtagligt – än så länge.

b. Ekonomiska aspekter?

- Det finns en stark styrning i vilka projekt som det finns möjlighet att söka pengar för. Det innebär att vissa saker uppmuntras och andra inte. Vi genomför de projekt vi vill genomföra och som ligger i linje med kommunens vision. Om det innebär att vi kan söka pengar så gör vi det. Vi skapar inte projekt för att få pengar.
- Inga sätt
- Inte alls
- Inte alls för tillfället
- Kan innebära att kommunen satsar mera pengar. Kan finnas flera bidrag att söka för ett speciellt område.
- Möjlighet till regionala stöd påverkar inriktningen av verksamheten
- Möjligheter att få ekonomiska bidrag eller subventioner kan vara helt avgörande
- Obetydligt
- Påverkar ej.
- Regionen kräver ekonomiska insatser av kommunen. Det rätta med det kan diskuteras. Regionen har sitt eget ansvar – av tradition.
- Regionens bidrag när det gäller kultur för barn och unga utgör en viktig del av vår satsning samma grupper.
- Små kommuner klarar inte visa utvecklingsfrågor med egna resurser. Vi måste växla upp med hjälp av regionala medel. Vi ansöker hos kulturnämnden på regionen.
- Vi söker och får bidrag till olika satsningar utifrån VGR:s regelverk
- Vision och mål på det kommunala planet kopplas till ekonomin och de resurser som satsas.

c. Kulturområdets organisering i kommunen?

- Hitintills har den inte haft någon påverkan på hur vi organiserat oss.
- Inga sätt
- Ingen påverkan
- Ingen påverkan såvitt jag kan se
- Ingenting
- Mer organiserad ungdomsverksamhet har tillkommit
- Mycket är upp till oss själva i kommunerna, så jag tror personligen att det påverkas marginellt av dessa beslut.
- Nej – och varför skulle den ha det?
- Obetydligt
- Påverkar ej.
- Vi försöker samarbeta. Under kultur & fritid administrerar vi skolkulturgruppen och startar en kulturskola i höst. Föreningslivet betyder mycket och vi har en mycket bra relation till de flesta kulturföreningar.
- Visionen påverkar inte kommunens organisering.

d. På annat sätt?

- Att helt enkelt få uppdrag att prioritera, lyfta fram olika områden inom kulturarbetet. Inte alls för tillfället
- I framtiden handlar det om samtal och samarbeten.
- Kanske inte bara de områden som är stora inom kommunen.
- Obetydligt
- Vi ser regionens handlingsplan som ett stöd; t ex det maritima kulturlivet.

3. Kan du se någon förändring vad gäller hur regionens kulturpolitik påverkar Din kommuns kulturpolitiska beslut sedan den kulturpolitiska visionen antogs 2005?

- Dessvärre ingen förändring alls
- En tydligare koppling till den regionala kulturpolitiken på det kommunala planen.
- Ja, i vissa delar kan jag se att man tar reda på lite mera innan beslut fattas. Prövar frågorna mot regionens beslut.
- Jag kan inte se några större förändringar.

- Kulturpolitik är tyvärr inte prioriterat i kommunen och man följer i allmänhet inte regionens kulturpolitiska beslut med något större intresse
- Mer prioritering för barn och ungdom
- Nej
- Nej
- Nej
- Nej
- Nope!
- Om det beror på visionen är osäkert men det finns ett ökat intresse och engagemang för kulturens betydelse i samhällsutvecklingen.
- Vi har kunnat skapa flera större satsningar inom konst, musik, dans, bibliotek och därmed nått fler besökare inom dessa områden
- Vi är mer delaktiga i den regionala dialogen och ser en styrka i den.

4. På vilket sätt påverkar regionens kulturpolitik Ditt arbete som kulturchef i kommunen?

- Dessvärre ingen förändring alls
- Det är en styrka att kunna hänvisa till regionens kulturpolitik och jag hänvisar/argumenterar ofta utifrån detta.
- För mig är det viktigt att hålla mig uppdaterad både på regionens och regeringens åsikter och beslut i olika frågor. Ett ständigt pågående arbete. Svaret blir alltså att det inte blir någon förändring i mitt dagliga arbete.
- Inte alls för tillfället
- Inte särskilt mycket,
- Jag deltar i möten och projekt och försöker att planera in det jag får till mig in i kommunen. Jag nyttjar t ex regionbibliotekets kompetens i utvecklingen av våra bibliotek (organisationsutveckling, medieplan m m). Parter för dialog är Västarvet och Kultur i Väst.
- Jag finns med i ett kulturcheferns nätverk inom vårt kommunalförbund. Där finns en klar koppling via en processledare som är anställd av VGR men placerad i kommunalförbundet.
- Kopplingen mellan regional och kommunal verksamhet. Hålla sig ajour med vad som händer på regional nivå. Mycket kontakter med berörda tjänstemän
- Kultursekretariatet inbjuder ofta till dialog och samtal kring kulturfrågor och det är viktigt att finnas med där.
- Man strävar efter att erhålla mesta möjliga stöd till kommunen. Tyvärr måste man också anpassa sig till statens kulturpolitik – Skapande Skola är en viktig satsning.
- Nej
- Regionen skapar ett forum och erbjuder seminarier och utbildningar samt utbud inom barn- och ungdom. Detta präglas av visionen.
- Skapar nätverk
- Som kunskapsbas

5. Vilka av nedanstående tolv prioriteringsområden arbetar ni med mest med inom kulturområdet i Din kommun? Rangordna de 6 viktigaste från mest (=1) till minst (=6)

- a. __ mångfald; 6, 3, 2
 - b. __ samverkan och öppenhet; x, 6, 4, 3, 3, 2, 2
 - c. __ kommunal/regional utveckling; x, 5, 4, 4, 3, 3, 2
 - d. __ delaktighet och tillgänglighet; 6, 6, 5, 4, 3, 2
 - e. __ jämställdhet; 5, 4
 - f. __ barn och ungdomar; 6, 2, 1, 1, 1, x, 1, 1, 1, 1, 1, 1, 1
 - g. __ bildning och demokrati; 6, 6, 5, 4, 3, 2, 2, 1
 - h. __ förnyelse och konstnärlig utveckling; x, 5, 5, 4, 3, 3, 2, 1
 - i. __ bruka och bevara; 6, 5, 4, 4, 4, 1
 - j. __ det offentliga rummet; x, 5, 4, 4, 5, 4, 3, 2
 - k. __ internationellt; -
 - l. __ hälsa; x, 6, 5, 5, 5, 2, 2
- (ett av svaren innehåller två ettor, ett annat bara x)

6. Har det skett någon förändring mellan dessa prioriteringsområden sedan den kulturpolitiska visionen antogs 2005?

- Barn och ungdom och konstnärlig utv har ökat
- Det offentliga rummet har kommit mer i förgrunden och detta är en följd av kommunens deltagande i aktuellt projekt på området
- Förskjutningar äger alltid rum. Det ovan redovisade är kanske mer mina egna förhoppningar ...
- Grästorps Kommun ger bildningsförbund och ideella föreningar bidrag för kulturella aktiviteter och har för tillfället inte så många egna aktiviteter.
- Ja
- Ja, vi arbetar mera med kultursamverkan över kommungränserna.
- Kanske, möjligen!
- Mer öppenhet för utveckling av det offentliga rummet och förnyelse och konstnärlig utveckling.
- Nej
- Nej
- Nej
- Nej
- Nej men vissa tillfälliga projekt (ofta EU-finansierade) har satt ljuset på speciella frågor såsom fornminnen, byggnadsvård, demokrati eller dylikt.
- Sedan 2005 har det blivit ett ökat fokus på samverkan och öppenhet samt jämställdhet i nämndens prioriteringar.

7. Ytterligare kommentarer till Västra Götaland regionens visionsdokument "Vision – Kultur för Västra Götaland" från 2005.

- Egentligen inte. Inom kulturen snackas det mycket mer än görs; jag menar på administrativt- och ledningshåll. Jämför idrotten; där är det tvärtom.
- Har väl som det lätt blir, levt ett tyst och försynt liv. Det blev mer aktivitet när processledaren tillkom.
- Är så allomfattande att det inte ger en tydlig profil – Mångfald utgör ju i sig ingen särskild profil.

8. Ytterligare kommentarer till Västra Götalandsregionens kulturpolitik generellt.

- Det som saknas är framförhållning! Mycket ofta krävs det snabba svar på frågeställningar och eventuellt deltagande i projekt som gör det svårt att kunna agera på ett långsiktigt sätt. Ibland blir vi då tvungna att ställa oss utanför trots att det kan vara intressanta projekt som ligger i linje med hur vi vill utvecklas.
- Inriktningen på utvecklingen går i rätt riktning. Den mesta energin från VGR går troligen till den egna verksamheten, samt till de 10-tal kommuner som har något specifikt uppdrag. Den resterande stora kommungruppen borde vara en utvecklingspotential för VGR.
- Jag ser stora vinster i att samarbeta med Västra Götalandsregionen. Kommunalförbunden, men även de enskilda kommunerna, har stora möjligheter att vara med och påverka.
- Jag tror att den regionala kulturpolitiken kommer att bli mycket viktigare och få större påverkan på den kommunala kulturpolitiken under nästa mandatperiod. Detta beror naturligtvis på "portföljmodellen" och vad den kan komma att innebära. Jag tror att det kan komma att innebära en tydlig vitalisering av den kommunal kulturpolitiska diskussionen.
- Kulturlivet har vunnit på regionaliseringen. Det finns mer kompetens och nya intressanta strukturer. Jag har meddelat mina politiker att det är viktigt att vi gör vår röst hörd i diskussionen om kultursamverkansmodellen. Jag har inlett en dialog med sekretariatet i denna fråga.